ANAYASANIN TANIMI VE KONUSU

►Devletin temel organlarının yapısı, şekli, işleyişi ve ilişkileri (hukuki statüsü) ile

►Bireyin temel hak ve özgürlüklerini düzenleyen

►Normlar hiyerarşisinde en üstte yer alıp, bağlayıcılığı en fazla olan pozitif hukuk metin belgesi anayasadır. (Anayasanın üstünlüğü ve bağlayıcılığı)

Anayasaların Ortaya Çıkma Nedeni

►Anayasaların temel işlevi iktidarı sınırlamaktır.

►Devlet iktidarının sınırlandırılıp bireyin insan olmaktan kaynaklanan temel hak ve özgürlüklerini devletin keyfi uygulamalarına karşı korunması

Devlet iktidarının sınırlandırılması nasıl olur?

►İktidarın kullandığı araçların(yasama yürütme ve yargı) hukuk kuralları çerçevesinde sınırlandırılmasıyla

ANAYASA TÜRLERİ

Yazılı Anayasa : Belli bir belge vesika ya da metin içinde toplanıp kodifiye edilmiş kurallardan oluşan anayasalardır. (İlk yazılı anayasa ABD Anayasası)

Yazısız Anayasa : İngiltere Anayasasında olduğu gibi yüzyıllar içinde uygulama gelenek ya da içtihatlardan oluşagelmiş bağlayıcı niteliğe sahip kurallardan oluşan teamüli anayasalardır.

Çerçeve Anayasa : Devlet organlarının temel hukuki statüsünü ve genel düzenini ana hatlarıyla belirleyip ayrıntıları diğer alt normlara bırakan anayasalardır.(1921 Anayasası 24 md. oluşan tek çerçeve anayasadır.)

Kazuistik Anayasa : Uzun ve ayrıntılı olan alt normlarla düzenlenebilecek pek çok konuyu içerecek detaya yer veren anayasalardır. (1921 Anayasası hariç tüm anayasalarımız uzun ve teferruatlıdır. (kazuistik anayasa) 1876 Ay:119 md./1924 Ay:105 md./1961 Ay:157 md./1982 Ay:177 md.)

Maddi Anlamda Anayasa: İçerik olarak devletin temel organlarını kuruluş işleyiş ve ilişkilerini düzenleyip THÖ'yü güvence altına alan kurallar maddi anlamda ay olarak kabul edilir.

Şekli Anlamda Anayasa: İçeriğine bakılmaksızın normlar hiyerarşisinin en üstünde yer alan diğer hukuk normlarını bağlayan ve onlara göre daha özel çoğunluk ve usullerle değişen hukuk kurallarıdır.

Yumuşak Anayasa: Değiştirilmesi diğer yasalarla aynı şartlara tabi olan değiştirilmesi için özel çoğunluk ya da usuller öngörülmeyen anayasalardır.

İngiliz Anayasası gibi yazısız anayasalar yumuşak nitelikli olduğu kabul edilir.

1921 Anayasası tek esnek (yumuşak anayasa): Değiştirilmesi için özel bir usul ya da hüküm içermemektedir. Özel nitelikli bir teklif ya da karar yeter sayısı öngörmemektedir. Olağan kanunlar gibi basit çoğunlukla değişmektedir. Değişmeyecek maddeler içermemektedir.

DİKKAT: 1921 Anayasası tek yumuşak ve tek çerçeve anayasadır.

Sert Anayasa: Değiştirilmesi yasalara göre daha nitelikli çoğunluk ve özel yöntemler öngören anayasalardır.

Bir Anayayı Sert Yapan Hususlar ;

→**Değiştirilemeyecek maddeler** içermesi,

→ Teklif ve kabul sayılarında **özel nitelikli çoğunluk** aranması

→ **İki kez görüşme** gibi değiştirilmesinin özel yöntemlere bağlanması

→ Anayasa değişikliğinin **halkoylaması** ile tamamlanması

→ Anayasa değişikliğinin **özel oluşturulacak organlarla** gerçekleştirilmesi

→ **Belli bir süre ve dönem** boyunca değiştirilmesinin yasaklanması

→ CB'nin anayasa değişikliğini **geri göndermesi**

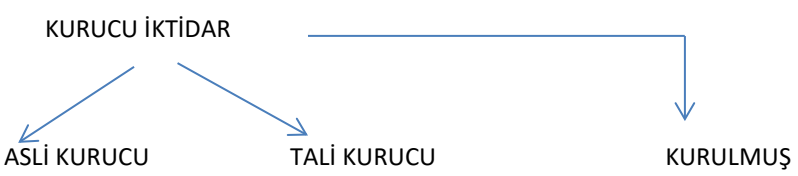
→ Anayasa değişikliğinin **yargısal denetimi (Anayasa Yargısı)**

Not: ***Başlangıç kısmının bulunması ya da başlangıcın AY metnine dâhil olması, kazuistik ya da çerçeve olması, kuvvetler birliği ya da ayrılığı ilkesinin benimsenmesi, AY değişikliğin RG'de yayımlanması bir anayasayı sert yapan düzenlemeler olarak kabul edilmez.

En sert ve kazuistik anayasa 1982 AY dır. 1924 ve 1961 AY ilk md si değiştirilemez iken 82 ilk 3 md.***

İKTİDAR TİPLERİ (Anayasa Üzerinde Etkisine Göre İktidar Tipleri)

Anayasayı yapan iktidarlar nitelik ve statülerine göre asli kurucu ve tali kurucu olmak üzere ikiye ayrılır.

Asli Kurucu İktidar: Genellikle büyük devrimler, savaşlar bağımsızlık hareketleri darbe ya da rejim değişikliği sonucu ortaya çıkan hukuksal boşluk olan durumlarda anayasaları ilk kez ya da bütünüyle yapan iktidardır. Hukuk dışı ve sınırsızdır.

Tali (Türevsel) Kurucu İktidar: Mevcut yürürlükteki anayasayı yine anayasada belirtilen usullere göre değiştiren; yeni hükümler ekleme ya da çıkarma ya da hükümlerin içeriğini değiştiren iktidardır. Hukuki ve sınırlıdır.

1982 Anayasasında tali kurucu iktidarlar tarafından 16 Nisan 2017 de yapılan halkoylaması dâhil 19 kez 184 değişiklik yapılmıştır.

Kurulmuş (Kurulu) İktidar: Kurucu iktidarın anayasa ile belirlediği kurallar içerisinde yetkilerini kullanan iktidardır. Anayasa üzerinde yapma ve değiştirme yetkisi bulunmamaktadır. Devletin organları yasama, yürütme ve yargı organları kurulmuş iktidardır.

DEVLET

Sınırları belli bir toprak parçası üzerinde yaşayan insan topluluklarına egemen olan yapı

Özü itibariyle siyasal bir örgüt, meşru güç kullanma tekeline sahip kurumsallaşmış siyasal iktidardır.

Devletin Unsurları :

Millet (insan topluluğu), Ülke (toprak), Egemenlik (otorite)

Egemenliğin Kaynağına Göre Devlet Şekilleri

Mutlak monarşi, Meşruti Monarşi, Oligarşi, Teokrasi, Cumhuriyet

Mutlak Monarşi: Devlet başkanlığı makamının soya bağlı olarak veraset yoluyla ya da hanedan içerisinden seçilerek el değiştirdiği, seçimle iş başına gelmeyen gücün ve sınırsız yetkinin sahibi olduğu tek bir kişi hükümdar tarafından

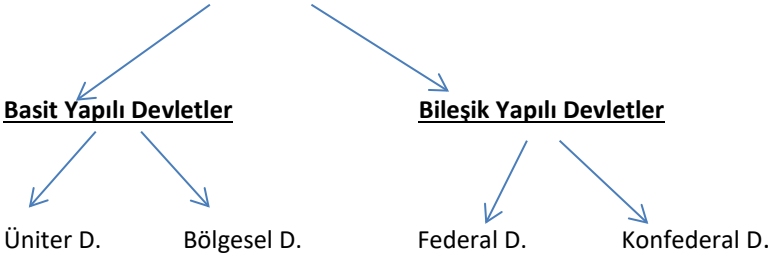
Meşruti Monarşi: Devlet iktidarının kullanılmasında monarkın yanı sıra bir meclisin olduğu ve monarkın yetkililierinin bir anayasa tarafından sınırlandırılıp halk tarafından seçilen bir meclisle paylaşıldığı monarşi biçimi

Cumhuriyet: Egemenliğin şahısta veya bir zümrede değil toplumun tümünde olmasıdır.

Oligarşi: Egemenliğin belirli bir sınıf veya zümreye ait olmasıdır.

Teokrasi: Egemenlik yetkisinin tanrıya dayanmasıdır. Dine dayalı bir yönetimdir.

Egemenliğin Yapısına Göre Devlet Şekilleri

Tek (basit) yapılı devletler: Üniter (tekçi) devlet

Sınırları içerisinde hukuk birliği olan devlet ülkede tek bir yasama organı ve iradesi tek bir yürütme tek bir yargılama sistemi mevcuttur.

Birleşik yapılı devletler

İki veya daha fazla sayıdaki devletin sıkı veya gevşek bağlarla bir araya gelerek oluşturdukları devlet çeşididir.

Egemen en az iki egemen devlet ANAYASA ile birleşiyorsa → Federasyon

Egemen en az iki egemen devlet SÖZLEŞME ile birleşiyorsa → Konfederasyon

Federal Devlet

Birden çok devletin **ortak bir anayasada birleşmelerinden** meydana gelen devlet topluluklarıdır. **ABD** bunun tipik örneğidir.

Yasama yürütme ve yargı sistemi hem federe devletlerde hem de federal devlette **ayrı ayrı** bulunmaktadır.

Federal sistemlerde federal ve eyalet (kanton, state vb.) **iki ayrı yönetim düzeyi** bulunmaktadır.

Federal devletin yasama organının **çift meclisli olması** zorunludur.

Federal devletlerde yetki uyuşmazlıklarının çözümünü sağlayacak bir **yüksek mahkeme vardır.**

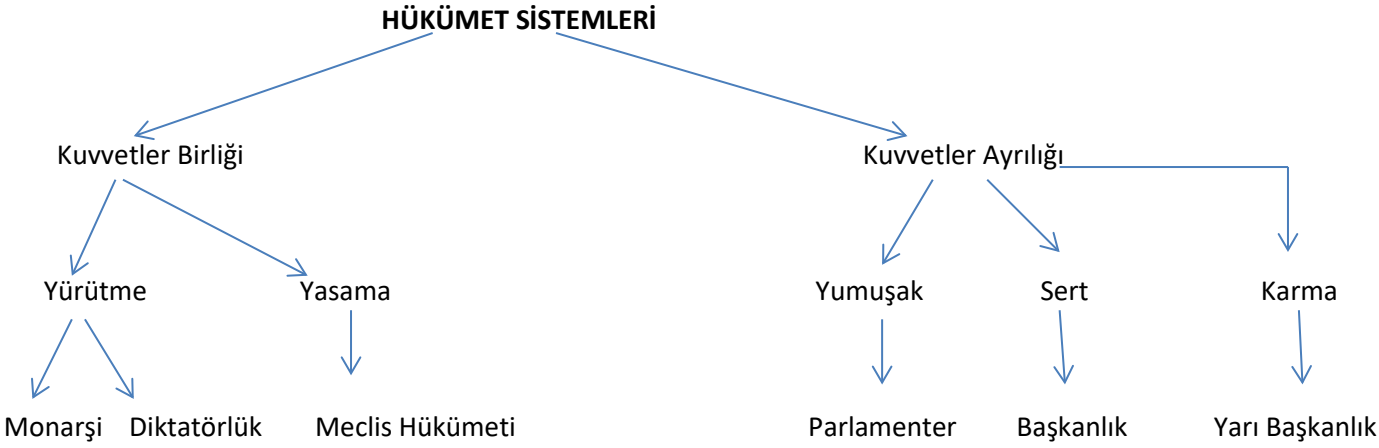
Federal devlette **yazılı bir anayasanın varlığı zorunludur.**

Konfederal Devlet

Üye devletler savunma ekonomik vb. amaçlarla bir araya geliyor.

Aralarındaki ilişki sözleşmesel niteliktedir.

Ayrılma hakkı mevcuttur.

Devletin organları Yasama, Yürütme ve Yargı organı

Devlet egemenliğini kural koyma(yasama), hükümet etme ve kamusal hizmetler sunma(yürütme) ve koyduğu kurallara uymayanlara yaptırımlar uygulama çerçevesinde kullanır.

Şimdi hükümet sistemlerinin belirlenmesinde rol oynayan bu organlar arasındaki ilişkiyi ortaya koyan kavramları ele alalım: kuvvetler birliği ile kuvvetler ayrılığı

Devletin organları tek bir organda toplanmış ise kuvvetler birliği

Devletin organları birbirinden ayrı işlemekte ise kuvvetler ayrılığından söz edilir.

Kuvvetler (erkler) ayrılığı ilkesi: İlk dile getiren kişi **"Hükümet Üzerine İki Deneme"** adlı kitabıyla **John Locke** olmuştur. İlk kez sistematik olarak analiz ederek kavramsallaştırılması ise **Montesquieu nun "Yasaların Ruhu" adlı eseriyle olmuştur.**

Dikkat: İlk defa 1961 AY ile benimsenen kuvvetler ayrılığı ilkesi 1982 anayasasında da yer almaktadır.

MECLİS HÜKÜMETİ SİSTEMİ

►Yasama ve yürütme kuvvetlerinin yasama organında toplandığı meclis hükümeti sisteminde kuvvetler birliği söz konusudur.

► İsviçrede saf şekliyle olmasa da uygulanmaktadır. Türkiyede 1921 Anayasası döneminde uygulanmıştır. O dönemde yargı yetkisinin de TBMM ye ait olduğu kabul edilir.

► Seçimle oluşmuş meclisin üstünlüğü ilkesi ne dayanır. Devlet meclisin idaresi altındadır.

► Devlet Başkanlığı ve Başbakanlık makamı yoktur!!!!!

► Meclis kendi içerisinden tek tek belirleyerek seçtiği heyet aracılığıyla yürütme fonksiyonunu icra eder. Yürütme organı meclis adına ve meclisin emrinde çalışır. Meclis in azil ve fesih hakkı mevcuttur.

► Meclisin tatil yapmadan sürekli toplantı halinde bulunması zorunludur. Meclisin sürekliliği (istimrarı)

► Yürütme de bulunan kişilerin kolektif sorumluluğu bulunmamakta, her bir bakanın bireysel sorumluluğu söz konusudur.

PARLAMENTER SİSTEM (PARLAMENTARİZM)

► Yumuşak kuvvetler ayrılığı

► Yasama ve yürütme ayrı organlar olsa da aralarında bir denge, işbirliği ve kontrol mekanizmaları vardır.

► Yürütme organı iki başlıdır. (Düalist yapı) Yürütme organının sorumsuz kanadını devlet başkanı sorumlu kanadını ise Bakanlar Kurulu(hükümet)ise sorumlu kanadını oluşturur.

► Başbakan yasama organının üyeleri arasından belirlenir.

► Hükümet yasama organı içerisinden doğar ve siyasal açıdan ona karşı sorumludur.

► Bu sistemde yasama organı yürütme organını(hükümeti)güvensizlik oyu ile düşürebilir.

► Yürütme organı belli koşullarda yasama organını feshedebilir.

RASYONELLEŞTİRİLMİŞ PARLAMENTARİZM

Zayıf ve istikrarsız hükümetlerin ortaya çıkması sonucu **hükümetlere güç ve istikrar kazandırmak amacıyla** rasyonelleştirilmiş parlamentarizm yöntemleri uygulanmaya başlamıştır.

Hükümetin düşürülmesini zorlaştıran yasama organını çalışmasını tıkayacak engelleri kaldırarak işlevselleşmesine yarayan bu sistemde;

*Başbakanın CB den bakanların azlini isteyebilmesi,

*Bakanların başbakana karşı da sorumlu olması (Bakanlar Kurulunda Başbakanın güçlendirilmesi)

*Parlamentoda siyasi parti grubu kurmanın zorlaştırılması

*Parlamentonun tek yapılı olması

*Güvensizlik önergesi verme hakkının sınırlandırılması

*Serinleme sürelerinin öngörülmesi

*Güvensizlik önergesinde üye tam sayısının salt çoğunluğunun aranması

*Güven oylamalarında sadece güvensizlik oylarının sayılması

*Yapıcı (kurucu) güvensizlik oyu

*Fesih tehdidi altında güvenoyu

BAŞKANLIK SİSTEMİ

► Sert kuvvetler ayrılığı yasama ile yürütme kuvvetleri hem organ hem de fonksiyon yönünden birbirinden kesin olarak ayrılır.

►Yürütme organı ve devlet başkanı tek kişinin elinde toplanmıştır.(monist yapıda) Bakanlar(sekreter) yalnızca başkana karşı sorumludur.,

► Yasama ve yürütme için ayrı ayrı seçim yapılır.

► Devlet başkanı yasama organına karşı siyasal açıdan sorumlu değildir!!!!!!!!!

► Başkanın yasama organını feshetme yasama organının da güvensizlik oyu ile siyasal sorumluluk (gensoru)yolunu işletmek suretiyle başkanı düşürme yetkisi yoktur.

► Parlamenter sistemin aksine devlet başkanı(başkan) halk tarafından seçilir.

YARI BAŞKANLIK SİSTEMİ

► Parlamenter sistem ile başkanlık sistemi arasında her ikisinin de bazı özelliklerini almış melez bir sistemdir.

► Yürütme parlamenter sistemde olduğu gibi devlet başkanı ve hükümet olmak üzere iki başlıdır. (Düalist)

► Devlet başkanı halk tarafından seçilir. Resen karar alma yetkisi olduğu gibi karşı imza kuralına da ihtiyaç duyabilir.

► Devlet başkanı yasama organına siyasal açıdan sorumlu değildir!!!!!!

► Yasama organı içinden doğup yasamaya karşı sorumlu bir bakanlar kurulu bulunmakta ancak başkanlık sisteminde olduğu gibi doğrudan halk tarafından seçilmiş ve önemli icrai yetkilerle ve siyasi kudretle donatılmış bir güçlü ve baskın bir devlet başkanı bulunmaktadır.

►Fransa, Portekiz, Rusya, Romanya, Ukrayna'da yarı başkanlık sistemi uygulanmaktadır.

OSMANLI TÜRK ANAYASAL GELİŞMELERİ

Anayasal Belgeler

Sened-i İttifak (1808) | Tanzimat Fermanı (1839) | Islahat Fermanı (1856)

Mutlak bir monarşi olan Osmanlı İmparatorluğunda anayasal gelişmeler 19.YY başında başlamıştır. Söz konusu gelişmeler ilk Osmanlı Anayasasının(Kanuni Esasinin) doğumunu hazırlamıştır.

Anayasalar

1876 Kanun-i Esasi | 1921 Anayasası | 1924 Anayasası | 1961 Anayasası | 1982 Anayasası

SENED- İ İTTİFAK (BİRLİK SÖZLEŞMESİ) -1808-

II. Mahmut Döneminde merkezi otorite zayıflamış, ayan ve hanedanlar yerel bir güç olarak taşrayı paylaşmışlardır. Merkezi Otoriteyi güçlendirmek adına Alemdar Mustafa Paşa'nın öncülüğünde merkezi hükümet ile ayanlara arasında Sened-i İttifak adı verilen belge imzalanmıştır. Giriş,7 madde ve zeyl (ek) olmak üzere 3 bölümden oluşmaktadır.

♦ ♦ ♦ SENED-İ İTTİFAK bir anayasa değil ancak **İLK ANAYASAL BELGEDİR.** Sözleşmesel(akdi) olan Sened-i ittifak misak niteliği taşır. ♦ ♦ ♦

Bir taraftan merkezi idarenin otoritesi pekiştirilirken diğer yandan ayana bir kısım haklar verilmiş; tek egemen olan padişah ayanla iktidarı paylaşmaya başlamıştır. 1215 İngiliz Magna Cartasına benzetilmektedir.

Hükümlerine uyulmadığında herhangi bir yaptırım öngörmemiş, nitekim merkezi otorite güçlendiğinde Sened-i ittifak uygulamadan kaldırılmıştır.

TANZİMAT FERMANI (GÜLHANE HATTI HÜMAYUN)-1839-

Dönemin Hariciye Nazırı Koca Mustafa Reşit Paşa tarafından 3 kasım 1839 da Gülhane Parkında Padişah Abdülmecit adına okunmuştur.

Sened-i ittifak iki taraflı bir işlem(misak, sözleşme) iken, Tanzimat Fermanı **tek taraflı bir işlemdir.** Padişah buyruğudur. **Padişah yetkilerini ilk kez isteyerek kısıtlamıştır.**

Osmanlı Türk Anayasa Hukuku tarihindeki **ilk "haklar beyannamesi"** olarak kabul edilen Tanzimat Fermanında devlet yönetimi ile hak ve dokunulmazlıklar düzenlenmiştir. Bir anayasa değil**, anayasal bir belgedir.**

Eşitlik konusunda ilk esasları getirmiştir. **Hukuk devletinin gelişimi** açısından önemli bir belgedir.

Padişah Abdülmecit fermanda yer alan ilkelere uyacağına dair yemin etmiştir. Ancak uyulmadığında bunları **denetleyebilecek bir mekanizma yoktur.**

Irz can ve mal güvenliği, Devlet adamlarının kul statüsüne son verilip müsadere yasağının getirilmesi, Mali güce göre vergi alınması Vergide adalet, Yasalar karşında herkesin eşit olması, Askerlik hizmetlerinin ve vergilemenin adil ve eşit olarak yeniden düzenlenmesi, Kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkesi Kamusal alan yeni yasalarla düzenlenecek yasalar onu yapanları da bağlayacak Yasaları hazırlama görevini Meclis i Ahkâm ı Adliye adlı kurul yerine getirecek (yasama organının tohumları atılmış) Din ayrımı gözetilmeksizin eşitlik, Devlet harcamaları denetlenecek.

Tanzimat döneminde pek çok alanda pek çok yasa çıkartılmış. Mahkemeler ve meclisler kurulmuştur;

►Meclis-i Vala-yı Ahkamı Adliye:1837 yılında II. Mahmut tarafından kurulmuştur. Yönetim işlerinde danışmanlık yapma memurların yargılanması, Tanzimat'tan sonra da yasa hazırlamada parlamento usullerini uygulayan bir meclistir.

► Meclis-i Ahkam-ı Adliye: 1861 yılında Meclis i Vala-yı Ahkamı Adliye bu ismi almıştır. 1868 de ikiye ayrılmıştır: Şuray-ı Devlet (Danıştay), Divan ı Ahkâmı Adliye (Yargıtay)

► Meclis-i Vükela: Sonraki ismi Heyeti Vükela olmuştur. Tanzimat döneminde Divanın yerini almıştır. Bugünkü deyimiyle Bakanlar Kuruludur.

ISLAHAT FERMANI

Kırım Savaşı sonrası 1856 yılında Paris Konferansı öncesi (Avrupa nın baskısıyla) Sadrazam Mehmed Emin Ali Paşa tarafından hazırlanıp Abdülmecit tarafından ısdar edilmiştir.

Tanzimat fermanının tekrarı şeklindedir. Müslüman halka bir yenilik getirmemiş, **gayrimüslimlerin hakları genişletilmiştir. Amaç gayrimüslim eşitliğini sağlamaktır.**

Gayri Müslimlere devlet memuru olabilme, askerlik yapabilme ya da bedelli askerlikten yararlanma, askeri ve mülki bütün okullara girebilme, ibadet yeri açabilme, Meclis i Vala-yı Ahkam ı Adliyede temsil edilebilme, gayrimenkul edinebilme hakkı tanınmıştır.

Osmanlı anayasacılık hareketinin üç önemli adımı olan Sened-i İttifak, Tanzimat Fermanı, Islahat Fermanı **şekli değil ama maddi anlamda anayasa olarak kabul edilmektedir.**

KANUN-İ ESASİ (1876) VE I.MEŞRUTİYET DÖNEMİ

1876 Kanuni Esasi ile başlayıp 1878 Meclis-i Umuminin tatil edilmesine kadar olan döneme **I. Meşrutiyet dönemi** adı verilmiştir. Bu dönem Osmanlı devletinin anayasası ve meclisli dönemidir.

Padişah devleti anayasa hükümlerine göre yönetecek ve yönetirken de kendisi yegane erk olmayıp bu erki paylaşan bir de meclis olacaktır.

Ne var ki kanuni esasi ile mutlak bir monarşi olan Osmanlı imparatorluğunda anayasal sınırlı monarşiye geçildiğini söylemek güçtür.

Dönemin padişahı II. Abdülhamit Mithat paşa ile yaptığı karşılıklı anlaşma sonucunda meşrutiyeti ilan etmek koşuluyla tahta çıkarılmıştır.

Fransa Belçika Polonya ve Prusya Anayasaları taslak olarak alınmak suretiyle ilk anayasa olan Kanun-i Esasi 23 Aralık 1876 tarihinde Abdülhamit tarafından onaylanıp ilan edilmiştir.

TEMEL HÜKÜMLER

Devletin bütünlüğü, Başkentinin İstanbul olduğu, Ekber-Erşet sistemi, Padişahın sorumsuz ve kutsal olduğu, Devletin dininin İslam olduğu**,** Yasaların dini emirlere aykırı olamayacağı, Şeriye mahkemeleri, Padişahın şeriat hükümlerini yürüttüğü, Padişahın halife olduğu, **Devletin resmi dilinin Türkçe olduğu**..vs. hükümler

***** Resmi dilin Türkçe olduğu ilk kez 1876 Kanun-i Esasi ile hüküm altına alınmıştır.*****

TEMEL ORGANLAR

Yasama

Osmanlı devletinin ilk yasama organı 1877 yılında açılan **Meclis-i Umumi** olup, **2 meclisli bir yapı** oluşturulmuştur.

Heyeti Ayan: Batıda muadilleri senato ya da lordalar kamarası devlette başarılı üst düzey kamu görevlileri ve 40 yaşını doldurmuş kimseler arasından ömür boyu padişah tarafından atanır.

Heyet-i Mebusan: Her 50000 erkek nüfus için 4 yıl için seçilen mebuslardan oluşur

Not: İki meclisli yapı meşruti monarşi de zorunlu değildir. **Sadece federal devlette iki meclisli yapı zorunludur.**

*********İlk kez "Milletin Temsili " ilkesi düzenlenmiştir; mebuslar sadece kendilerini seçenleri değil tüm Osmanlıyı temsil edecek*********

İlk kez mv. Seçilme yeterliliği, yasama dokunulmazlığı, mv. Ant içmesi düzenlenmiştir.

Yasa teklifi için önceden padişahtan izin alınır. Padişahın **mutlak veto yetkisi** bulunmaktadır.

Milletvekilleri **iki dereceli seçim** ve **basit çoğunluk usulü**ne göre seçilmektedir.

DİKKAT: Tek dereceli seçime ilk kez 1946 da geçilecektir.

Mecliste farklı din ve milliyetten gelen mebuslar da vardır. (80 Müslüman 50 Gayr-i Müslim)

Siyasi partiler yoktur, adaylar bağımsızdır.

Genel oy esası yoktur, **sınırlı oy esası** vardır. Yalnız erkekler oy kullanmıştır. Onlarda servete ve vergiye bağlı olarak kullanmıştır.

Gizli oy esası vardır.

DİKKAT: *1924 Anayasası döneminde 1950 yılına kadar yapılan seçimlerde AÇIK OY-GİZLİ SAYIM ESASI geçerli olmuştur.*

Yürütme

Padişah ve hükümetten oluşur. İki başlı yürütme

Padişah sorumsuz ve kutsaldır. Yürütme organının başıdır. Meclisin toplanmasına tatiline gerektiğinde feshine karar verir.

Sürgün yetkisi vardır.

Cezaları hafifletir ya da affeder.

Heyeti vükela (Bakanlar Kurulu) Sadrazam, Bakanlar ve Şeyhülislam'dan oluşur. Bu kişiler padişahça göreve atanır ya da azledilebilir. **Padişaha karşı sorumludur.** Meclise karşı sorumlu değildir. Meclis sınırlı da olsa bakanlara soru sorabilir ve bir bakanın cezai sorumluluğunu harekete geçirip ilgili bakanı Divan-ı Aliye padişahın onayı ile gönderebilir.

Yargı

Yargıdan ayrı bir erk olarak bahsedilmemiş Mehakim başlığı altında düzenlenmiştir. Batılı ülkelerle yaraşır seviyededir.

Mahkemeler Şeriye ve Nizamiye Mahkemeleri olarak düzenlenmiştir.

Mahkemelerin bağımsızlığı, hakimlerin azlolunmayacağı, kanuni hakim güvencesi, yargılamanın aleniliği, hak arama özgürlüğü ilkeleri düzenlenmiştir.

İlk kez Divan-ı Ali (Yüce Divan) düzenlenmiştir.

Yargı alanına ilişkin temel ilkeler ilk kez 1876 Kanun-i Esasi ile anayasalarımızda düzenlenmiştir.

Diğer Düzenlemeler

**********İlk kez Mahalli İdareler ve İl İdaresi Anayasa ile düzenlenmiştir.**********

İllerin Tevsi-i Mezuniyet (Yetki Genişliği) ve Tefrik-i Vezayif (görev ayrımı) esaslarına göre idare edileceği belirtilmiştir.

Mahalli idare birimi olan belediyeler anayasal hüküm altına girmiştir.

İl, liva ve kaza(ilçe) merkezlerinde bulunacak idare meclislerinden söz edilmiştir.

Olağanüstü yönetim (idare-i örfiye-sıkı yönetim) düzenlenmiştir.

Kanun hükmünde işlem (kanun-u muvakkatlar) düzenlenmiştir. (Meclis tatilde iken veya feshedildiğinde toplanamazsa ve güvenliği tehlikeye düşüren bir durum olursa Bakanlar Kurulunun vereceği kararlar, meclisin kararına kadar muvakkaten (geçici) kanun hükmündedir.)

Temel Hak ve Özgürlükler

Anayasa ile pek çok temel hak ve özgürlük tanınmıştır. Vatandaşlık hakkı, dilekçe hakkı, kamu hizmetine girme hakkı, genel ve özel eğitim hakkı, basın özgürlüğü (kısmen), din özgürlüğü, kişi özgürlüğü, kişi dokunulmazlığı, konut dokunulmazlığı, eşitlik ilkesi, eziyet yasağı, işkence yasağı, müsadere yasağı ve angarya yasağı gibi temel haklar Anayasa'da yer almıştır.Düşünce, ifade, vicdan özgürlüğü yer almamıştır.

Padişaha tanınan sürgün yetkisi nedeniyle yer alan temel haklar büyük ölçüde önemini yitirmektedir.

******KANUNİ ESASİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ******

► **Biçimsel olarak anayasal bir monarşi** kurulmuştur.

► Padişahın yetkilerini sınırlandırabilecek bir anayasa ilan edilmiş ve halkın seçtiği meclis oluşturularak padişah tek erk olmaktan çıkmıştır.

► Ancak içerik olarak bakıldığında Kanun-i Esasi yürütme yetkisini padişaha ait sayan **geleneksel ve monarşik anlayış devam ettirmiştir.**

► Yasama organı üzerinde padişahın çok geniş yetkileri bulunmaktadır.

► Hükümet biçimi olarak sistem parlamentoludur ancak parlamenter sistem değildir. Sistemin merkezi padişah olmuştur.

► ***Kanun-i esasi sınırlı/anayasal monarşiye geçişi değil ama mutlak monarşiden çıkışı ifade eder.***

(Meclis 20 mart 1877 yılında açılmış ve ilk toplantısı yapmış 56 toplantıdan sonra II. Abdülhamit tarafından feshedilmiştir. Meclis feshedildiği için 1877 yılında ikinci kez yeniden seçimler yapılmış ve toplanmış Osmanlı Rus harbi gerekçe gösterilerek 14 şubat 1878 de tatile giren meclisi padişah toplantıya çağırmamıştır. I. Meşrutiyet böylece sona ermiştir. Meclisi Umuminin ortadan kalkmasından sonra Kanun-i Esasi hukuken değilse bile fiilen hükümsüz kalmıştır. 1908 yılana kadar II. Abdülhamit'in mutlakıyet yönetimi başlamıştır.)

II.MEŞRUTİYET DÖNEMİ

Mutlakıyete dönüşün başlıca sonuçları Meşrutiyet yanlılarının susturulması özgürlüklerin yok edilmesi hafiye örgütü ve jurnal (ihbar)ağıyla bir korku devletinin polis rejiminin kurulması olmuştur. Baskı rejimine karşı asker ve sivillerin yoğun olduğu muhalefet ve gizli örgütlenmeler başlamıştır. İlk örgüt **İttihad-i Osmani dir.**İttihad-i Osmani 1895 te Paris'te bulunana Ahmet Rıza ile temasa geçmiş adını değiştirerek **İTTİHAT VE TERAKKİ CEMİYETİ** adını almıştır. **İttihat ve Terakki 23 Temmuz 1908 de hürriyet ilan etmiştir.** Ayı gün Abdülhamit Meclisi toplantıya çağırmış Kanun-i Esasi yeniden yürürlüğe girmiştir. II. Meşrutiyet dönemi başlamıştır. I. Meşrutiyette Genç Osmanlılar, II. Meşrutiyette İttihat ve Terakki Fırkası rol almıştır.1908 de seçimler yapılmış Seçimlere İttihat ve Terakki Fırkası ile Osmanlı Ahrar Fırkası katılmış, seçimleri İttihat ve Terakki listeleri kazanmıştır. Zamanla İttihad ve Terakkiye muhalefet artmış. Eski düzeni tekrardan isteyenler olmuştur.31 Mart Vakası olarak bilinen ayaklanma çıkmıştır. **Hareket Ordusu tarafından bastırılmıştır. (Hareket Ordusunun müdahalesi, Silahlı Kuvvetlerin siyasal iktidara ilk doğrudan müdahalesidir.)**

*****1909 ANAYASA DEĞİŞİKLİKLERİ*****

►Monarşi gerçekten sınırlandırılmış, Sınırlı anayasal monarşiye geçilmiştir. Parlamenter Hükümet Sistemi kurulmuştur.

► Meclis üyelerinin yasa teklif etmek için Padişahtan izin almalarına dair hüküm kaldırılmıştır.

► Padişah yasayı geri gönderirse 2/3 tekrar kabul ederse onay zorunluluğu getirilmiştir. **Mutlak veto yetkisi kalkıp geciktirici ve güçleştirici veto yetkisine dönüşmüştür.**

► Padişahın **meclisi feshetme yetkisi sınırlandırılmıştır.** Fesih kararı Ayan Meclisinin onayı ve 3 ay içinde seçim yapılması şartıyla verilecektir.*****(Fesih yetkisi kaldırılmamıştır. Sınırlandırılmıştır.)*****

► Bakanlar kurulu artık padişaha karşı değil Meclis-i Mebusana karşı sorumlu hale gelmiştir. Bakanlar kurulu güvensizlik oyuyla düşürülebilmektedir. Kollektif ve bireysel sorumluluk getirilmiştir.

► Karşı İmza kuralı getirilmiştir. Padişahın kararı altında Sadrazam (Başbakan) ve ilgili bakanın da imzası bulunacak ve kararlardan sadrazam ile ilgili bakan sorumlu olacaktır.

► Sürgün yetkisi kaldırılmış, basında sansür yasaklanmış, toplantı ve dernek kurma hakkı getirilmiş, haberleşmenin gizliliği kabul edilmiştir.

TBMM 'NİN AÇILMASI

► I. Dünya savaşı sonunda imparatorluklar dağılmaya başladı. Avrupa'da çok uluslu devletler çoğaldı. Osmanlı İmparatorluğu Savaştan yenik düştü.30 Ekim 1918 de Mondros Mütarekesi imzalandı. Galip devletler işgale başladı. Buna karşı Anadolu da M. Kemal Atatürk öncülüğünde direniş ve kongre hareketleri başlamıştır.

► Mütarekenin ardından İttihat ve terakki önderleri ülkeyi terk etmiş, Mehmet Reşat'ın yerine gelen Vahdettin 1918 de Meclis-i Mebusan-ı feshetmiştir. Doğan iktidar boşluğu direnişle kongre ve cemiyetler doldurmuştur.

► Ulusal Hareket meclisin toplanmasında ısrar etmiş, seçimler yapılmıştır.12 Ocak 1920 de son Osmanlı Meclis i Mebusan İstanbul'da toplanmıştır. Misak-ı Milli (ulusal ant) meclisin ve tüm yurdun bölünmezliği kabul edilmiştir.

► Ancak 16 Mart 1920 de İstanbul işgal edilmiş, meclis çalışma duruma gelmiştir. Damat Ferit Paşa hükümeti Nisan 1920 de meclis-i mebusanı feshetmiştir.

► Mustafa Kemal Atatürk her ne kadar kurucu meclisin kurulmasını istemişse de 19 Mart 1920 de bir genelge yayımlayıp, Ankara da **"selahiyet i fevkalade yi haiz" (**olağanüstü yetkili) yeni bir meclisin toplanmasını bunun içinde seçim yapılmasını istemiştir. Söz konusu genelge üzerine yeni seçilen üyeler ve İstanbul meclisinden kaçıp gelebilen üyelerle 23 Nisan 1920 de Ankara da TBMM açılmıştır.

TBMM'nin açılmasından sonra ana kuruluş esasları saptanmıştır. M. Kemal Atatürk 24 Nisan da meclise bir önerge vermiş, önerge kabul edilmiştir. Bu önerge geçici bir anayasa niteliğindedir. Önergenin ardından verilen kanunla 11 kişiden oluşan İcra Vekilleri Heyeti (BK-YÜRÜTME)oluşturulmuştur. Üyeler meclis üyeleri arasından ve meclis tarafından tek tek seçilir. Meclis Başkanı hükümetin de başkanıdır

Bu kanun **ilk kez** Türk Anayasa Hukukuna **kuvvetler birliği ilkesine** dayanan **MECLİS HÜKÜMETİ SİSTEMİ** getirmiştir.

1921 ANAYASASI

► 23 ana madde ve bir de bağımsız madde (madde-i münferide) olmak üzere toplam 24 maddeden oluşan, kısa bir çerçeve anayasa niteliğindedir. **Tek çerçeve anayasadır.**

► **Kanun i Esasiyi resmen yürürlükten kaldırmamış** fakat ondan çok farklı temellere dayanan yeni bir Türkiye Devleti kurmuştur.

► Anayasa özel bir kabul yeter sayısı(nitelikli çoğunluk) ile değil, kanunlar gibi adi çoğunluk kuralına uyularak yapılmıştır. Kendisinin değiştirilebilmesi için özel bir hüküm ya da yöntem getirmemiştir. Bu çerçevede 1921 AY tarihimizdeki **Tek yumuşak anayasadır.**

► Anayasa'nın üstünlüğü ilkesi yer almamıştır.

► ***Milli Egemenlik ilkesi ilk kez 1921 Anayasasında yer almıştır***.

► Devlet TBMM tarafından yönetilir. Hükümet meclis tarafından ve meclis üyeleri içinden seçilerek oluşturulur ve TBMMM Hükümeti adını alır. **Meclis Başkanı Hükümetinde başkanıdır. Ayrıca bir devlet başkanlığı yoktur.** Yürütme yasamanın içinden çıkmış olup meclis hem yasama hem de yürütme yetkisine sahiptir. Üstün ve tek güç TBMM'dir.

► Getirilen hükümet sistemi **kuvvetler birliği ilkesine** dayanan meclis hükümeti sistemidir.

► Seçimler 2 yılda bir yapılır. Süresi biten meclisin görevi yeni meclis toplanan kadar devam eder. (Meclisin sürekliliği ilkesi)

► Anayasada sadece yasama ve yürütme organları olup temel hak ve özgürlükler ile yargı organı düzenlenmemiştir. Saltanat ve halifelikten bahsedilmemiştir.

► Anayasanın 14. Md.si taşra yönetimine ve özellikle de yerinden yönetim ve yerel yönetim ilkelerine yer vermiştir. İdari teşkilat, vilayetlere, kazalara ve nahiyelere (bucaklara) ayrılmıştır. Vilayetler, idari muhtariyete (özerkliğe) sahiptir. Halk tarafından seçilerek oluşturulan "Vilayet Şuraları" ve "Nahiye Şuraları" vardır. İl yönetiminde bulunan vali, TBMM tarafından atanır. Kazaların yönetimi ise, TBMM hükümetince atanan ve valinin emri altında çalışan kaymakamındır.

► 1921 Anayasasında Temel hak ve özgürlükler ile yargı organı düzenlenmemiştir.

► Saltanat ve halifelikten bahsedilmemiştir.

► 1-2 Kasım 1922 saltanat kaldırılmıştır.

1923 Anayasa Değişikliği

► **Hükümet şekli** olarak Cumhuriyet benimsenmiştir. (Türkiye Devletinin **hükümet şekli** Cumhuriyettir.)

► Cumhurbaşkanlığı makamı oluşturulmuştur.

1924 ANAYASASI

► Kanuni Esasi ve 1921 anayasalarını yürürlükten kaldırarak **iki anayasal süreci ortadan kaldırmıştır.**

► 6 fasıl ve 105 maddeden oluşan 24 anayasası sert bir anayasadır.

► "Türkiye devleti bir cumhuriyettir" hükmünün değiştirilemeyeceğine ve değiştirilmesini teklif dahi edilemeyeceğini belirterek **değiştirilemeyecek hükümler kısmı ilk kez düzenlenmeye başlamıştır.**

► Anayasanın değiştirilmesi teklifi ve teklifin kabulü için nitelikli bir çoğunluk öngörülmüştür. Ancak sert anayasaların özelliklerinden olan anayasa değişikliklerinin halkoylaması usulüne yer verilmemiştir.

► 1924 anayasası "**anayasanın üstünlüğü ilkesi"**ni kabul etmiştir. Buna göre yasaların Anayasaya aykırı olamayacağı belirtilmiş ancak yasaların Anayasaya uygunluğunu denetleyecek bir yargı kolu önerilmemiş, bir anayasa mahkemesi kurulmamıştır.

► Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir. Millet bu egemenliğini TBMM eliyle kullanır. Yasama ve yürütme yetki TBMM de toplanır. **Meclis yasama yetkisini kendisi kullanır yürütme yetkisini ise CB ve BK eliyle kullanır.**Bu kapsamada 1924 Anayasasında meclis hükümeti sistemi ile parlamenter sistem arasında bir **karma sistem öngörmüş, kuvvetler birliği görevler ayrılığı** benimsenmiştir.

► Hükümetin kolektif sorumluluğu, bakanların ise bireysel sorumluluğu kabul edilmiştir. Karşı imza kuralı geçerlidir.

► Meclisin kanunları yorumlama yetkisi vardır. **YASAMA YORUMU**

► Danıştay yürütme bölümünde düzenlenmiştir. (Tüzüklerin yasalara aykırılığını TBMM denetler.)

► 1924 Anayasasında kişisel ve siyasal haklar yer almıştır. Sosyal haklar düzenlenmemiştir.

► Çoğunlukçu demokrasi anlayışı benimsenmiştir.

1924 ANAYASASI DEĞİŞİKLİKLERİ

10 Nisan 1928

"Devletin dini islamdır."

"Mv ve Cb'nin yemin ederken kullandığı vallahi kelimesi"

"Dini emirleri TBMM yerine getirir. " hükümleri anayasadan çıkarılmıştır.

5 Ocak 1934

Oy kullanma yaşı 18 den 22 ye yükseltilmiş, kadınlara milletvekili seçme seçilme hakkı tanınmıştır. Artık genel oy esası benimsenmiştir.

Not: Kadınlara 1930 yılında belediye seçimlerinde seçme seçilme,1933 yılında muhtar ve ihtiyar heyeti seçme seçilme hakkı tanınmıştır.

1937 yılında CHP programında yer alan altı ok Anayasaya girmiştir. Buna göre Türkiye Devleti laik, halkçı, milliyetçi, cumhuriyetçi, devletçi ve inkılapçıdır.

1924 Anayasası **1945 yılında Türkçeleştirilmiş, 1952 yılında tekrar orijinal** haline döndürülmüştür.

1924 ANAYASASI DÖNEMİ DEĞİŞİKLİKLERİ

1928	Devletin dini İslamdır. ibaresi Anayasadan çıkarılmıştır.
	MV ve CB 'nin yemin ederken kullandığı vallahi kelimesi Anayasadan çıkarılmıştır.
	Dini emirleri TBMM yerine getirir. hükmü Anayasadan çıkarılmıştır.
1930	**B**elediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır.
1933	**M**uhtar ve ihtiyar heyeti seçme seçilme hakkı tanınmıştır. } KADINLARA
1934	**V**ekil seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır. (GENEL OY İLKESİ)
1937	CHP programında yer alan altı ok Anayasaya girmiştir. (Türkiye Devleti **laik**, halkçı, milliyetçi, cumhuriyetçi, devletçi ve inkılapçıdır.)
1945	Anayasa Türkçeleştirilmiştir.
1946	İlk kez tek dereceli seçim uygulanmıştır.
1950	İlk kez gizli oy, açık sayım ve döküm sistemi uygulanmıştır.
1952	Anayasa tekrar orijinal haline döndürülmüştür.

1961 ANAYASASI

27 Mayıs 1960 sabahı 38 subaydan oluşan Başkanlığını Orgeneral Cemal Gürsel'in yaptığı **Milli Birlik Komitesi (MBK)** Silahlı Kuvvetler adına yönetime el koymuştur. MBK, 157 sayılı Kanunla, yeni bir anayasa ve seçim yasası hazırlanması için Kurucu Meclis kurulmasına verilmiştir. Kurucu Meclis yasama ve hükümeti denetleme yetkisine sahiptir.

Kurucu Meclis ikili yapıdadır. Milli Birlik Komitesi ve Temsilciler Meclisi(272 üye)

Kurucu Meclis İstanbul Hukuk Fakültesi öğretim üyelerinden oluşan Bilim Kurulu ile Ankara SİYASAL Bilgiler Fakültesi öğretim üyelerinin hazırlamış olduğu tasarılardan yararlanarak hazırladığı Anayasayı oylayarak 27 Mayıs 1961 tarihinde kabul etmiştir. Halkoylamasına sunulan değişikli **%61.5** evet ile kabul edilerek yürürlüğe girilmiştir.

Türkiye de ilk kez halk oylaması yapılmıştır. Bu bir yarı doğrudan demokrasi yöntemidir.

15 Ekim 1961 de Milletvekili genel seçimleri yapılmış 25 Ekim 1961 de 12. Dönem TBMM toplanmıştır. MBK'nın yönetimi sona ermiş yeni anayasal düzen başlamıştır.

1961 ANAYASASININ TEMEL ÖZELLİKLERİ

1961 Anayasası 157 maddeden oluşur. Sert bir anayasadır.

Anayasaya **ilk kez başlangıç kısmı ve kenar başlıklar** koyulmuş, başlangıç anayasa metninden sayılmıştır.

Egemenliğin yetkili organlar aracılığıyla kullanılacağı hükmü düzenlenerek egemenliğin kullanılmasında sadece TBMM değil yürütme ve yargı da vardır. Devlet iktidarı bölüşülmüş, **İlk kez kuvvetler ayrılığına yer verilmiştir.** 1961 Anayasasının getirdiği hükümet sistemi **yumuşak kuvvetler ayrılığına** dayanan **parlamenter sistemdir.**

Cumhuriyetçilik ve laiklik dışında diğer 4 ok çıkarılmıştır.

Türkiye Cumhuriyetinin: insan haklarına dayanan, milli, demokratik, laik, sosyal bir hukuk devleti olduğu hükmü yer almıştır.

Milliyetçi değil **Milli Devlet** kavramı kullanılmıştır.(Başlangıç kısmında Türk Milliyetçiliğinden söz edilmiştir.)

SOSYAL DEVLET, DEMOKRATİK DEVLET, İNSAN HAKLARINA DAYANAN HUKUK DEVLETİ KAVRAMLARI İLK KEZ 1961 ANAYASASINDA YER ALMIŞTIR

İlk kez Anayasa Mahkemesi düzenlenmiştir. Böylelikle anayasanın üstünlüğü pratik bir karşılık bulmuştur.

Hâkimlik teminatı sağlamak için **Yüksek Hâkimler Kurulu'nu** kurmuştur. **Danıştay, Yargıtay, Uyuşmazlık Mahkemesi, Askeri Yargıtay** yüksek mahkeme olarak anayasada yer almıştır. Sayıştay ise yürütme kısmında düzenlenmiştir.

Yasama ve yargıyı bir yetki olarak, **yürütmeyi bir görev olarak düzenlemiştir.** Yürütme görevi BK ve CB

Yasama yetkisi TBMM'nindir. Yasama organı, Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu olmak üzere ikili yapıdadır.

Hukukumuzda iki meclisli yapı sadece 1876 ve 1961 Anayasalarında vardır.

Meclis dışından bakan atanabilmesi, geçici bakanlar kurulu kurulması 1961 anayasası yeniliğidir.

1961 Anayasasında da, 1924 Anayasasında olduğu gibi CB Anayasa değişikliklerine ait kanunları ve bütçe kanunlarını meclise geri gönderemez.

1924 yılında kurulan **Diyanet İşleri Başkanlığı** ilk kez 1961 Anayasasında yer almıştır.

1950 yılında kurulan **Yüksek Seçim Kurulu (YSK)** ilk kez 1961 Anayasasında yer almıştır.

Milli Güvenlik Kurulu ilk kez 1961 Anayasasında yer almıştır.

1960 yılında kurulan **Devlet Planlama Teşkilatı(DPT)** 1961 Anayasasında düzenlenmiş, 1982 Anayasasında yer almamıştır.

Üniversitelere, Radyo Televizyon İdaresine özerklik tanınmış, **ilk kez özerk kamu kurumları** kavramı anayasada yer almıştır.

Haber Ajansları ilk kez anayasada yer almıştır.

İlk kez **siyasi partilere** anayasal güvence sağlanmıştır.

Sosyal ve iktisadi hakların düzenlenmesi, temel hak ve hürriyetlerin anayasanın **sözüne ve ruhuna** aykırı olmadan kanunla sınırlandırılması **hakkın özüne** dokunulamaması 1961 anayasasının ilklerindendir.

1961 Anayasasında **temel hak ve özgürlükler ayrıntılı olarak düzenlenmiş,** güvence altına alınmıştır. 1924 Anayasasından farklı olarak sadece "Türklerin kamu hakları" olarak vatandaşlara değil, yabancılar dahil herkese tanınmıştır.

Çoğulcu demokrasi anlayışı hakimdir. Buna bağlı olarak ilk kez;

İşçilere ve kamu görevlilerine **sendika** kurma hakkı,

işçilere **toplu sözleşme ve grev hakkı,**

herkesin önceden izin almaksızın **dernek kurma hakkı,**

kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının organlarının kendileri tarafından ve kendi üyeleri arasından seçilmesi

1961 Anayasasının Getirdiği Önemli Yenilikler

Anayasa Mahkemesi/ Milli Güvenlik Kurulu/ Yüksek Seçim Kurulu/ Diyanet İşleri Başkanlığı/ Devlet Planlama Teşkilatı/ Yüksek Hâkimler Kurulu/ Üniversiteler/ Radyo ve Televizyon İdaresi ve Haber Ajansları/ Siyasal Partiler/ Milli, Sosyal, Demokratik, İnsan Haklarına Dayanan Hukuk Devleti hükmü/ CB'nin 7 yıllığına seçilmesi/ Dışardan bakan atanabilmesi/ Egemenliğin **YETKİLİ ORGANLAR** eliyle kullanılması/ **yürütmenin sadece görev olarak düzenlenmesi/** Başlangıç ve Kenar Başlıklar/ Askeri Yargıtay/ Uyuşmazlık Mahkemesi/ Sosyal ve Ekonomik Haklar/ Toplu Sözleşme ve Grev Hakkı/ Sendika Kurma Hakkı/ Dernek Kurma Hakkı/ Kamu Kurumu Niteliğinde Meslek Kuruluşları

****

12 mart 1971 de TSK bir muhtıra vererek Süleyman Demirel hükümetini istifaya zorlamıştır. Ancak 1960 tan farklı olarak meclis dağıtılmamıştır.

Ordu desteğinde partiler üstü Nihat Erim(1971-72) ve Ferit Melen(1972-73) hükümetlerinin geçici yönetimi ile Anayasa değişikliği gündeme gelmiştir.

1961 Anayasasında 1969-74 yılları arasında 7 kez değişiklik yapılmış, 71-73 ara rejim döneminde iki kez önemli değişiklik yapılmıştır. Değişiklikler bir bakıma 82 Anayasasının habercisidir.

1971-73 Anayasa Değişiklikleri

Bakanlar Kuruluna **ilk kez kanun hükmünde kararname** çıkarma yetkisi verilmiştir.(OHAL KHK'sı 82 AY)

Üniversitelerin özerkliği azaltılmış, **TRT**'nin özerkliği kaldırılmıştır.

Anayasa Mahkemesinin **anayasa değişikliklerini sadece şekil bakımından** denetleyebileceği hükmü getirilmiştir.

Askeri yargı, sivil yargı aleyhine genişletilmiştir. **Askeri Yüksek İdare Mahkemesi** kurulmuştur. Asker kişilerle ilgili idari işlem ve eylemlerin denetimi Danıştaydan alınarak AYİM e verilmiştir.**(2017 mülga)**

Devlet Güvenliği Mahkemeleri kurulmuştur. **(2004 mülga)**

Temel hak ve özgürlüklere uygulanabilecek **genel sınırlama** hükmü getirilmiştir. **(2001 mülga)**

İlk kez temel hakların kötüye kullanılmaması kavramı düzenlenmiştir.

Devlet memurlarının sendika kurma hakkı kaldırılmış, öğretim üyelerinin siyasi partilere üye olabilmeleri yasaklanmıştır.

Siyasi partilere hazine yardımı yapılması hükmü Anayasaya girmiştir.

12 Eylül Askeri Müdahalesi ve 1982 Anayasası

12 Eylül 1980 müdahalesinde ordu emir-komuta zinciri içinde bir bütün olarak yönetime el koymuştur. 12 Eylül **1980** - 6 Aralık **1983 arası askeri yönetim söz konusu** olmuştur. Milli Güvenlik Konseyi 21 Eylül 1980 de emekli bir oramiral olan Bülent Ulusu Başbakanlığında sivillerden oluşan Bakanlar Kurulunu oluşturmuş ve yürütme görevini vermiştir.

Yasama yetkisine sahip olan Kurucu Meclis iki kanatlıdır.

Kurucu meclis **Milli Güvenlik Konseyi** ve **Danışma Meclisi**dir. MGK müdahaleyi gerçekleştiren 5 kişiden oluşan konseydir. Danışma meclisi ise 120 si valilerin önerdiği aday 40 ı ise doğrudan MGK'ca seçilip atanmıştır.

Danışma meclisi kendi üyeleri arasından Prof. Orhan Aldıkaçtı başkanlığında bir Anayasa Komisyonu oluşturmuştur. Komisyonun hazırladığı tasarı önce danışma meclisinde iki kez görüşülerek sonra da Konsey tarafından görüşülerek kabul edilmiştir. Yeni Anayasa 7 Kasım 1982 de halkoyuna sunulmuş **%91.37 "evet"** oyuna karşı %8.63 "hayır" oyuyla kabul edilmiştir. TBMM genel seçimleri yapılmış 12 Eylül 1980 de başlayan askeri yönetim yaklaşık 3 yıl sürmüş 6 aralık 1983 te TBMM Başkanlık Divanının oluşturulmasıyla sivil yönetime geçilmiştir.

****

1961 ve 1982 Anayasalarının Hazırlanmasının Karşılaştırılması

Benzerlikler

► Her iki Anayasada **askeri müdahaleler sonucunda** (asli kurucu iktidarlar tarafından) oluşmuştur.

► Her iki Anayasa da **Kurucu Meclisler tarafından** hazırlanmıştır. Kurucu meclisler iki kanatlı olup bir kanat askeri **(MBK VE MGK)**,diğer kanat ise sivildir. **(Temsilciler Meclisi Ve Danışma Meclisi)** Sivil kanatlar genel seçimle oluşmamıştır.

► Her iki dönemde de sivil kanatların, Bakanlar Kurulunun kurulması ve düşürülmesine ilişkin yetkileri yoktur. Her ikisinde de Bakanlar Kurulu askeri kanada karşı sorumludur.

► Her iki Anayasa da kurucu meclisler tarafından kabul edildikten sonra **halkoyuna sunularak kesinleşmiştir.**

Farkları

► 1961 AY da Temsilciler Meclisi değişik kesimlerin temsilcilerini Anayasa yapım sürecine katmışken,**1982 Anayasasında Danışma Meclisi tamamen atamayla oluşmuş** olup bu nitelikten yoksundur. Dolayısıyla Temsilciler Meclisi daha temsili niteliktedir.

► Temsilciler Meclisinde DP hariç iki parti CHP ve CMKP temsil edilmiş, Anayasanın yapım sürecine dahil olmuşken **Danışma Meclisinde ise üye olma şartlarından biri 11 Eylül 1980 de herhangi bir siyasi partinin üyesi olmamak şartı** bulunmaktadır. Yani Danışma Meclisi partisiz ve bürokrasi ağırlıklıdır.

► Temsilciler Meclisi Milli Birlik Komitesi karşısında, Danışma Meclisinin Milli Güvenlik Konseyi karşısındaki durumuna göre daha geniş bir yetkili bir kuruluştur. **Danışma Meclisinde kabul edilen metinlerde ve Anayasa yapımında ise nihai söz konseyindir.**

► 1961 Anayasasında halkoylaması sunulan Anayasa reddedilirse genel seçimle bir Temsilciler Meclisi kurulacak tekrar Anayasa çalışmasına başlayacaktır. **1982 anayasasında ise anayasa reddedilirse ne yapılacağı konusunda açıklık yoktur**. Bu anayasanın reddedilmesi durumunda askeri yönetimin süreceği anlamına geliyordu.

► 1982 AY da hazırlık ve kabul sürecinde 1961 Anayasasından farklı olarak**, halk oylamasından önce anayasa tasarısının ve devlet başkanının anayasa tanıtım konuşmalarının eleştirilmesi yasaklanmıştır. Mecburi oy esası** getirilerek oy kullanmayanlar 5 yıl seçme ve seçilme hakkından yoksun bırakılacaktır.

► 1961 Anayasasında CB yi yeni meclis seçmişti. **1982 anayasasında ise anayasasının halkoylamasıyla kabulü ile CB de seçilerek belirlenmiş olacaktı.** halk oylamasına evet demek cumhurbaşkanına da evet demekti.

► 1961 AY devlet iktidarının sınırlandırılması; **1982 AY ise devlet otoritesinin pekiştirilmesi anlayışı ile hazırlanmıştır**.

****

***Gerek 1961 AY gerekse 1982 AY halkoyuna sunularak kabul edilmiştir. Ancak burada bahsedilen Anayasada yapılan değişikliklerin halkoyuna sunulmasıdır.

1982 Anayasası ile ilk kez düzenli hale getirilen halkoylaması ihtiyari halkoylamasıdır.

Zorunlu halkoylaması ise 1987 Anayasa değişikliği ile getirilmiştir.***

1982 AY daha kazuistik bir yöntemle hazırlanmıştır.

1961 AY 157 md. 11 geçici md. iken 1982 AY 177 md. 16 geçici md. den oluşur.

1982 AY hemen hemen bütün maddeleri 1961 AY nın ilgili maddelerine oranla daha uzun ve ayrıntılıdır. Başlangıç kısmı da daha uzundur.

1982 AY daha sert (katı) bir anayasadır.

1982 AY da değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif dahi edilemez madde sayısı artmıştır. 1924 ve 1961 anayasalarında değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif dahi edilemez madde sayısı bir tane olup, o da "Türkiye devleti bir cumhuriyettir." hükmüdür.

1982 AY bir geçiş dönemi öngörmüştür.

Siyasi yasaklar 1987 halkoylaması ile kaldırılmıştır.

1982 AY hazırlanmasındaki ana düşünce 1961 AY otorite hürriyet dengesini otorite aleyhine bozduğu, devleti ve yürütmeyi güçsüz kıldığıdır. Bunun için devlet otoritesinin güçlendirilmesine öncelik verilmiştir. Evren: "Anayasa dediğimiz elbise bize bol geldi, içinde oynamaya başladık" demiştir.

1982 AY az katılımcı demokrasi modelini benimsemiştir. (Depolitizasyon)

Seçim dönemi ilk kez 4 yıldan 5 yıla çıkarılmıştır.

1982 AY siyasi tıkanıklıkları giderici hükümler getirmiştir. Rasyonelleştirilmiş parlamentarizm eğilimi

1961 de siyasi parti grubu 10 kişiden oluşabilirken bu sayı 20 ye çıkarılmıştır.

Tek meclis sistemine dönülmüş.

Toplantı ve karar yeter sayısı azaltılmış.

1961 AY da AYM ye meclisin üye seçmesi usulüne son verilmiş. Ancak 2010 AY değişikliği ile tekrar TBMM ye AYM ye 3 üye seçme yetkisi tanınmıştır.

1982 ANAYASASININ İLKLERİ

► ~~Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği~~ (Mülga 2017 AY Dğş.)

► CB'nin MGK ya başkanlık etmesi,

► CB nin üniversite rektörlerini seçmesi

► **Devlet Denetleme Kurulu**

► **Atatürk Kültür Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu**

► **YÖK**

► Vakıf Üniversiteleri

► HSK

► CB nin halk tarafından 5 yıl için en fazla 2 defa seçilebilmesi (2007)

► TBMM dışından da CB seçilmesi

► CB nin **anayasa değişikliklerine ait kanunları** meclise tekrar geri gönderebilmesi ve bunları **halkoyuna sunabilmesi**

► Anayasa değişikliklerinin gizli oyla ve 3/5 çoğunlukla kabul edilebilmesi(1987 değişikliği)

► Başbakanın gerektiğinde CB'den bakanların azlini isteyebilmesi ve Başbakanın önerisi üzerine CB'nin bu bakanların görevlerine son vermesi

► Yürütmenin sadece görev olarak değil **görev ve yetki** olarak düzenlenmesi

► Olağanüstü KHK

► Özelleştirme ve Tahkim (1999)

► RTÜK (2005)

► Kamu Denetçiliği Kurumu (2010)

► Kamu Görevlileri Hakem Kurulu (2010)

► Ekonomik Ve Sosyal Konsey (2010)

► Spor Tahkim Kurulu (2011)

1982 ANAYASASI

B A Ş L A N G I Ç [2]

Türk Vatanı ve Milletinin ebedi varlığını ve Yüce Türk Devletinin bölünmez bütünlüğünü belirleyen bu Anayasa, Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu, ölümsüz önder ve eşsiz kahraman Atatürk'ün belirlediği milliyetçilik anlayışı ve onun inkılap ve ilkeleri doğrultusunda;

Dünya milletleri ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olarak, Türkiye Cumhuriyetinin ebedi varlığı, refahı, maddi ve manevi mutluluğu ile çağdaş medeniyet düzeyine ulaşma azmi yönünde;

Millet iradesinin mutlak üstünlüğü, egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Milletine ait olduğu ve bunu millet adına kullanmaya yetkili kılınan hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı;

Kuvvetler ayrımının, Devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyip, belli Devlet yetki ve görevlerinin kullanılmasından ibaret ve bununla sınırlı medeni bir işbölümü ve işbirliği olduğu ve üstünlüğün ancak Anayasa ve kanunlarda bulunduğu;

Hiçbir faaliyetin Türk milli menfaatlerinin, Türk varlığının, Devleti ve ülkesiyle bölünmezliği esasının, Türklüğün tarihi ve manevi değerlerinin, Atatürk milliyetçiliği, ilke ve inkılapları ve medeniyetçiliğinin karşısında korunma göremeyeceği ve laiklik ilkesinin gereği olarak kutsal din duygularının, Devlet işlerine ve politikaya kesinlikle karıştırılamayacağı; [1]

Her Türk vatandaşının bu Anayasadaki temel hak ve hürriyetlerden eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanarak milli kültür, medeniyet ve hukuk düzeni içinde onurlu bir hayat sürdürme ve maddi ve manevi varlığını bu yönde geliştirme hak ve yetkisine doğuştan sahip olduğu;

Topluca Türk vatandaşlarının milli gurur ve iftiharlarda, milli sevinç ve kederlerde, milli varlığa karşı hak ve ödevlerde, nimet ve külfetlerde ve millet hayatının her türlü tecellisinde ortak olduğu, birbirinin hak ve hürriyetlerine kesin saygı, karşılıklı içten sevgi ve kardeşlik duygularıyla ve "Yurtta sulh, cihanda sulh" arzu ve inancı içinde, huzurlu bir hayat talebine hakları bulunduğu;

FİKİR, İNANÇ VE KARARIYLA anlaşılmak, sözüne ve ruhuna bu yönde saygı ve mutlak sadakatle yorumlanıp uygulanmak üzere.

TÜRK MİLLETİ TARAFINDAN, demokrasiye aşık Türk evlatlarının vatan ve millet sevgisine emanet ve tevdi olunur.

BAŞLANGIÇ KISMI (DİBACE)

Maddelerden önceki önsöz niteliğinde açıklamaların bulunduğu kısımdır.
Başlangıç kısmı anayasanın dayandığı temel görüş ve ilkeleri belirtir.
Başlangıç kısmının anlam ve önemi daha çok pozitif anayasa hükümlerinin nasıl anlaşılması gerektiğine ve yorumlanmasına ışık tutmaktır.
1982 Anayasası döneminde Anayasa Mahkemesi anayasaya uygunluk denetiminde başlangıç kısmındaki ilkeleri bağımsız ölçü norm olarak kullanmaktadır.
Anayasaya başlangıç koyma usulü 1961 anayasasıyla başlamıştır.

1982 Anayasasının 176.md.sinde "BAŞLANGIÇ VE KENAR BAŞLIKLAR" başlığında;
Anayasanın dayandığı temel görüş ve ilkeleri belirten başlangıç kısmı, Anayasa metnine dahildir.
Madde kenar başlıkları, sadece ilgili oldukları maddelerin konusunu ve maddeler arasındaki sıralama ve bağlantıyı gösterir. Bu başlıklar, Anayasa metninden sayılmaz.

Anayasanın 2.maddesinde cumhuriyetin temel niteliklerinden ve değişemez maddelerinden birisi de **"başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan"** hükmüdür.
Başlangıç metninin değiştirilmesi mümkünken, Türkiye Cumhuriyeti'nin "başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan devlet" olduğu hükmü değiştirilemez.
Nitekim başlangıç kısmı bugüne değin 1995 ve 2001 yıllarında iki kez değiştirilmiştir.

BİRİNCİ KISIM
GENEL ESASLAR

I. Devletin şekli

Madde 1 – Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir.

II. Cumhuriyetin nitelikleri

Madde 2 – Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devletidir.

III. Devletin bütünlüğü, Resmî dili, bayrağı, milli marşı ve başkenti

Madde 3 – Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir.

Bayrağı, şekli kanununda belirtilen, beyaz ay yıldızlı al bayraktır.

Milli marşı "İstiklal Marşı"dır.

Başkenti Ankara'dır.

IV. Değiştirilemeyecek hükümler

Madde 4 – Anayasanın 1 inci maddesindeki Devletin şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki hüküm ile, 2 nci maddesindeki Cumhuriyetin nitelikleri ve 3 üncü maddesi hükümleri değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez.

V. Devletin temel amaç ve görevleri

Madde 5 – Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.

VI. Egemenlik

Madde 6 – Egemenlik, kayıtsız şartsız Milletindir.

Türk Milleti, egemenliğini, Anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organları eliyle kullanır.

Egemenliğin kullanılması, hiçbir surette hiçbir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz. Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz.

VII. Yasama yetkisi

Madde 7 – Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisinindir. Bu yetki devredilemez.

VIII. Yürütme yetkisi ve görevi

Madde 8 – Yürütme yetkisi ve görevi, Cumhurbaşkanı (…)[1] tarafından, Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir.[1]

IX. Yargı yetkisi [2]

Madde 9 – Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılır.

X. Kanun önünde eşitlik

Madde 10 – Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

(Ek fıkra: 7/5/2004-5170/1 md.) Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. **(Ek cümle: 7/5/2010-5982/1 md.)** Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz.

(Ek fıkra: 7/5/2010-5982/1 md.) Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde (…)[3] kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.[3]

XI. Anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğü

Madde 11 – Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır. Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz.

Aşağıdaki anayasal kavramların değiştirilemez hükümler arasında yer almadığını çok dikkat edilmelidir:

Parlamenter hükümet sistemi,

Hükümet şekli, devletin amaç ve görevleri,

Milli egemenlik,

Kuvvetler ayrılığı,

Temel hak ve özgürlükler,

Eşitlik, yargı bağımsızlığı,

Kanuni idare,

Milli para,

İdarenin bütünlüğü…

CUMHURİYET

Devlet şekli olarak Cumhuriyet Devlet başkanının verasetle değil seçilerek iş başına geldiği, yani monarşik olmayan yönetim sistemidir.

Geniş anlamda cumhuriyet ve demokrasi kavramları eş anlamlı olarak kullanılmakla birlikte cumhuriyet bir şekil, demokrasi ise içerik unsurudur.

Demokratik olup cumhuriyet olmayan(ör: İngiltere), cumhuriyet olup demokratik olmayan (ör: Suriye,İran) ya da hem cumhuriyet hem de demokratik olan devletler vardır.

1921 Anayasasında **1923 değişikliği ile cumhuriyet bir hükümet şekli** olarak düzenlenmiştir. **1924, 61 ve 82 AY larında ise cumhuriyet bir devlet şekli olarak düzenlenmiştir.**

ATATÜRK MİLLİYETÇİLİĞİNE BAĞLI DEVLET

Atatürk'ün altı ilkesinden biri olarak **1937 değişikliği** ile 1924 Anayasasına giren **milliyetçilik,** 1961 Anayasasının metninde yer almamış, 1982 Anayasasının Başlangıç kısmında ve 2. maddesinde ise **«Atatürk Milliyetçiliği»** biçiminde yer almıştır.

Atatürk Milliyetçiliğine Bağlı Devlet İlkesinin Sonuçları

Devletin ülkesi ve milliyeti ile bölünmez bütünlüğü

Türkiye Devletinin çok uluslu değil, tek milleti ve tek yapılı devlet olması

Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesin Türk sayılması (Sübjektif Milliyet anlayışı)

Resmi dilin Türkçe olması

LAİKLİK

Anayasanın 2. maddesinde cumhuriyetin ve devletin temel niteliklerinden biri olarak sayılan laikliğin gelişimi;

23 Nisan 1920: TBMM'nin açılışı (Egemenliğin kaynağının halk oluşu)

1 Kasım 1922: Saltanatın kaldırılması

29 Ekim 1923: Cumhuriyetin ilanı

3 Mart 1924: Halifeliğin kaldırılması, Tevhid-i Tedrisat Kanununun kabulü, Şeriye ve Evkaf vekaletinin kaldırılması, Diyanet İşler Reisliğinin kurulması

10 Nisan 1928: 1924 Anayasasında yer alan "devletin dini İslam'dır." ibaresinin çıkartılması; yemin şeklinin değişmesi; "TBMM nin dini hükümleri icra eyleyeceği" ifadesinin çıkarılması

5 Şubat 1937: Laikliğin diğer "6 ok"la birlikte 1924 anayasasına girip anayasal bir ilke olması; Anayasadan "tarikat" kelimesinin çıkarılması

Laiklik İlkesinin Özellikleri

→ Din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması

→ Devletin resmi bir dininin olması

→ Devletin bütün dinin mensuplarına eşit davranması

→ Din kurumları ile devlet kurumlarının ayrılmış olması

→ Devlet yönetiminin din kurallarından etkilenmemesi

→ Din hizmetlerinin bir kamu hizmeti olarak düzenlenmesi

→ İnkılap kanunlarının korunması

Devletin din ve ahlak eğitim ve öğretimiyle ilgili rolü; devletin gözetimi ve denetimi altında yapılır.

Din kültürü ve ahlak öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır.

Bunun dışındaki din eğitimi ve öğretimi ancak kişinin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcisinin talebine bağlıdır.

****Din kültürü ve ahlak öğretiminin zorunlu ders haline gelmesi 1982 anayasası iledir.****

Din, inanç, vicdan ve ibadet hürriyeti: Bunlardan **düşünce, inanç ve kanaatlerin açıklanmaya zorlanamaması mutlaktır.(sert çekirdek hak)**

****İbadet hürriyeti ise mutlak değildir. Ay 14. maddesinde sayılan hükümlerle sınırlanabilir.****

İnkılap Kanunlarının Korunması

Devrim kanunlarının korunması başlığıyla ilk kez 1961 ay ile düzenlenmiştir.

Laiklik ilkesinin güvencesi olarak 174.md.

Anayasayla güvence altına alınmış inkılap kanunları şunlardır:

1. Tevhid i tedrisat
2. Şapka iktisası hakkında kanun
3. Tekke ve zaviyelerle türbelerin seddine ve türbedarlıklarla ile bir takım unvanların men ve ilgası
4. Evlendirme akdinin evlendirme memuru önünde yapılacağına dair meeni nikah esası
5. Beynelmilel erkamın kabulu hakkında kanun
6. Türk harflerinin kabul ve tatbiki hakkında kanun
7. Efendi Bey Paşa gibi lakap ve unvanların kaldırılması
8. Bazı kisvelerin giyilemeyeceğine dair kanun

Bu kanunların anayasa ile düzenlenip korunması, değiştirilemeyecekleri anlamına gelmemektedir. Diğer kanunlar gibi değiştirilmelerine bir engel olmayan bu kanunların yalnızca **diğer kanunlar gibi def-i yoluyla anayasaya aykırılığı ileri sürülemez ve anayasa mahkemesince iptallerine karar verilemez.**

DEMOKRATİK DEVLET

Demos (halk) ve Kratos (yönetim, iktidar) halkın yönetimi Lincoln: "halkın halk tarafından halk için yönetimi" olarak tanımlanabilir.

Demokratik devlet ifadesini ilk kullanan Anayasa 1961 Anayasasıdır!!!

1982 Anayasasının cumhuriyetin niteliklerini düzenleyen 2. md. de belirtildiği biçimiyle demokratik devletin sahip olması gereken özellikler:

Genel ve eşit oy ilkesine dayalı, serbest, özgür ve adil seçimler

Kişi hak ve özgürlüklerinin güvence altına alınması/azınlığın hakları dahil.

Serbestçe rekabet eden siyasi partilerin varlığı

Sivil toplum kuruluşlarının serbestçe örgütlenebilmesi

İktidarın/yönetimin bağımsız bir yargı tarafından denetlenmesi

Hukuk devletinin işlevsel oluşu ve yasalar önünde eşitlik

Farklı ve özgür haber alma ve kitle iletişim araçlarının varlığı

1982 AY DA DEMOKRATİK DEVLET Anayasada egemenliğin tek ve biricik kaynağının millet olduğu, milletin egemenlik yetkisini yetkili organlar aracılığıyla kullanacağını belirtmektedir.

Egemenliği yetkili organlar eliyle kullanılacağı ilk kez 1961 anayasası ile düzenlenmiştir.

Egemenliğin asli ve yegane kaynağı olan halk belirli ve düzenli aralıklarla yapılan seçimlerde yöneticilerini seçme suretiyle egemenliğini kullanır.

Seçimler ve halkoylaması serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre yargı yönetim ve denetimi altında yapılır.

Seçimlerin Serbestliği: Hiçbir baskı ve zorlama altında olmadan vatandaşların özgürce oy kullanabilmelerini içerir. Ancak Anayasada 1987 de yapılan değişiklikle (175/8)

Halkoylamasına, milletvekili genel ve ara seçimlerine ve mahalli genel seçimlere iştiraki temin için, kanunla **para cezası** dâhil gerekli her türlü tedbir alınır.

1987 yılında yapılan Ay değişikliği ile oy kullanma anayasal bir yükümlülük haline getirilmiştir. Bu durum Anayasada "seçimlerin serbestliği" ilkesinin bir istisnasıdır.

Eşit Oy: Her seçmenin tek oya sahip olmasıdır.

Gizli Oy: Seçmenlerin baskı ve etkiden uzak özgürce oy kullanabilmesini ifade eder.

Türkiye'de **ilk gizli oy 1950 yılında** seçimlerde uygulanmaya başlamıştır.

Tek Dereceli Seçim: Seçmenlerin temsilcilerini doğrudan kendilerinin seçebilmesini ifade eder.

Tek dereceli demek tek turlu seçim demek değildir.!!!

Türkiye'de 1946 yılına kadar önce ikinci seçmenlerin seçilip sonra bu ikinci seçmenlerin temsilcileri seçtiği iki dereceli seçim uygulanıyordu. **İlk kez 1946 yılında tek dereceli seçim sistemi uygulanmaya başlanmıştır.**

Genel Oy: Mülkiyet, cinsiyet, eğitim vergi ödeme gibi herhangi bir koşu ya da kısıtlama aranmaksızın tüm vatandaşların oy kullanma hakkına sahip olmasıdır.

Açık Sayım ve Döküm: Oyların herkesin gözü önünde açıkça sayım ve dökümünün yapılmasını, gizli olarak kullanılan oyların şeffaf biçimde ve doğru olarak sonuçlara yansımasını ifade eder. Sandıklarda kullanılan oyların sayımına siyasi partilerin temsilcileri aracılığıyla katılımını mümkün kılar.

Gizli oy ile açık sayım ve döküm sistemi Türkiye'de ilk defa 1950 seçimleriyle uygulanmaya başlamıştır.

Yargı Yönetimi ve Denetimi: Seçimlerin serbest dürüst ve kanunlara uygun olarak bağımsız mahkemelerin denetim gözetim ve yönetimi altında yapılmasını anlatır. Seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları şikayet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ve TBMM üyelerinin seçim tutanaklarını kabul etme görevi Yüksek Seçim Kurulu'nundur.

SİYASAL PARTİLER

Demokratik siyasal hayatın vazgeçilmez unsurları olan siyasi partiler AY 68 ve 69. md. düzenlenmektedir.

Siyasi partiler önceden izin almadan kurulurlar. Parti üyesi olmak için **18 yaşının doldurulması** gerekir.

1995 Anayasa değişikliği ile yükseköğretim elemanlarının ve yükseköğretim öğrencilerinin siyasi partiye üye olabilmelerine imkân tanınmıştır. Ancak **yüksek öğretim elemanlarını siyasi partilerin sadece merkez organlarında görev alabilirler.**

Siyasi partilere devlet yeterli düzeyde ve hakça mali yardım yapar. (Toplam geçerli oyların **%3'ünden fazlasını** ala siyasal partilere Devlet yardımı yapılır.)

Siyasi partiler **ticari faaliyete girişemezler.**

Anayasa mahkemesi Sayıştay'dan yardım alarak siyasi partilerin gelir ve giderleri ile mal edinimlerini denetler ve bu denetim sonunda vereceği kararlar kesindir.

Temelli kapatılan bir parti bir başka ad altında kurulamaz.

Yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan ve Türk uyrukluğunda olmayan gerçek ve tüzelkişilerden maddi yardım alan siyasi partiler temelli olarak kapatılır.

Siyasi partilerin tüzük ve programları ile eylemleri, devletin bağımsızlığına ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne insan haklarına eşitlik ve hukuk devleti ilkelerine milli egemenliğe demokratik ve laik cumhuriyet ilkelerine aykırı olamaz; sınıf veya zümre diktatörlüğünü veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayamaz; suç işlenmesini teşvik edemez. **(AY m.68/4)**

HUKUK DEVLETİ

Hukuk devleti evrensel hukuk kurallarını üstün tutan ve en başta kendisi bu hukuk kurallarına bağlı olan devlettir.

Hukuk devleti ilkesi ilk kez 1961 Anayasasında yer almıştır.

İlke Ve Esasları

Kuvvetler ayrılığı (devlet iktidarının sınırlandırılması) ve demokratik rejim

THÖ güvence altına alınması ve ancak kanunla sınırlanabilmesi

Yasama yürütme ve idarenin işlemlerinin yargısal denetimi

Yargı bağımsızlığı ve yargıç güvencesi,

Kanuni idare (yasal yönetim)

Hukukun genel ilkelerinin geçerliliği

Kanun önünde eşitlik ilkesinin benimsenmesi

Bireylerin hukuki güvenliğinin sağlanması

Devlet faaliyetlerinin belirliliği

İdarenin mali sorumluluğu

Adil yargılanma hakkı, herkesin hak arama özgürlüğüne sahip olması

Kanuni hâkim güvencesinin sağlanmış olması

Sınavlarda hukuk devletinin olmazsa olmaz koşullarından olmadığına dikkat;

Cumhuriyet, parlamenter hükümet sistemi ya da başkanlık sistemi, sosyal devlet, sosyal güvenliğin sağlanması, yürütme organının doğrudan halk tarafından seçilmesi usulü, yürütme erkinin iki başlı olması, seçimlerin tek turlu oluşu, ay değişikliklerinin halkoyuna sunulması vb.

Kanunların anayasaya uygunluğunun yargısal denetiminin tek istisnası anayasanın 174. md.de sayılan inkılap kanunlarının anayasaya aykırılığının iddia edilememesidir.

ANAYASA İLE GETİRİLEN YASAMA KISINTILARI

- Yaş Terfi İşlemleri ile Kadrosuzluk Nedeniyle Emekliye Ayırma İşlemleri

- HSK Kararları(meslekten Men Hariç)

- TSK Mensuplarına Verilen Disiplin Cezaları

- Tahkim Kurulu Kararları

- Kamu Görevlileri Hakem Kurulu Kararları

- Yüksek Hakem Kurulu Kararları

Yasa İle Getirilen Yasama Kısıntıları

- Yargıtay Başkanlar Kurulları Kararları

- Danıştay Başkanlar Kurulu Kararları

EŞİTLİK İLKESİ

1961 AY da temel haklar ve ödevler kısmında düzenlene eşitlik ilkesi 1982 AY'nın genel esaslar kısmının 10. maddesinde şu şekilde düzenlenmiştir.

X. Kanun önünde eşitlik

Madde 10 – Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

(Ek fıkra: 7/5/**2004**-5170/1 md.) **Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir.** Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür.

(Ek cümle: 7/5/**2010**-5982/1 md.) **Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz.**

(Ek fıkra: 7/5/**2010**-5982/1 md.) **Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz.**

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde (…)(3) kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.(3)

2004 Anayasa değişikliği ile kadınlar için ayrıcalıklar getirilebileceği öngörülmüştü.

2010 Anayasa değişikliği ile aşağıdaki 5 grup içinde pozitif ayrımcılık getirilebileceği düzenlenmiştir.

Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri, malul ve gaziler

Yatay (mutlak) Eşitlik: kişisel ya da özel durumuna bakılmaksızın aynı hukuksal durumda olanlara aynı kural ve kanunların uygulanmasıdır.

Dikey (nisbi) Eşitlik: farklı durumlarda olanlara farklı kuralların uygulanması demek

Dikey(nisbi)eşitlik örneği artan oranlı vergileme ya da pozitif ayrımcılık

SOSYAL DEVLET

Sosyal devlet anlayışında devlet sağlık, öğrenim, ailenin korunması, çalışma, sosyal güvenlik vb. gibi sosyal ve ekonomik hakların yaşama geçirilmesi için toplumsal yaşama müdahale ederek ulusal gelirin adil dağılımını ve herkesin insan onuruna yakışır asgari yaşam düzeyine erişimini sağlamak, toplumsal istikrar v adalete engel olan her türlü engelleri kaldırmak için gerekli toplumsal ekonomik, yasal ve mali önlemleri alır.

Türkiye'de sosyal devlet ilkesi **ilk kez 1961 Anayasası** ile düzenlenmiştir.

Devlet **mali kaynakların yeterliliği ölçüsünde** müdahale edebilir.

SOSYAL DEVLETİN AMAÇLARI

Bireylerin sosyal güvenliğini sağlamak

Sosyal adaleti, sosyal barışın sağlanması

Milli gelirin adil dağıtılması

Çalışma koşullarının iyileştirilmesi, çalışanların korunması ve insanca yaşaması

Emek sermaye dengesinin kurulması

İşsizliğin önlenmesi, istihdamın artırılması

Herkesin insan onuruna yakışır asgari yaşam düzeyinin sağlanması

Fırsat eşitliğinin sağlanması

SOSYAL DEVLETİN ARAÇLARI

→ Sosyal hakların tanınması ve tedbirlerin alınması

→Gelir eşitsizliğini azaltmayı amaçlayan bir vergi politikasının uygulanması (ör: artan oranlı vergi alımı)

→ kamulaştırma ve devletleştirme

→ planlama

Not: 1999 yılında Anayasaya giren özelleştirme ve tahkim'in sosyal değil liberal devletin araç ve yöntemlerinden olduğuna dikkat edilmelidir!!!

TEMEL HAK VE ÖZGÜRLÜKLER

İKİNCİ KISIM TEMEL HAKLAR VE ÖDEVLER

BİRİNCİ BÖLÜM

Genel Hükümler

I. Temel hak ve hürriyetlerin niteliği

Madde 12 – Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir.

Temel hak ve hürriyetler, kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da ihtiva eder.

II. Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması

Madde 13 – (Değişik: 3/10/2001-4709/2 md.)

Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.

III. Temel hak ve hürriyetlerin kötüye kullanılamaması

Madde 14 – (Değişik: 3/10/2001-4709/3 md.)

Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbiri, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı ve insan haklarına dayanan demokratik ve lâik Cumhuriyeti ortadan kaldırmayı amaçlayan faaliyetler biçiminde kullanılamaz.

Anayasa hükümlerinden hiçbiri, Devlete veya kişilere, Anayasayla tanınan temel hak ve hürriyetlerin yok edilmesini veya Anayasada belirtilenden daha geniş şekilde sınırlandırılmasını amaçlayan bir faaliyette bulunmayı mümkün kılacak şekilde yorumlanamaz.

Bu hükümlere aykırı faaliyette bulunanlar hakkında uygulanacak müeyyideler, kanunla düzenlenir.

IV. Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması

Madde 15 – Savaş, seferberlik (…)(1) veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlal edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.

Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler (…)(1) dışında, kişinin yaşama hakkına, maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz.(1)

V. Yabancıların durumu

Madde 16 – Temel hak ve hürriyetler, yabancılar için, milletlerarası hukuka uygun olarak kanunla sınırlanabilir.

TEMEL HAK VE ÖZGÜRLÜKLER

Temel hak ve hürriyetlerin **sınırlandırılması ve sınırlamanın sınırları,** Anayasanın 13. maddesinde şöyle sıralanmaktadır:

► Ancak **kanunla** sınırlanabilir.

► Kanunla sınırlandırmanın sınır ve koşulları şunlardır:

► Yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen **özel sebeplere** bağlı olarak sınırlandırılabilir.

► **Özlerine dokunulmaksızın** sınırlandırılabilir.

► Yapılan sınırlamalar **Anayasanın sözüne ve ruhuna** aykırı olamaz.

► **Ölçülülük** ilkesine aykırı olamaz.

► **Demokratik toplum düzeni**nin gereklerine aykırı olamaz.

► **Lâik cumhuriyet**in gereklerine aykırı olamaz.

KANUN İLE SINIRLANDIRMA hem 1961 Anayasası hem de 1982 Anayasasında yer almıştır.

"ANCAK" kanun ile sınırlandırma "Ancak" vurgusu 1961 Anayasasında yer alırken, 1982 Anayasasının ilk halinde yer almamış, 2001 Anayasa değişikliği ile eklenmiştir.

ANAYASANIN SÖZÜNE VE RUHUNA UYGUN OLMA hem 1961 Anayasası hem de 1982 Anayasasında yer almıştır.

DEMOKRATİK TOPLUM DÜZENİNİN GEREKLERİ'NE AYKIRI OLMAMA ilk kez 1982 Anayasasının kabulüyle getirilmiştir.

HAKKIN ÖZÜNE DOKUNMAMA ilk kez 1961 Anayasasında yer almıştır. 1982 Anayasasının ilk halinde yer verilmeyen bu ölçüt Anayasaya 2001 Anayasa değişikliği ile eklenmiştir.

GENEL VE ÖZEL SEBEPLER İLE SINIRLAMA 1961 Anayasasının ilk halinde genel sınırlama sebeplerine yer verilmemiştir. İlgili maddelerde özel sınırlama sebepleri vardır.

Genel sınırlama sebepleri 1971 Anayasa değişikliği ile getirilmiştir ve 1982 Anayasası ile varlığını sürdürmüştür.

1982 Anayasasının ilk halinde hem genel hem de özel sınırlama sebepleri vardır.***2001 yılında genel sınırlama sebepleri kaldırılmıştır. Artık sadece özel sınırlama sebepleri ile sınırlandırılabilecektir.***

ÖLÇÜLÜLÜK İLKESİ ilk kez 2001 yılında Anayasaya girmiştir.

LAİK CUMHURİYETİN GEREKLERİNE AYKIRI OLMAMA ilk kez 2001 yılında Anayasaya girmiştir.

Anayasanın 16. maddesinde «Yabancıların durumu» düzenlenmiştir. Buna göre;

Yabancılar için Temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılması **iki sebeple** olmalıdır:

1) Milletlerarası hukuka uygun olma

2) KANUNLA

Temel hak ve hürriyetlerin kötüye kullanılamaması kavramı ilk kez 1961 Anayasasında 1971 yılında yapılan değişiklikle getirilmiştir.

Anayasanın 15. maddesinde «Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının **durdurulması**» rejimi anlatılmaktadır:

Anayasa ya göre temel hak ve hürriyetler **3 durumda kısmen veya tamamen durdurulabilir:**

1) Savaş,

2) Seferberlik,

3) Olağanüstü haller

Temel hak ve hürriyetlerin durdurulmasının **2 tane sınırı** öngörülmektedir:

→ **Milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler** ihlal edilmemek kaydıyla

→ Durumun gerektirdiği ölçüde**(Ölçülülük)**

Anayasa m.15 temel hakların durdurulmasında dokunulamayacak alanları belirtmiştir. «Sert çekirdek haklar» denilen alanlara savaş, seferberlik ya da olağanüstü yönetim de dahi dokunulamaz.

ÇEKİRDEK HAKLAR

1) Yaşam hakkına (savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında) dokunulamaz.

2) Maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne dokunulamaz;

3) Kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz.

4) Suç ve cezalar geçmişe yürütülemez.

5) Suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz.

Aşağıdaki hakların **sert çekirdekli haklardan olmadığına** dikkat edilmelidir:

→Zorla çalıştırma yasağı

→Konut dokunulmazlığı

→Angarya Yasağı

→Kimsenin özel hayatının gizliliğine müdahale edilememesi

Anayasada **6 adet hakkın özel sınırlama sebepleri aynı** olup bunlar da 6 tanedir (6*6)

1) Özel Hayatın Gizliliğinin

2) Konut Dokunulmazlığının

3) Haberleşme Hürriyetinin

4) Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının

5) Dernek Kurma Hürriyetinin

6) Sendika Kurma Hakkının

Yukarıdaki 6 hakkın aynı olan 6 tane özel sınırlama sebebi vardır:

1) Milli Güvenlik

2) Kamu Düzeni

3) Suç işlenmesinin önlenmesi

4) Genel sağlığın korunması

5) Genel ahlakın korunması

6) Başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması

Yerleşme hürriyetinin özel sınırlama sebepleri:

→Suç işlenmesini önlemek,

→ Sosyal ve ekonomik gelişmeyi sağlamak,

→ Sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi gerçekleştirmek

→ Kamu mallarını korumak;

amaçlarıyla **kanunla** sınırlanabilir.

Seyahat hürriyetinin özel sınırlama sebepleri:

→ Suç soruşturma ve kovuşturması sebebiyle ve

→ Suç işlenmesini önlemek;

amaçlarıyla kanunla sınırlanabilir.

Vatandaşın yurt dışına çıkma hürriyetinin özel sınırlama sebebi:

→ Suç soruşturması veya kovuşturması sebebiyle

Hakim kararına bağlı olarak sınırlanabilir.

Gerek yerleşme gerekse seyahat hürriyetinin her **ikisi için de genel ahlak, genel sağlığı korumak gibi bir sınırlama öngörülmediğine** ve ikisi için de getirilen ayrı ayrı sınırlama sebeplerinin her birine çok dikkat edilmelidir!!!

GECİKMESİNDE SAKINCA BULUNAN HALLERDE yetkili merciin verdiği kararı **24 SAAT** içinde görevli hakimin onayına sunduğu hakimin **48 SAAT** içinde kararını açıkladığı açıklamadığı takdirde kararın kendiliğinden kalkıp hükümsüz sayıldığı haklar:

→Kişi hürriyeti ve güvenliği

→Özel hayatın gizliliği

→ Konut dokunulmazlığı

→ Haberleşme hürriyeti

→ Basın hürriyeti: Tedbir yolu ile dağıtımın önlenmesi

→ Basın hürriyeti: Süreli ve süresiz yayınların toplatılması

→ Dernek kurma hürriyeti

BİLİM VE SANATI serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkının sınırı:

Anayasanın 1 inci, 2 nci ve 3 üncü maddeleri hükümlerinin değiştirilmesini sağlamak amacıyla kullanılamaması

2010 Anayasa değişikliği **özel hayatın gizliliği maddesine; KİŞİSEL VERİLERİN KORUNMASINI İSTEME HAKKI eklenmiş,** bu hakka ilişkin usul ve esasların kanunla düzenleneceği hükme bağlanmıştır.

Anayasaya göre **izin sistemine bağlanması öngörülen tek hak:** **RADYO, TELEVİZYON, SİNEMA VEYA BENZERİ YOLLARLA YAYIM YAPMA**

DÜZELTME VE CEVAP HAKKI, ancak

→ kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya

→ kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hallerinde tanınır ve kanunla düzenlenir.

Düzeltme ve cevap yayımlanmazsa, yayımlanmasının gerekip gerekmediğine hakim tarafından ilgilinin müracaat tarihinden itibaren **EN GEÇ 7 GÜN içerisinde** karar verilir.

Anayasada kişi hakları ve ödevleri bölümünde düzenlenen **MÜLKİYET ve MİRAS HAKLARINA iki özel sınırlama sebebi vardır:**

→ Ancak kamu yararı amacıyla

→ Kanunla

Sınırlanabilir.

Kamu yararı kavramının 1982 AY nın "kişi hakları ve ödevleri"(negatif statü hakları)bölümünde **ÖZEL SINIRLAMA SEBEBİ olduğu sadece 2 hak** vardır:

→ Mülkiyet Hakkı(m.35)

→ İspat Hakkı(m.39)

Negatif statü haklarından olan **"HAK ARAMA HÜRRİYETİ"** ile ilgili 2 hüküm vardır:

→ Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.

→ Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz.

Negatif statü haklarından olan **"KANUNİ HAKİM GÜVENCESİ"** ile ilgili de 2 hüküm vardır:

→ Hiç kimse kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz.

→ Bir kimseyi kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz.

Aşağıda yer alan hakların ilk çağrışımda **siyasi hak gibi görünse de siyasi hak olmadıklarına dikkat edilmelidir:**

→ Toplanma ve gösteri yürüyüşü hakkı (kişi hakkı)

→ Dernek kurma hürriyeti (kişi hakkı)

→ Sendika kurma hakkı (sosyal ve ekonomik hak)

→ Grev hakkı ve lokavt (sosyal ve ekonomik hak)

Şu ayrımlara da özel olarak dikkat edilmelidir:

→ **Konut dokunulmazlığı** negatif statü hakkı iken **konut hakkı** pozitif statü hakkıdır.

→ **Mülkiyet hakkı** negatif statü hakkı iken **toprak mülkiyeti** pozitif statü hakkıdır.

→ **Zorla çalıştırma yasağı** negatiif ;**çalışma hakkı ve ödevi** pozitif statü hakkıdır.

Anayasanın 38.md. sinde yer alan **SUÇ VE CEZALARA İLİŞKİN GENEL ESASLAR:**

►Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılamaz;

►Kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.

►Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak **KANUNLA** konulur.

► Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz.**(Masumiyet Karinesi)**

► Hiç kimse kendisini ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz.

► Kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular, **delil olarak kabul edilemez.**

► Ceza sorumluluğu **şahsidir.**

► Hiç kimse, yalnızca sözleşmeden doğan bir yükümlülüğü yerine getirememesinden dolayı **özgürlüğünden alıkonulamaz.**

► Ölüm cezası ve genel müsadere cezası verilemez.

► İdare, kişi hürriyetinin kısıtlanması sonucunu doğuran bir müeyyide uygulayamaz. (Silahlı Kuvvetlerin iç düzeni bakımından bu hükme kanunla istisnalar getirilebilir.)

► ULUSLARARASI CEZA DİVANINA taraf olmanın gerektirdiği yükümlülükler hariç olmak üzere, **vatandaş, suç sebebiyle yabancı bir ülkeye verilemez.**

KAMULAŞTIRMA

Devlet ve kamu tüzel kişileri; kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, **ÖZEL MÜLKİYETTE BULUNAN TAŞINMAZ MALLARIN** tamamını veya bir kısmını, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idarî irtifaklar kurmaya yetkilidir.

Kamulaştırma bedeli ile kesin hükme bağlanan artırım bedeli **NAKDEN ve PEŞİN** olarak ödenir.

Ancak, şu amaçla yapılan kamulaştırmalarda taksitlendirmeye gidilebilir:

→ Tarım reformunun uygulanması,

→ Büyük enerji ve sulama projeleri ile iskân projelerinin gerçekleştirilmesi,

→ Yeni ormanların yetiştirilmesi,

→ Kıyıların korunması ve

→ Turizm

Kanunun taksitle ödemeyi öngörebileceği bu hallerde, **taksitlendirme süresi 5 YILI aşamaz;** bu takdirde taksitler eşit olarak ödenir.

Kamulaştırılan topraktan, o **toprağı doğrudan doğruya işleten küçük çiftçiye ait olanlarının bedeli, her halde peşin ödenir.**

İkinci fıkrada öngörülen taksitlendirmelerde ve herhangi bir sebeple ödenmemiş kamulaştırma bedellerinde kamu alacakları için öngörülen en yüksek faiz uygulanır.

DEVLETLEŞTİRME: Kamu hizmeti niteliği taşıyan **ÖZEL TEŞEBBÜSLER**, kamu yararının zorunlu kıldığı hallerde devletleştirilebilir. Devletleştirme gerçek karşılığı üzerinden yapılır.

1999 Anayasa Yeniliği: Devletin, kamu iktisadi teşebbüslerinin ve diğer kamu tüzelkişilerinin mülkiyetinde bulunan işletme ve varlıkların özelleştirilmesine ilişkin esas ve usuller kanunla gösterilir.

1999 Anayasa Yeniliği: Devlet, kamu iktisadi teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişileri tarafından yürütülen yatırım ve hizmetlerden hangilerinin özel hukuk sözleşmeleri ile gerçek veya tüzelkişilere yaptırabileceği veya devredebileceği kanunla belirlenir.

SENDİKA KURMA HAKKI siyasi bir hak değildir!!!

ÇALIŞANLAR VE İŞVERENLER, üyelerinin çalışma ilişkilerinde, ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için önceden izin almaksızın sendikalar ve üst kuruluşlar kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten serbestçe çekilme haklarına sahiptir. Hiç kimse bir sendikaya üye olmaya ya da üyelikten ayrılmaya zorlanamaz.

2010 Anayasa değişikliği ile " Aynı zamanda ve aynı iş kolunda birden fazla sendikaya üye olunamaz." fıkrası Anayasadan çıkarılmıştır.

Dolayısıyla artık aynı zamanda ve aynı iş kolunda birden fazla sendikaya üye olunabilir.

TOPLU İŞ SÖZLEŞMESİ: İşçiler ve işverenler, karşılıklı olarak ekonomik ve sosyal durumlarını ve çalışma şartlarını düzenlemek amacıyla toplu iş sözleşmesi y Toplu iş sözleşmesinin yapılması sırasında, uyuşmazlık çıkması halinde **İŞÇİLER GREV HAKKINA** sahiptirler.

Grev ve lokavtın yasaklandığı hallerde veya ertelendiği durumlarda ertelemenin sonunda, uyuşmazlık **YÜKSEK HAKEM KURULUNCA** çözülür.

Uyuşmazlığın her safhasında taraflar da anlaşarak Yüksek Hakem Kuruluna başvurabilir. Yüksek Hakem Kurulunun **kararları KESİNDİR** ve TOPLU İŞ SÖZLEŞMESİ HÜKMÜNDEDİR.

MEMURLAR VE DİĞER KAMU GÖREVLİLERİ, TOPLU SÖZLEŞME YAPMA HAKKINA sahiptirler.(2010 AY Değişikliği)

Toplu sözleşme yapılması sırasında uyuşmazlık çıkması halinde taraflar **KAMU GÖREVLİLERİ HAKEM KURULUNA** başvurabilir. Kamu Görevlileri Hakem Kurulu **kararları KESİNDİR** ve toplu sözleşme hükmündedir.

SPOR TAHKİM KURULU(2011)

2011 AY Değişikliği ile

Spor federasyonlarının spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlarına karşı ancak **zorunlu tahkim yoluna başvurulabilir.** Tahkim kurulu kararları kesin olup bu kararlara karşı hiçbir yargı merciine başvurulamaz.

Sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gerekenler:

→Devlet harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle,

→ Malül ve gaziler

→ Sakatlar

→ Yaşlılar

→ Korunmaya muhtaç çocuklar

Anayasaya göre aşağıdaki 3 grup çalışma şartları bakımından özel olarak korunur:

→ Küçükler

→ Kadınlar

→ Bedeni ve ruhi yetersizliği olanlar

Kişi hakları ve sosyal ekonomik haklara göre daha az sayıda olan aşağıdaki **"SİYASİ HAKLAR" (aktif statü hakları)** iyi bilinirse diğerlerini ayırt etmek kolaylaşacaktır:

1)Vatandaşlık Hakkı

2)Seçme Seçilme Ve Siyasi Faaliyette Bulunma Hakkı

3)Parti Kurma, Girme, Ayrılma Hakkı

4)Kamu Hizmetine Girme Hakkı

5)Mal Bildirimi

6)Vatan Hizmeti

7)Vergi Ödevi

8) Dilekçe Hakkı

9)Bilgi Edinme Hakkı

10)Kamu Denetçisine Başvurma Hakkı

TÜRK VATANDAŞLIĞI M.66

Türk Devletine **vatandaşlık bağı ile bağlı olan** herkes Türktür.

Türk babanın veya Türk ananın çocuğu Türktür.

Vatandaşlık, kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır ve ancak kanunda belirtilen hallerde kaybedilir.

Hiçbir Türk, vatana bağlılıkla bağdaşmayan bir eylemde bulunmadıkça vatandaşlıktan çıkarılamaz.

Vatandaşlıktan çıkarma ile ilgili karar ve işlemlere karşı **YARGI YOLU KAPATILAMAZ.**

KAMU HİZMETLERİNE GİRME HAKKI VE MAL BİLDİRİMİ

Her Türk, kamu hizmetlerine girme hakkına sahiptir.(Kamu hizmetine girme hakkı sadece Türk vatandaşlarına tanınmıştır.)

Hizmete alınmada, **GÖREVİN GEREKTİRDİĞİ NİTELİKLERDEN** başka hiçbir ayırım gözetilemez.

Kamu hizmetine girenlerin mal bildiriminde bulunmaları ve bu bildirimlerin tekrarlanma süreleri kanunla düzenlenir. Yasama ve yürütme organlarında görev alanlar, bundan istisna edilemez.

****

Vatan hizmeti, her Türkün hakkı ve ödevidir. Bu hizmetin Silahlı Kuvvetlerde veya kamu kesiminde ne şekilde yerine getirileceği veya getirilmiş sayılacağı kanunla düzenlenir.

VERGİ ÖDEVİ m.73

Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür.

Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı, maliye politikasının sosyal amacıdır.

Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler KANUNLA konulur, değiştirilir veya kaldırılır.

Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklerin muaflık, istisnalar ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapmak yetkisi **CUMHURBAŞKANINA** verilebilir.

DİLEKÇE HAKKI

Vatandaşlar ve KARŞILIKLILIK ESASI gözetilmek kaydıyla Türkiye'de ikamet eden YABANCILAR kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında, yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine yazı ile başvurma hakkına sahiptir. (Karşılıklılık ilkesi 2001 yılında Anayasaya eklenmiştir.)

Kendileriyle ilgili başvurmaların sonucu gecikmeksizin, dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilir.

BİLGİ EDİNME VE KAMU DENETÇİSİNE BAŞVURMA HAKKI

2010 Anayasa değişikliği ile **İDARENİN işleyişiyle ilgili şikâyetleri incelemek** üzere **TBMM Başkanlığına bağlı olarak KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU** kurulmuştur.

Herkes, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkına sahiptir.

Kamu Baş denetçisi, TBMM tarafından **GİZLİ OYLA** ve 4 yıl için seçilir.

İlk 2 oylamada üye tamsayısının 2/3(400 milletvekilinin) çoğunluğu aranır. ve 3. oylamada üye tamsayısının salt (301 milletvekilinin) çoğunluğu aranır. 3. oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan 2 aday için 4. oylama yapılır; 4. oylamada en fazla oy alan üye, Başkan seçilmiş olur.

II. Seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakları

Madde 67 – Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasi parti içinde siyasi faaliyette bulunma ve halkoylamasına katılma hakkına sahiptir.

(Değişik fıkra: 23/7/1995-4121/5 md.) Seçimler ve halkoylaması serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılır. Ancak, yurt dışında bulunan Türk vatandaşlarının oy hakkını kullanabilmeleri amacıyla kanun, uygulanabilir tedbirleri belirler.

(Değişik fıkra: 23/7/1995-4121/5 md.) Onsekiz yaşını dolduran her Türk vatandaşı seçme ve halkoylamasına katılma haklarına sahiptir.

Bu hakların kullanılması kanunla düzenlenir.

(Değişik fıkra: 23/7/1995-4121/5 md.) Silah altında bulunan er ve erbaşlar ile askeri öğrenciler, taksirli suçlardan hüküm giyenler hariç ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlüler oy kullanamazlar. Ceza infaz kurumları ve tutuk evlerinde oy kullanılması ve oyların sayım ve dökümünde seçim emniyeti açısından alınması gerekli tedbirler Yüksek Seçim Kurulu tarafından tespit edilir ve görevli hakimin yerinde yönetim ve denetimi altında yapılır.[(1)]

(Değişik fıkra: 23/7/1995-4121/5 md.) *Seçim kanunları, temsilde adalet ve yönetimde istikrar ilkelerini bağdaştıracak biçimde düzenlenir.*

(Ek fıkra: 3/10/2001-4709/24 md.) *Seçim kanunlarında yapılan değişiklikler, yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde yapılacak seçimlerde uygulanmaz.*

18 yaşını dolduran her Türk vatandaşı seçme ve halkoylamasına katılma haklarına sahiptir.

OY KULLANAMAYAN KİMSELER:

→ Silah altında bulunan ER ve ERBAŞLAR

→ ASKERİ ÖĞRENCİLER ve

→ Taksirli suçlardan hüküm giyenler hariç ceza infaz kurumlarında bulunan HÜKÜMLÜLER oy kullanamazlar.

►Ceza infaz kurumunda ve tutukevinde bulunan **TUTUKLULAR OY KULLANABİLİR.**

Tutukluların oy kullanabilmesi 1995 Anaysa değişikliği iledir. Ceza infaz kurumunda bulunan hükümlüler ile tutuklular ayrımına dikkat edilmelidir!!!!!

Ceza infaz kurumunda taksirli suçlardan hüküm giymiş olanlar da oy kullanabilir.

1995 Anayasa değişikliği ile Seçim kanunlarının **Temsilde Adalet ve Yönetimde İstikrar ilkelerini** bağdaştıracak biçimde düzenleneceği hükmü getirilmiştir.

%10 ülke barajı ANAYASADA DEĞİL, Milletvekili Seçim Kanununda yer almaktadır.

2001 Anayasa değişikliği ile seçim kanunlarında yapılan değişikliklerin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 1 YIL içinde yapılacak seçimlerde uygulanamayacağı hükme bağlanmıştır.

III. Siyasi partilerle ilgili hükümler

A. Parti kurma, partilere girme ve partilerden ayrılma [2]

Madde 68 – (Değişik: 23/7/1995-4121/6 md.)

Vatandaşlar, siyasi parti kurma ve usulüne göre partilere girme ve partilerden ayrılma hakkına sahiptir. Parti üyesi olabilmek için onsekiz yaşını doldurmuş olmak gerekir.

Siyasi partiler, demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır.

Siyasi partiler önceden izin almadan kurulurlar ve Anayasa ve kanun hükümleri içerisinde faaliyetlerini sürdürürler.

Siyasi partilerin tüzük ve programları ile eylemleri, Devletin bağımsızlığına, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, eşitlik ve hukuk devleti ilkelerine, millet egemenliğine, demokratik ve laik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamaz; sınıf veya zümre diktatörlüğünü veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayamaz; suç işlenmesini teşvik edemez.

Hakimler ve savcılar, Sayıştay dahil yüksek yargı organları mensupları, kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri, yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri, Silahlı Kuvvetler mensupları ile yükseköğretim öncesi öğrencileri siyasi partilere üye olamazlar.

Yüksek öğretim elemanlarının siyasi partilere üye olmaları ancak kanunla düzenlenebilir. Kanun bu elemanların, siyasi partilerin merkez organları dışında kalan parti görevi almalarına cevaz veremez ve parti üyesi yüksek öğretim elemanlarının yüksek öğretim kurumlarında uyacakları esasları belirler.

Yüksek öğretim öğrencilerinin siyasi partilere üye olabilmelerine ilişkin esaslar kanunla düzenlenir

Siyasi partilere, Devlet, yeterli düzeyde ve hakça mali yardım yapar. Partilere yapılacak yardımın, alacakları üye aidatının ve bağışların tabi olduğu esaslar kanunla düzenlenir.

→ Milletvekili genel seçimlerinde toplam geçerli oyların %3 'ünden fazlasını alan siyasi partilere Devlet, yeterli düzeyde ve hakça mali yardım yapar.

<u>Anayasaya göre şu kişiler siyasi partilere üye olamazlar:</u>

→ Hakimler ve savcılar,

→ Sayıştay dahil yüksek yargı organları mensupları,

→Kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri,

→ Yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri,

→ Silahlı Kuvvetler mensupları

→ Yükseköğretim öncesi öğrencileri

<u>►►1995 Anayasa değişikliği ile:</u>

Yükseköğretim elemanlarının

Yükseköğretim öğrencilerinin Siyasi partiye üye olabilmelerine imkân tanınmıştır. Ancak yükseköğretim elemanları siyasi partilerin sadece Merkez Organlarında parti görevi olabilir.

B. Siyasi partilerin uyacakları esaslar

Madde 69 – (Değişik: 23/7/1995-4121/7 md.)

Siyasi partilerin faaliyetleri, parti içi düzenlemeleri ve çalışmaları demokrasi ilkelerine uygun olur. Bu ilkelerin uygulanması kanunla düzenlenir.

Siyasi partiler, ticari faaliyetlere girişemezler.

Siyasi partilerin gelir ve giderlerinin amaçlarına uygun olması gereklidir. Bu kuralın uygulanması kanunla düzenlenir. Anayasa Mahkemesince siyasi partilerin mal edinimleri ile gelir ve giderlerinin kanuna uygunluğunun tespiti, bu hususun denetim yöntemleri ve aykırılık halinde uygulanacak yaptırımlar kanunda gösterilir. Anayasa Mahkemesi, bu denetim görevini yerine getirirken Sayıştaydan yardım sağlar. Anayasa Mahkemesinin bu denetim sonunda vereceği kararlar kesindir.

Siyasi partilerin kapatılması, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının açacağı dava üzerine Anayasa Mahkemesince kesin olarak karara bağlanır.

Bir siyasi partinin tüzüğü ve programının 68 inci maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı bulunması halinde temelli kapatma kararı verilir.

Bir siyasi partinin 68 inci maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı eylemlerinden ötürü temelli kapatılmasına, ancak, onun bu nitelikteki fiillerin işlendiği bir odak haline geldiğinin Anayasa Mahkemesince tespit edilmesi halinde karar verilir. **(Ek cümle: 3/10/2001-4709/25 md.)** Bir siyasî parti, bu nitelikteki fiiller o partinin üyelerince yoğun bir şekilde işlendiği ve bu durum o partinin büyük kongre veya genel başkan veya merkez karar veya yönetim organları veya Türkiye Büyük Millet Meclisindeki grup genel kurulu veya grup yönetim kurulunca zımnen veya açıkça benimsendiği yahut bu fiiller doğrudan doğruya anılan parti organlarınca kararlılık içinde işlendiği takdirde, söz konusu fiillerin odağı haline gelmiş sayılır.

(Ek fıkra: 3/10/2001-4709/25 md.) Anayasa Mahkemesi, yukarıdaki fıkralara göre temelli kapatma yerine, dava konusu fiillerin ağırlığına göre ilgili siyasî partinin Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılmasına karar verebilir.

Temelli kapatılan bir parti bir başka ad altında kurulamaz.

Bir siyasi partinin temelli kapatılmasına beyan veya faaliyetleriyle sebep olan kurucuları dahil üyeleri, Anayasa Mahkemesinin temelli kapatmaya ilişkin kesin kararının Resmî Gazetede gerekçeli olarak yayımlanmasından başlayarak beş yıl süreyle bir başka partinin kurucusu, üyesi, yöneticisi ve deneticisi olamazlar.

Yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan ve Türk uyrukluğunda olmayan gerçek ve tüzel kişilerden maddi yardım alan siyasi partiler temelli olarak kapatılır.

(Değişik fıkra: 3/10/2001-4709/25 md.) Siyasî partilerin kuruluş ve çalışmaları, denetlenmeleri, kapatılmaları ya da Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılmaları ile siyasî partilerin ve adayların seçim harcamaları ve usulleri yukarıdaki esaslar çerçevesinde kanunla düzenlenir.

→ Siyasi partiler gençlik kolları, kadın kolları gibi yan kuruluşlar kurabilirler. Vakıf, sendika kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşları ile siyasi ilişki kurabilirler, bunlardan yardım alabilirler, yurt dışında teşkilatlanıp faaliyette bulunabilirler.

Anayasaya göre siyasi parti kapatma için 3 sebep sayılmaktadır:

Bir siyasi partinin **TÜZÜĞÜ VE PROGRAMININ** 68 inci maddenin 4. fıkrası hükümlerine aykırı bulunması

Bir siyasi partinin 68 inci maddenin 4. fıkrası hükümlerine aykırı **EYLEMLERİN işlendiği bir odak haline gelmesi**

Yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan ve Türk uyrukluğunda olmayan gerçek ve tüzel kişilerden **MADDİ YARDIM ALAN**

Anayasanın 68.maddesinin 4.fıkrası şöyledir:

Siyasi partilerin tüzük ve programları ile eylemleri:

Devletin bağımsızlığına, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, eşitlik ve hukuk devleti ilkelerine, millet egemenliğine, demokratik ve laik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamaz; sınıf veya zümre diktatörlüğünü veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayamaz; suç işlenmesini teşvik edemez.

2001 yılındaki Anayasa değişikliği ile odak hali tanımlanmıştır:

Bu nitelikteki fiiller:

Bir siyasî partinin üyelerince YOĞUN bir şekilde işlendiği

bu durumun partinin BÜYÜK KONGRE veya GENEL BAŞKAN veya MERKEZ KARAR veya YÖNETİM ORGANLARI veya TBMM'deki GRUP GENEL KURULU veya GRUP YÖNETİM KURULUNCA zımnen veya açıkça benimsendiği (İL KONGRESİNİN yer almadığına dikkat edilmelidir.)

veya bu fiiller doğrudan doğruya anılan parti organlarınca KARARLILIK içinde işlendiği takdirde

söz konusu fiillerin odağı haline gelmiş sayılır.

Anayasa Mahkemesi bir kapatma davasında 3 karar verilebilir:

Temelli kapatma

Dava konusu fiillerin ağırlığına göre ilgili siyasi partinin Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılmasına

Bir partinin Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmasının sonuçları:

Temelli kapatılan bir parti bir başka ad altında kurulamaz.

Kapatılan partinin tüm malları hazineye geçer.

Bir siyasi partinin temelli kapatılmasına beyan veya faaliyetleriyle sebep olan kurucuları dahil üyeleri, Anayasa Mahkemesinin temelli kapatmaya ilişkin kesin kararının Resmî Gazetede gerekçeli olarak yayımlanmasından başlayarak **5 yıl süreyle bir başka partinin kurucusu, üyesi, yöneticisi ve deneticisi olamazlar.**

YASAMA

1. YASAMA YETKİSİNİN DEVREDİLEMEZLİĞİ

VII. Yasama yetkisi

Madde 7 – Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisinindir. **Bu yetki devredilemez.**

Yasama işlemleri sadece TBMM tarafından yapılabilir.

Olağan dönem KHK'lar yasama yetkisinin devredilemezliğinin tek istisnasını oluşturmaktaydı. 2017 AY değişikliği ile birlikte istisna kalmadı.

2. YASAMA YETKİSİNİN GENELLİĞİ (SINIRSIZLIĞI)

Yasama organı Anayasaya aykırı olmamak kaydıyla, her konuda dilediği kadar ayrıntılı düzenleme yapma yetkisine sahiptir.

Yürütme organına sadece bağlı yetkiler verilmek suretiyle idari düzenleme alanı bırakılabilir.

Eskiden ~~Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği~~ CB kararnamesi ile düzenleniyordu. (2018 Mülga)

Yasama Yetkisinin Genelliğinin İstisnaları:

Devlet Denetleme Kurulu (işleyişi, üyelerinin görev süresi ve diğer özlük işleri)

Bakanlıklar (kurulması, kaldırılması, görevleri ve yetkileri, teşkilat yapısı ile merkez ve taşra teşkilatını kurulması)

Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği (teşkilatı ve görevleri)

Üst kademe kamu yöneticilerinin atanmalarına ilişkin usul ve esaslar

3. YASAMA YETKİSİNİN ASLİLİĞİ

Yasama organının doğrudan doğruya aracısız, öncelikle yan, ilk elden kanunla düzenleme yapabilme yetkisidir.

Yürütme organının işlemlerini daha önceden o konuyu düzenlemiş olan bir kanuna dayandırma zorunluluğu vardır.

Eskiden OHAL KHK'ları istisna idi.

Şimdi CB, OHAL CBK larını her kounda ve ilk elden çıkarabilmektedir.(yeni istisna)

Yukarıda yasama yetkisinin genelliğinin istisnası olan DDK, Bakanlıklar, MGK Genel Sekreterliği, Üst kademe yöneticilerinin atanmalarına ilişkin usul ve esaslar yasama yetkisinin asliliğinin de istisnasını oluşturmaktadır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİN GÖREV VE YETKİLERİ (Md.87)

Anayasanın 87. Maddesinde, TBMM'nin görev ve yetkileri şöyle sıralanmaktadır:

Kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak;

Bütçe ve kesin hesap kanun tekliflerini görüşmek ve kabul etmek;

Para basılmasına karar vermek;

Savaş ilânına karar vermek;

Milletlerarası antlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak,

Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının 3/5 çoğunluğunun(En az 360 milletvekili)kararı ile genel ve özel af ilânına karar vermek

Anayasanın 87. Maddesi dışındaki diğer maddelerinde TBMM'ye verilen görev ve yetkileri şunlardır:

İçtüzük yapmak

Anayasayı değiştirmek

Kalkınma planlarını onaylamak

Kamu iktisadi teşebbüslerini denetlemek

Olağanüstü hal kararlarını onaylamak

Olağanüstü Cumhurbaşkanlığı kararnamelerini karara bağlamak

RTÜK'ün 9 üyesini seçmek

Anayasa Mahkemesine 3 üye seçmek

Kamu Başdenetçisini seçmek

Hakim ve Savcılar Kurulu'na 7 üye seçmek

****

TBMM'nin Sayıştay'a başkan ve üye seçme görev ve yetkisi Anayasa da değil Sayıştay Kanununda yer almaktadır.

Parlamento Kararı/Kanun

Kanun	Parlamento Kararı
• Bütçe Kanunu • Kesin Hesap Kanunu • Genel ve özel af ilanı • Uluslararası Antlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak • Para basılmasına karar vermek • Ve diğer kanunlar	• İçtüzük değişikliği • Milletvekili dokunulmazlığının kaldırılması • TBMM üyeliğinin düşürülmesi • Meclis Başkanının, başkanlık divanı üyelerinin, komisyon üyelerinin seçilmesi • Seçimlerin yenilenmesi (TBMM dilerse, seçimlerin yenilenmesi yönünde bir Kanun da çıkarabilir.) • Meclisin tatil edilmesi • Meclis çalışmalarına ara verilmesi • Cumhurbaşkanı hakkında soruşturma açılması • Cumhurbaşkanının Yüce Divan'a sevk edilmesi • Cumhurbaşkanı Yardımcısı veya Bakanlar hakkında Meclis soruşturması açılması • Cumhurbaşkanı Yardımcısı veya Bakanların Yüce Divan'a sevki • Genel görüşme ve Meclis araştırması açılması • Savaş ilanı, • Silahlı kuvvetlerin yurt dışına gönderilmesi, yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına izin verilmesi, • Olağanüstü hal ilan kararının onaylanması • Olağanüstü halin uzatılması • Olağanüstü hale son verilmesi • Kamu Başdenetçisi seçimi • Anayasa Mahkemesi'ne üye seçimi • Hakimler ve Savcılar Kurulu'na üye seçimi • RTÜK'e üye seçimi • Sayıştay'a üye ve başkan seçimi • Kalkınma planlarının onaylanması …….

1. Kanun Teklifi	2. Komisyon	3. Genel Kurul	4. CB: Yayım veya İade	5. Yürürlük
Bütçe kanunu ve kesinhesap kanunu dışında, kanun teklif etme yetkisi milletvekillerine aittir. Kanun teklifi, gerekçesi ile birlikte TBMM Başkanlığı'na verilir.	Kanun teklifi, TBMM Başkanlığı tarafından ilgili komisyonlara havale edilir. Kanun teklifi önce ilgili komisyonlarda görüşülür. Komisyonlar, kendilerine havale edilen kanun tekliflerini aynen veya değiştirerek kabul veya reddedebilirler; birbirleriyle ilgili gördüklerini birleştirerek görüşebilirler.	Kanun teklifi; Genel Kurulda, aşağıda belirtilen usule göre görüşülür: 1. Teklifin tümü hakkında görüşme açılır. 2. Teklifin tümünün görüşülmesinden sonra soru-cevap işlemi yapılır. Teklifin tümü üzerinde soru-cevap süresi yirmi, maddeler üzerinde on dakika ile sınırlıdır. 3. Teklifin maddelerine geçilmesi oylanır. 4. Teklifin tümü oylanır. ***TBMM'de kabul edilen kanunlar, yayım için Cumhurbaşkanına gönderilir.	Cumhurbaşkanı kanunları **15 gün içinde yayımlar** ya da Meclis'e iade eder. Cumhurbaşkanı, bir kanunun tamamını değil, sadece bir bölümünü uygun bulmasa dahi her halükarda **kanunun tamamını iade eder.** Cumhurbaşkanınca kısmen uygun bulunmama durumunda, TBMM isterse sadece uygun bulunmayan maddeleri görüşüp kanunun tamamını oylar; isterse kanunun tamamını görüşüp yine tamamını oylar. TBMM, geri gönderilen kanunu **üye tamsayısının salt çoğunluğuyla (301)** aynen kabul ederse, kanun Cumhurbaşkanınca yayımlanır; TBMM, geri gönderilen kanunda yeni bir değişiklik yaparsa, Cumhurbaşkanı değiştirilen kanunu tekrar Meclise geri gönderebilir.	Kanunlar, ayrıca bir yürürlük tarihi belirtilmemiş ise Resmî Gazete'de yayımlandığı gün yürürlüğe girer.

**********TBMM, geri gönderilen kanunu **ÜYE TAMSAYISININ SALT ÇOĞUNLUĞUYLA (EN AZ 301 MİLLETVEKİLİNİN) aynen kabul ederse,** kanun Cumhurbaşkanınca yayımlanır; Meclis, geri gönderilen kanunda yeni bir değişiklik yaparsa, Cumhurbaşkanı değiştirilen kanunu tekrar Meclise geri gönderebilir. Dolayısıyla artık Anayasal sistemimizde CB'nin bir kanunu geri göndermesi **hem GECİKTİRİCİ VETO hem de GÜÇLEŞTİRİCİ VETO** beraberce yer almaya başlamıştır.*******

****Kanunlar, metinlerinde aksine hüküm yoksa YAYIMLANDIKLARI GÜN YÜRÜRLÜĞE GİRERLER. (10 Sayılı CBK)****

► Cumhurbaşkanının kanunlarla ilgili yetkisi ***onaylama değil***, imza ederek Resmi Gazetede ***yayımlamaktır.***

► Cumhurbaşkanının geri gönderemeyeceği tek kanun bütçe kanunlarıdır.

MADDI KANUN	**ŞEKLI KANUN**
Genel, soyut, kişilik dışı bir defa uygulanmakla tükenmeyen ve objektif nitelikli kural-işlem niteliğindeki hukuk normlarıdır. Türk Borçlar Kanunu, Türk Ceza Kanunu, Türk Ticaret Kanunu vb.	Belirli olay, durum, zaman ve kişilere özgü ve bunlarla sınırlı olmak üzere çıkarılan ***öznel, somut, bireysel, bir kere kullanmakla tükenen ve sürekli olmayan*** hukuk kurallarıdır. Bütçe Kanunu, Kesin Hesap Kanunu, Para basılmasına karar vermek, Genel ve özel af ilan ilanına karar vermek (af kanunu), TBMM üyelerinin ödenek, yolluk ve emeklilik işlemlerini düzenleme, Anayasa değişikliğini kabul etme, özel yetenekli olan çocukların sanat eğitimi için yurtdışına gönderilmesi vb.

****Cumhurbaşkanının TBMM'ye teklif edebileceği **sadece iki kanun** vardır:

1) Bütçe Kanunu

2) Kesinhesap Kanunu

TBMM tarafından kanun teklifleri reddedilmişse, bu teklifler ret tarihinden itibaren **1 tam yıl** geçmedikçe TBMM'nin aynı yasama dönemi (iki genel seçim arası dönem) içinde yeniden verilmeleri mümkün değildir. (TBMM İçtüzüğü m.76)

Bir yasama döneminde sonuçlandırılamamış olan kanun teklifleri HÜKÜMSÜZ sayılır. Hükümsüz sayılmaya geçerliliği kalmamış anlamında **KADÜK olma** denir.

Yasama dönemi bitse bile ***sadece Meclis Soruşturmasının hükümsüz (kadük) sayılmayacağına,*** yani yeni yasama döneminde bir önceki dönemde verilmiş meclis soruşturması süreçlerinin devam ettireleceğine dikkat edilmelidir.

Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunlar dışında diğer kanunlar için gizli oylama zorunlu değildir.

Anayasa değişikliği ile genel ve özel af kanunları dışındaki diğer kanunlar için nitelikli çoğunluk gerekmez.

MİLLETLERARASI ANDLAŞMALARI UYGUN BULMA

Türkiye Cumhuriyeti adına yabancı devletlerle ve milletlerarası kuruluşlarla yapılacak antlaşmaların onaylanması, **TBMM'nin ONAYLAMAYI BİR KANUNLA UYGUN BULMASINA** bağlıdır.

Onaylanmasının TBMM tarafından uygun bulunmasının zorunlu olmadan doğrudan Cumhurbaşkanı tarafından onaylayarak ve yayımlanarak uluslararası anlaşmalar iki tanedir:

1)

Ekonomik, ticari veya teknik ilişkileri düzenleyen

Süresi bir yılı aşmayan

Devlet Maliyesi bakımından bir yüklenme getirmemek

Kişi hallerine ve Türklerin yabancı memleketlerdeki mülkiyet haklarına dokunmayan

antlaşmalar yayımlanma ile yürürlüğe konabilir.

Bu takdirde bu antlaşmalar, yayımlarından başlayarak **2 ay içinde** TBMM'nin bilgisine sunulur.

2)

Milletlerarası bir antlaşmaya dayanan uygulama antlaşmaları ile

kanunun verdiği yetkiye dayanılarak yapılan ekonomik, ticari, teknik veya idari antlaşmaları da

TBMM'ce uygun bulunması zorunluğu yoktur; ancak, bu fıkraya göre yapılan ekonomik, ticari veya özel kişilerin haklarını ilgilendiren antlaşmalar, yayımlanmadan yürürlüğe konulamaz.

Türk kanunlarına değişiklik getiren her türlü antlaşmaların TBMM'nin onaylanmasını kanunla uygun bulması zorunludur.

Usulüne göre yürürlüğe konulmuş Milletlerarası antlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz.

Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda **milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınır.**

A. Bütçe ve kesinhesap [(1)]

Madde 161 – (Değişik: 21/1/2017-6771/15 md.)

Kamu idarelerinin ve **kamu iktisadî teşebbüsleri dışındaki** kamu tüzel kişilerinin harcamaları yıllık bütçelerle yapılır.

Malî yıl başlangıcı ile merkezi yönetim bütçesinin hazırlanması, uygulanması ve kontrolü ile yatırımlar veya bir yıldan fazla sürecek iş ve hizmetler için özel süre ve usuller kanunla düzenlenir. **Bütçe kanununa, bütçe ile ilgili hükümler dışında hiçbir hüküm konulamaz.**

Cumhurbaşkanı bütçe kanun teklifini, malî yılbaşından en az yetmişbeş gün önce, Türkiye Büyük Millet Meclisine sunar. Bütçe teklifi Bütçe Komisyonunda görüşülür. Komisyonun ellibeş gün içinde kabul edeceği metin Genel Kurulda görüşülür ve malî yılbaşına kadar karara bağlanır.

Bütçe kanununun süresinde yürürlüğe konulamaması halinde, **geçici bütçe kanunu** çıkarılır. Geçici bütçe kanununun da çıkarılamaması durumunda, yeni bütçe kanunu kabul edilinceye kadar bir önceki yılın bütçesi **yeniden değerleme oranına göre** artırılarak uygulanır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Genel Kurulda kamu idare bütçeleri hakkında düşüncelerini her bütçenin görüşülmesi sırasında açıklarlar, **gider artırıcı veya gelirleri azaltıcı önerilerde bulunamazlar.**

Genel Kurulda kamu idare bütçeleri ile değişiklik önergeleri, üzerinde ayrıca görüşme yapılmaksızın okunur ve oylanır.

Merkezî yönetim bütçesiyle verilen ödenek, harcanabilecek tutarın sınırını gösterir. Harcanabilecek tutarın Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle aşılabileceğine dair bütçe kanununa hüküm konulamaz.

Carî yıl bütçesindeki ödenek artışını öngören değişiklik teklifleri ile carî ve izleyen yılların bütçelerine malî yük getiren tekliflerde, öngörülen giderleri karşılayabilecek malî kaynak gösterilmesi zorunludur.

Merkezî yönetim kesinhesap kanunu teklifi, ilgili olduğu malî yılın sonundan başlayarak en geç altı ay sonra Cumhurbaşkanı tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur. Sayıştay genel uygunluk bildirimini, ilişkin olduğu kesinhesap kanun teklifinin verilmesinden başlayarak en geç yetmişbeş gün içinde Meclise sunar.

Kesinhesap kanunu teklifi ve genel uygunluk bildiriminin Türkiye Büyük Millet Meclisine verilmiş olması, ilgili yıla ait Sayıştayca sonuçlandırılamamış denetim ve hesap yargılamasını önlemez ve bunların karara bağlandığı anlamına gelmez.

Kesinhesap kanunu teklifi, yeni yıl bütçe kanunu teklifiyle birlikte görüşülür ve karara bağlanır.

*** Bütçe ve kesinhesap kanunlarının çıkarılmasında özel bir çoğunluk aranmaz. (Basit çoğunluk)

*** Her ikisi de şekli kanundur.

Cumhurbaşkanının TBMM'ye teklif edebileceği sadece iki kanun vardır: 1)Bütçe Kanunu 2)Kesinhesap Kanunu

PARLAMENTO KARARLARI

Kanun yapma sürecine tabi değildirler.

Cumhurbaşkanına gönderilmezler.

Yayımlanması zorunlu olanlar, Meclis Başkanlığınca Resmi Gazetede TBMM kararı başlığı altında yayımlanarak yürürlüğe girerler.

Üç istisna dışında, kural olarak Anayasa yargısına (yargısal denetime) tabi değildirler.

Vatandaşlar için uyulması zorunlu hukuk kuralları koyamazlar.

Meclis Genel Kurulunda kabul edilirler.

Parlamento kararları kural olarak Anayasa Mahkemesinin denetimine kapalı iken, Anayasa, **parlamento kararlarından aşağıdaki üç tanesinin Anayasa Mahkemesi tarafından denetlenebileceği yönünde bizzat istisna getirmiştir.**

1.TBMM İçtüzüğü, içtüzükte yapılan değişiklikler

2. TBMM Genel Kurulunun milletvekilinin dokunulmazlığının kaldırılması kararı

3. İstifa, devamsızlık ve milletvekili ile bağdaşmayan görevleri sürdürmede ısrar durumlarında TBMM Genel Kurulunun TBMM üyeliğinin düşürülmesi kararları

TBMM İÇTÜZÜĞÜ

Yasama organlarının içyapılarını, çalışma ve usullerini düzenlemek amacıyla belirlenen, bir tür yasama organlarının kendi iç kanun ya da yönetmelikleri olarak nitelenebilecek normlara **"içtüzük"** denir.

TBMM İçtüzüğü, **sessiz/gizli anayasa** olarak da adlandırılmaktadır.

AY m.95' e göre, **"TBMM çalışmalarını kendi yaptığı içtüzük hükümlerine göre yürütür."**

YASAMA ORGANININ YÖNTEMSEL BAĞIMSIZLIĞI

TBMM İçtüzüğü, kural işlem niteliğinde olan tek parlamento kararıdır.

İçtüzük ve içtüzük değişiklikleri sadece milletvekillerince teklif edilebilir. Teklifler Anayasa Komisyonunda incelendikten sonra Genel Kurulda görüşülür. (Kabulü için nitelikli bir çoğunluk gerekli değildir.)

TBMM İçtüzüğü Cumhurbaşkanına gönderilmez. TBMM kararı olarak TBMM Başkanı tarafından Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girer.

İçtüzük somut norm denetimine (itiraz yolu/ def-i) konu olamaz.

SAVAŞ HALİ İLANI VE SİLAHLI KUVVET KULLANILMASINA İZİN VERME (Md.92)

Milletlerarası hukukun meşru saydığı hallerde **savaş hali ilanına** ve Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası antlaşmaların veya milletlerarası nezaket kurallarının gerektirdiği haller dışında, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine veya yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına izin verme yetkisi **Türkiye Büyük Millet Meclisinindir.**

TBMM, savaş kararlarını nitelikli çoğunluk gerekmeden **BASİT ÇOĞUNLUKLA** alır.

TBMM tatilde veya ara vermede iken ülkenin ani bir silahlı saldırıya uğraması ve bu sebeple silahlı kuvvet kullanılmasına derhal karar verilmesinin kaçınılmaz olması halinde **Cumhurbaşkanı da,** Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar verebilir.

GENEL VE ÖZEL AF İLANINA KARAR VERMEK

TBMM üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun kararı (360) ile genel ve özel af ilânına karar verir.

Af kanunu **şekli bir kanun**dur.

Genel ve özel af kanununun **bir istisnası** vardır. AY m. 169'a göre, **münhasıran orman suçları için genel ve özel af çıkarılamaz.**

Genel af; hem suçu hem cezayı ortadan kaldırır, kişi hiç suç işlememiş sayılır yani mahkûmiyetin tüm sonuçlarını ortadan kaldırır. Özel af ise; suçluluğu kaldırmaz, cezanın infazı ortadan kalkar veya süresi kısaltılır ya da para cezasına çevrilir.

Genel af bir kişi için çıkarılabileceği gibi, özel af da birden çok kişi için çıkarılabilir.

TBMM'nin Kuruluşu (Md. 75)

Türkiye Büyük Millet Meclisi genel oyla seçilen **600 milletvekilinden** oluşur.

1982 Anayasasının **ilk halinde** milletvekili sayısı **400**'dür.

1987 Anayasa değişikliği ile milletvekili sayısı **450**'ye çıkarılmıştır.

1995 Anayasa değişikliği ile **550** milletvekiline çıkarılmıştır.

2017'de kabul edilip 2018'de yürürlüğe giren Anayasa değişikliği ile **600** milletvekiline çıkarılmıştır.

Milletvekili seçilme yeterliliği (Md. 76)

→ 18 yaşını dolduran her Türk milletvekili seçilebilir.

→ En az ilkokul mezunu olmayanlar,

→ kısıtlılar,

→ askerlikle ilişiği olanlar,

→ kamu hizmetinden yasaklılar,

→ taksirli suçlar hariç toplam bir yıl veya daha fazla hapis ile ağır hapis cezasına hüküm giymiş olanlar;

→ Affa uğramış olsalar bile zimmet, ihtilas, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlarla, kaçakçılık, Resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, Devlet sırlarını açığa vurma, terör eylemlerine katılma ve bu gibi eylemleri tahrik ve teşvik suçlarından biriyle hüküm giymiş olanlar, **milletvekili seçilemezler.**

TBMM ve Cumhurbaşkanının seçim dönemi (Md. 77)

Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Cumhurbaşkanlığı seçimleri **5 yılda bir aynı günde** yapılır.

Süresi biten milletvekili yeniden seçilebilir.

İki milletvekili genel seçimi arasındaki süreye yasama dönemi ya da seçim dönemi denir.

TBMM'nin toplandığı 23 Nisan 1920 ile 1. Yasama Dönemi başlamış olup, 24 Haziran 2018 seçimleriyle şu an 27. Yasama dönemine girmiş bulunuyoruz.

Seçimlerin geriye bırakılması (Md. 78)

Savaş sebebiyle yeni seçimlerin yapılmasına imkan görülmezse, **Türkiye Büyük Millet Meclisi**, seçimlerin **1 yıl** geriye bırakılmasına karar verebilir.

Geri bırakma sebebi ortadan kalkmamışsa, erteleme kararındaki usule göre bu işlem tekrarlanabilir.

Tarihimizde savaş nedeniyle ertelenen tek seçim 1922 seçimleridir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Cumhurbaşkanı Seçimlerinin Yenilenmesi (Md.116)

Türkiye Büyük Millet Meclisi, **ÜYE TAMSAYISININ 3/5 ÇOĞUNLUĞUYLA** seçimlerin yenilenmesine karar verebilir. Bu halde Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimi ile Cumhurbaşkanlığı seçimi birlikte yapılır.

Cumhurbaşkanının seçimlerin yenilenmesine karar vermesi halinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimi ile Cumhurbaşkanlığı seçimi birlikte yapılır.

Cumhurbaşkanının ikinci döneminde Meclis tarafından seçimlerin yenilenmesine karar verilmesi halinde, Cumhurbaşkanı **bir defa daha** aday olabilir.

Seçimlerinin birlikte yenilenmesine karar verilen Meclisin ve Cumhurbaşkanının yetki ve görevleri, yeni Meclisin ve Cumhurbaşkanının göreve başlamasına kadar devam eder.

Bu şekilde seçilen Meclis ve Cumhurbaşkanının görev süreleri de **5 yıldır.**

Ara seçim (Md. 78)

TBMM üyeliklerinde boşalma olması halinde, ara seçime gidilir.

Ara seçim, her seçim döneminde bir defa yapılır ve genel seçimden **otuz ay geçmedikçe** ara seçime gidilemez. Genel seçimlere **bir yıl kala**, ara seçimi yapılamaz.

Ancak, boşalan üyeliklerin sayısı, üye tamsayısının **% 5 ini** (en az 30 milletvekili) bulduğu hallerde, ara seçimlerinin **3 ay içinde** yapılmasına karar verilir. Yine bu durumda da genel seçimlere **1 yıl kala**, ara seçimi yapılamaz.

Yukarıda yazılı hallerden ayrı olarak, bir ilin veya seçim çevresinin, TBMM'de üyesinin kalmaması halinde, **boşalmayı takip eden doksan günden sonraki ilk Pazar günü** ara seçim yapılır.

TBMM GENEL SEÇİMİ/CUMHURBAŞKANI SEÇİMİ

NORMAL SÜRESİNDE **TBMM Genel Seçimi VE Cumhurbaşkanı Seçimi**	Türkiye Büyük Millet Meclisinin seçimleri beş yılda bir Cumhurbaşkanı seçimi ile birlikte aynı gün yapılır.	Cumhurbaşkanı ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin **görev sürelerinin dolmasından önceki son Pazar günü** oy verme günüdür. Görev süresi, birlikte yapılan bir önceki seçim tarihi esas alınarak belirlenir. (Bir önceki seçimin yapıldığı tarihten itibaren beş yılın dolmasından önceki son Pazar günü oy verilir.) Oy verme gününden geriye doğru hesaplanacak altmış günlük sürenin ilk günü seçimin başlangıç tarihidir.
Erken Genel Seçim VE Cumhurbaşkanı Seçimi	I. İHTİMAL: Seçimlerin yenilenmesine TBMM* tarafından karar verilmesi ***ÜYE TAMSAYISININ BEŞTE ÜÇ ÇOĞUNLUĞU (360)**	TBMM'nin seçimleri yenileme kararı kırksekiz saat içinde Resmî Gazete'de yayımlanarak ilân olunur. Bu kararın verildiği günden sonra gelen **altmışıncı günü takip eden ilk Pazar günü** Cumhurbaşkanı ile TBMM genel seçimi birlikte yapılır.
	II. İHTİMAL: Seçimlerin yenilenmesine Cumhurbaşkanı tarafından karar verilmesi	Cumhurbaşkanının seçimleri yenileme kararı kırksekiz saat içinde Resmî Gazete'de yayımlanarak ilân olunur. Bu kararın verildiği günden sonra gelen **altmışıncı günü takip eden ilk Pazar günü** Cumhurbaşkanı ile TBMM genel seçimi birlikte yapılır.
	III. İHTİMAL: Cumhurbaşkanlığı makamının herhangi bir nedenle boşalması ve TBMM genel seçimine bir yıl veya daha az süre kalması hâlinde	Cumhurbaşkanlığı makamının boşaldığı günden sonra gelen **altmışıncı günü takip eden ilk Pazar günü** Cumhurbaşkanı ile TBMM genel seçimi birlikte yapılır.
SADECE Cumhurbaşkanı Seçimi	Cumhurbaşkanlığı makamının herhangi bir nedenle boşalması ve TBMM genel seçimine bir yıldan fazla süre kalması hâlinde	Cumhurbaşkanı seçimi, makamın boşaldığı günden sonra gelen **kırkbeş gün içindeki son Pazar günü** yapılır. ***Bu şekilde seçilen Cumhurbaşkanı TBMM seçim tarihine kadar görevine devam eder. Kalan süreyi tamamlayan Cumhurbaşkanı açısından bu süre dönemden sayılmaz.

Seçim Çevresi

Bir ülkede milletvekilinin seçileceği ve seçmenlerin milletvekili için oy kullanacakları bölgeye **SEÇİM ÇEVRESİ** denir. Seçim çevreleri ve her seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısını YSK belirler.

Çıkaracağı milletvekili sayısı 18'e kadar olan iller 1 seçim çevresi sayılır. Çıkaracağı milletvekili sayısı 19'dan 35'e kadar olan iller 2 seçim çevresi Çıkaracağı milletvekili sayısı36 ve daha fazla olan iller 3 seçim çevresine bölünür.

Ülkemizde her il bir seçim çevresi olduğu için bu bağlamda 81 seçim çevresi bulunmaktadır.

Ancak 20 milletvekili çıkaran Bursa ile 28 milletvekili çıkaran İzmir 2 seçim çevresi,36 milletvekili çıkaran Ankara ile 97 milletvekili çıkaran İstanbul 3 seçim çevresi olduğu için **toplam 87 seçim çevresine ulaşılmaktadır.**

Bir seçim çevresinde, siyasi partilerin ve bağımsız adayların elde edecekleri milletvekili sayısının hesabı;

Seçime katılmış siyasi partilerin ve bağımsız adayların adları alt alta ve aldıkları geçerli oy sayıları da hizalarına yazılır.

Siyasi partilerin oy sayıları, önce bire, sonra ikiye, sonra üçe…ila o çevrenin çıkaracağı milletvekili sayısına ulaşıncaya kadar bölünür.

Elde edilen paylar ile bağımsız adayların aldıkları oylar ayrım yapılmaksızın en büyükten en küçüğe doğru sıralanır.

Seçim çevresinden çıkacak milletvekili sayısı kadar bu payların sahibi olan partilere ve bağımsız adaylara rakamların büyüklük sırasına göre milletvekili tahsis olunur.

Son kalan milletvekilliği için birbirine eşit rakamlar bulunduğu takdirde, bunlar arasında ad çekilmek suretiyle tahsis yapılır.

Örnek; 2839 sayılı Milletvekili Seçim Kanunu'nun kabul ettiği seçim sisteminin (%10 ülke barajlı D'Hont) uygulandığı bir seçimde, 4 milletvekili çıkaran K ili seçim çevresinde kullanılan geçerli oyların siyasi partilere ve bağımsız adaya dağılımı şöyledir;

A Partisi: 150.000 C Partisi: 80.000 Bağımsız E: 45.000

B Partisi: 120.000 D Partisi: 100.000

Soru: D partisinin %10 ülke barajını geçmemesi halinde, milletvekillerinin siyasi partilere ve bağımsıza göre dağılımı ne olur?

A	B	C	D	E
150	120	80	100	45
75	60	40	50	X
50	40	26,….	33,..	X
37,5	30	20	25	X

A partisinden 2 Milletvekili

B Partisinden 1 Milletvekili

C partisinden 1 Milletvekili

K ili 4mv dağılımı

Dikkat: D Partisi ülke düzeyinde %10 barajını aşmaması nedeniyle hesaplamaya hiç katılmaz. Esasen bu tabloda D partisi için bölme işlemi yapmaya gerek yoktur.

Anayasada seçim sistemi (nispi temsil, %10 barajı, D'Hont gibi) ya da seçim barajı ile ilgili bir hüküm yoktur. Seçim sistemi ve barajı 2839 sayılı Milletvekili Seçim Kanununda düzenlenmektedir.

SEÇİMLERİN GENEL YÖNETİM VE DENETİMİ (Md. 79)

YSK 1950 yılında kurulmuş, 1961 Anayasası ile düzenlenmiştir.

YSK,1982 Anayasasında **"Yasama" başlığı altında** düzenlenmektedir.

Seçimler, yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılır.

Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma,

Seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikayet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ve

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin seçim tutanaklarını ve Cumhurbaşkanlığı seçim tutanaklarını kabul etme görevi Yüksek Seçim Kurulunundur.

YSK, **7 asıl ve 4 yedek** üye olmak üzere toplam **11 üye**den oluşur.(7+4)

Üyelerin **6'sı Yargıtay Genel Kurulu, 5'i Danıştay Genel Kurulu**'nca kendi üyeleri arasından üye tamsayılarının salt çoğunluğunun gizli oyu ile seçilir. (Asillerin 4'ü Yargıtay, 3 'ü Danıştay üyelerinden oluşur.)

Üyelerin görev süresi **6 yıldır**. Görev süresi biten yeniden seçilebilir.

YSK üyeleri, salt çoğunluk ve gizli oyla aralarından bir başkan ve bir başkanvekili seçerler.

İlçe Seçim Kurulu kararlarına karşı İl Seçim Kurulu'na, İl Seçim Kurulu kararlarına karşı YSK'ya itiraz edilir.

YSK kararları kesin olup aleyhine başka bir mercie başvurulamaz.

Mahalli idarelerin organlık sıfatının kazanılmasında YSK, kaybedilmesinde DANIŞTAY görevlidir.

ÜYELİKLE İLGİLİ HÜKÜMLER

Milletin Temsili (Md.80)

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, seçildikleri bölgeyi veya kendilerini seçenleri değil, bütün Milleti temsil ederler.

Milletin temsili ilkesi, 1876 Kanun-i Esasi dahil, bütün Anayasalarımızda yer almıştır.

Andiçme (Md.81)

TBMM üyeleri göreve başlarken 1982 Anayasasının 81.Maddesindeki andı içerek göreve başlarlar.

Milletvekili sıfatı andiçilince değil, İl Seçim Kurulu'nca milletvekili seçildiğine dair tutanağın (mazbatanın) düzenlendiği anda kazanılır.

Andiçmemiş bir milletvekili yasama dokunulmazlığından yararlanır. Ancak kanun teklifinde bulunamaz, genel kurulda yapılacak oylamalarda oy kullanamaz, meclis komisyonlarında ya da başkanlık divanında görev alamazlar.

Andiçmekten imtina eden milletvekilleri, milletvekili sıfatından kaynaklanan haklardan yararlanamazlar. (27.07.2017 1160/1 TBMM Kararı)

Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar da 81.maddede yazılı şekilde TBMM önünde andiçerler.

ÜYELİKLE BAĞDAŞMAYAN İŞLER (Md.82)

TBMM üyeleri, **Devlet ve diğer kamu tüzel kişilerinde ve bunlara bağlı kuruluşlarda;** Devletin veya diğer kamu tüzelkişilerinin doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak katıldığı teşebbüs ve ortaklıklarda;

özel gelir kaynakları ve özel imkanları kanunla sağlanmış kamu yararına çalışan derneklerin ve Devletten yardım sağlayan ve vergi muafiyeti olan vakıfların,

kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile sendikalar ve bunların üst kuruluşlarının ve katıldıkları teşebbüs veya ortaklıkların YÖNETİM VE DENETİM KURULLARINDA GÖREV ALAMAZLAR, vekili olamazlar, herhangi bir taahhüt işini doğrudan veya dolaylı olarak kabul edemezler, temsilcilik ve hakemlik yapamazlar.

TBMM üyeleri, yürütme organının teklif, inha, atama veya onamasına bağlı Resmî veya özel herhangi bir işle görevlendirilemezler.

YASAMA AYRICALIKLARI (YASAMA BAĞIŞIKLIKLARI/PARLAMENTER MUAFİYETLER)

1. Yasama Sorumsuzluğu: Kürsü Dokunulmazlığı: Mutlak Dokunulmazlık

TBMM üyeleri, Meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden, Mecliste ileri sürdükleri düşüncelerden, o oturumdaki Başkanlık Divanının teklifi üzerine Meclisce başka bir karar alınmadıkça bunları Meclis dışında tekrarlamak ve açığa vurmaktan sorumlu tutulamazlar.

Yasama Sorumsuzluğu:

Mutlaktır, cezai takibata karşı mutlak olarak korur.

Süreklidir, milletvekilliği bittikten sonra da milletvekilliği dönemine ilişkin oy, söz ve düşüncelerden dolayı geçmişe yönelik koruma devam eder.

Kaldırılamaz, Yasama sorumsuzluğu TBMM tarafından kaldırılamaz.

Sorumsuzluk yasama organının disiplin müeyyidelerine karşı korumaz. Yani milletvekillerinin parlamentoya hesap verebilmelerine engel değildir.

2. Yasama Dokunulmazlığı: Nispi Dokunulmazlık

Seçimden önce veya sonra bir suç işlediği ileri sürülen bir milletvekili, Meclisin kararı olmadıkça:

1. tutulamaz,
2. sorguya çekilemez,
3. tutuklanamaz
4. yargılanamaz.

Yasama dokunulmazlığının iki istisnası vardır:

1)Ağır cezayı gerektiren suçüstü hali

2)Seçimden önce soruşturmasına başlanılmış olmak kaydıyla Anayasanın "temel hak ve hürriyetlerin kötüye kullanılamaması" başlıklı 14 üncü maddesindeki durumlar

Yasama dokunulmazlığının istisnası olan iki halde yetkili makam durumu hemen ve doğrudan doğruya Türkiye Büyük Millet Meclisine bildirmek zorundadır.

Milletvekili hakkında, seçiminden önce veya sonra verilmiş bir ceza hükmünün yerine getirilmesi, üyelik sıfatının sona ermesine bırakılır; üyelik süresince zamanaşımı işlemez.

****TBMM milletvekili dokunulmazlığını BASİT ÇOĞUNLUKLA kaldırabilir.****

Tekrar seçilen milletvekili hakkında soruşturma ve kovuşturma, Meclisin yeniden dokunulmazlığını kaldırmasına bağlıdır.

Türkiye Büyük Millet Meclisindeki siyasi parti gruplarınca, yasama dokunulmazlığı ile ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınamaz.

Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar, görevleriyle ilgili olmayan suçlardan yasama dokunulmazlığına ilişkin hükümlerden yararlanır.

YASAMA DOKUNULMAZLIĞI (NİSBİ DOKUNULMAZLIK)

(UYARILAR)

1. Yasama dokunulmazlığı ceza davasına karşı korur; hukuk davası için dokunulmazlığın kaldırılması gerekmez.

2. Yasama dokunulmazlığını TBMM kaldırabilir.

3. TBMM, yasama dokunulmazlığını toplantıya katılanların salt çoğunluğunun kararı ile kaldırır. (ADİ ÇOĞUNLUK)

4. Dokunulmazlıktan feragat mümkün değildir.

5. Yasama dokunulmazlığının kaldırılması kararı sadece belirli bir suç iddiası için geçerlidir. Aynı milletvekili için birden fazla suç iddiası varsa her biri için dokunulmazlığın ayrı ayrı kaldırılması gerekir.

6. Yasama dokunulmazlığından Cumhurbaşkanı yardımcısı ve bakanlar da yararlanır.

7. Dokunulmazlığın kaldırılması kararının iptali istemiyle, dokunulmazlığı kaldırılan milletvekili veya başka herhangi bir milletvekili Anayasa Mahkemesi'nde dava açabilir (7 gün-15 gün). Dokunulmazlığı kaldırılan Cumhurbaşkanı yardımcısı ve bakanlar da Anayasa Mahkemesi'nde dava açabilir.

8. Dokunulmazlığın kaldırılması milletvekilliğini sona erdirmez.

9. Dokunulmazlığı kaldırılan milletvekilinin, yargılama süreci devam ederken bir sonraki seçimde aday olabilmesi için bu davada aklanması (beraat etmesi) gerekmez.

10. Dokunulmazlığı kaldırılan milletvekili bir daha seçilmesi halinde dokunulmazlık zırhını yeniden kazanır; yani cezai süreç kesilir ve devamı için dokunulmazlığın yeniden kaldırılması gerekir.

11. **Dokunulmazlığı kaldırılan milletvekilinin milletvekilliğine engel olmayan bir hüküm giymesi halinde, hükmün infazı milletvekilliği sonrasına ertelenir.**

12. Dokunulmazlığı kaldırılan milletvekilinin milletvekilliğine engel bir hüküm giymesi halinde, kesin hükmün Genel Kurula okunması ile milletvekilliği sona erer; bir daha da aday olamaz.

MİLLETVEKİLLİĞİNİN DÜŞMESİ

1.Kendiliğinden Sona Erdiren Haller

TBMM üyeliği şu durumlarda kendiliğinden sona erer:

Ölüm

Seçimlerin yapılmasıyla seçimlere katılıp tekrar seçilememe veya

Seçimlere katılamama

Milletvekili iken Cumhurbaşkanı seçilme

Milletvekili iken Cumhurbaşkanı tarafından Cumhurbaşkanı Yardımcısı veya Bakan olarak atanma

2. Milletvekilliğinin Düşme Sebepleri

1)İSTİFA: istifa eden milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesi, istifanın geçerli olduğu TBMM Başkanlık Divanınca tespit edildikten sonra, TBMM Genel Kurulunca kararlaştırılır.

2)KESİN HÜKÜM GİYME VEYA KISITLANMA: Milletvekilliğinin kesin hüküm giyme veya kısıtlanma halinde düşmesi, bu hususstaki kesin mahkeme kararının TBMM Genel Kurula bildirilmesiyle olur.

3)MİLLETVEKİLLİĞİYLE BAĞDAŞMAYAN BİR GÖREV VEYA HİZMETİ SÜRDÜRMEKTE ISRAR ETME: Anayasada yer alan milletvekilliğiyle bağdaşmayan bir görev veya hizmeti sürdürmekte ısrar eden milletvekilinin 0milletvekilliğinin düşmesine, yetkili komisyonun bu durumu tespit eden raporu üzerine TBMM Genel Kurulu basit çoğunlukla ancak **GİZLİ OYLA** karar verir.

4)DEVAMSIZLIK: Meclis çalışmalarına özürsüz veya izinsiz olarak 1 ay içerisinde toplam 5 birleşim günü katılmayan milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesine, durumun Meclis Başkanlık Divanınca tespit edilmesi üzerine, Genel Kurulca **ÜYE TAMSAYISININ SALT ÇOĞUNLUĞUNUN (En az 301 milletvekilinin) oyuyla** karar verilebilir.

DOKUNULMAZLIĞIN KALDIRILMASI VE MİLLETVELLİLİĞİNİN DÜŞMESİ KARARLARININ İPTAL İSTEMİ (Md.85)

TBMM Genel Kurulu Kararıyla:

1)Yasama dokunulmazlığı kaldırılan veya

2)İstifa, milletvekilliğiyle bağdaşmayan bir görev veya hizmeti sürdürmekte ısrar etme,ve devamsızlık nedenleriyle milletvekilliği düşürülen

İlgili milletvekili veya diğer milletvekili TBMM Genel Kurulu kararının alındığı tarihten başlayarak **7 gün içerisinde ilgili milletvekili veya bir diğer milletvekili,** kararın, Anayasaya, kanuna veya İçtüzüğe aykırılığı iddiasıyla iptali için Anayasa Mahkemesine başvurabilir.

Anayasa Mahkemesi, iptal istemini **15 gün içerisinde kesin karara bağlar.**

Kesin hüküm giyme ve kısıtlanma kararları durumunda üyeliğin düşmesinin iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvuru hakkı tanınmamıştır.

TBMM'NİN TOPLANMASI VE TATİL

TBMM, her yıl **Ekim ayının ilk günü (1 Ekim'de)** kendiliğinden toplanır.

Meclis, bir yasama yılında **en çok 3 ay tatil** yapabilir; ara verme veya tatil sırasında Cumhurbaşkanınca toplantıya çağrılır.

TBMM'yi ara verme veya tatil sırasında çağrıldığı toplantıya **olağanüstü toplantı** denir. **TBMM'yi olağanüstü toplantıya 2 makam çağırabilir:**

1)CUMHURBAŞKANI Doğrudan doğruya

2)TBMM BAŞKANI doğrudan doğruya

TBMM BAŞKANI **meclis üyelerinin 1/5 inin (120 milletvekilinin)** yazılı istemi üzerine TBMM'yi olağanüstü toplantıya çağırır.

Ara verme veya tatil sırasında toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisinde, öncelikle bu toplantıyı gerektiren konu görüşülmeden ara verme veya tatile devam edilemez.

BAŞKANLIK DİVANI, TBMM BAŞKANI VE BAŞKANVEKİLLERİ

Türkiye Büyük Millet Meclisinin Başkanlık Divanı, Meclis üyeleri arasından seçilen şu dört makamdan oluşur:

1)Meclis Başkanı,

2)Başkanvekilleri,

3)Katip üyeler

4)İdare Amirlerinden oluşur.

Başkanlık Divanı, Meclisteki siyasi parti gruplarının üye sayısı oranında Divana katılmalarını sağlayacak şekilde kurulur.

TBMM Başkanlık Divanı için, **bir yasama döneminde iki seçim** yapılır. İlk seçilenlerin görev süresi **iki yıldır**, ikinci devre için seçilenlerin görev süresi ise **o yasama döneminin sonuna** kadar devam eder.

Siyasi parti grupları Başkanlık için aday gösteremezler.

TBMM Başkan adayları, Meclis üyeleri içinden, Meclisin toplandığı günden itibaren 5 gün içinde, Başkanlık Divanına bildirilir, Başkan seçimi, aday gösterme süresinin bitiminden itibaren, 5 gün içinde tamamlanır.

TBMM Başkan seçimi GİZLİ OYLA ve 4 turlu oylamayla yapılır:

İlk 2 oylama: üye tamsayısının 2/3(400 milletvekilinin) çoğunluğu aranır.

3. oylama : üye tamsayısının salt (301 milletvekilinin) çoğunluğu aranır.

4.oylama: Üçüncü oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için dördüncü oylama yapılır; dördüncü oylamada en fazla oy alan üye, Başkan seçilmiş olur.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanvekillerinin Kâtip Üyelerinin ve İdare Amirlerinin adedi, seçim nisabı, oylama sayısı ve usulleri, Meclis İçtüzüğünde belirlenir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı ve Başkanvekillerine yasak olan durumlar:

→Üyesi bulundukları siyasi partinin veya parti grubunun Meclis içinde veya dışındaki faaliyetlerine katılamazlar.

→ Görevlerinin gereği olan haller dışında, Meclis tartışmalarına katılamazlar.

TBMM Başkanı hiçbir zaman, Başkanvekilleri oturumu yönetirken oy kullanamazlar.

İÇTÜZÜK SİYASİ PARTİ GRUPLARI VE KOLLUK İŞLERİ (Md.95)

Türkiye Büyük Millet Meclisi, çalışmalarını, kendi yaptığı içtüzük hükümlerine göre yürütür.

TBMM'nin İçtüzüğünü bizzat yapması, yürütme ve devletin diğer organları karşısındaki bağımsızlığını gösterir ki, buna yasama organının **YÖNTEMSEL BAĞIMSIZLIĞI ilkesi** denir.

Şu anki TBMM İçtüzüğü 1971 yılında kabul edilmiştir. TBMM İçtüzüğü, içeriği ve maddi yönü itibariyle maddi kanunlar gibi olduğu için kural-işlem niteliğinde olan tek parlamento kararıdır.

İçtüzük hükümleri, siyasi parti gruplarının, Meclisin bütün faaliyetlerine üye sayısı oranında katılmalarını sağlayacak yolda düzenlenir.

Siyasi parti grupları **en az 20 ÜYEDEN** meydana gelir.

Anayasa'nın siyasi parti gruplarına getirdiği iki yasak şunlardır:

1)Yasama dokunulmazlığı ile ilgili görüşme yapamazlar ve karar alamazlar(md.83)

2)Meclis Başkanlığı için aday gösteremezler.(md.94)

Türkiye Büyük Millet Meclisinin bütün bina, tesis, eklenti ve arazisinde kolluk ve yönetim hizmetleri Meclis Başkanlığı eliyle düzenlenir ve yürütülür. Emniyet ve diğer kolluk hizmetleri için yeteri kadar kuvvet ilgili makamlarca Meclis Başkanlığına tahsis edilir.

TBMM'DE ÖZEL ÇOĞUNLUK İSTENEN DURUMLAR

Anayasa ya göre TBMM'de yapılacak oylamalarda özel nitelikli çoğunluk aranan durumlar şunlardır:

1) MECLİS BAŞKANININ SEÇİMİ ve KAMU BAŞDENETÇİSİNİN SEÇİMİ:

TBMM Başkan seçimi GİZLİ OYLA ve 4 turlu oylamayla yapılır:

İlk iki oylama : üye tamsayısının **2/3 (400** milletvekilinin) çoğunluğu aranır.

Üçüncü oylama : üye tamsayısının **salt (301 milletvekilinin) çoğunluğu** aranır.

Dördüncü oylama: Üçüncü oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için dördüncü oylama yapılır; dördüncü oylamada en fazla oy alan üye, Başkan seçilmiş olur.

(Dördüncü oylamada nitelikli çoğunluk aranmaz.)

2) ANAYASANIN DEĞİŞTİRİLMESİ:

Üye tamsayısının 3/5 (360 oy) veya 2/3 (400 oy) çoğunluğu

3) GENEL VE ÖZEL AF İLANI: Üye tam sayısının 3/5 (360 oy)

4) CUMHURBAŞKANI,CUMHURBAŞKANI YARDIMCILARI YA DA BAKANLAR HAKKINDA SUÇ İŞLEDİKLERİ İDDİASIYLA:

Soruşturma açılması istenmesi: Üye tam sayısının salt (301 oy) çoğunluğu

Soruşturma açılmasına karar verilmesi: Üye tamsayısının 3/5 (360 oy) çoğunluğu

Yüce Divan'a sevk kararı: Üye tam sayısının 2/3 (400 oy) çoğunluğu

5) DEVAMSIZLIK NEDENİYLE MİLLETVEKİLLİĞİNİN DÜŞÜRÜLMESİ : üye tamsayısının salt çoğunluğu (301 oy)

6) CUMHURBAŞKANINCA GERİ GÖNDERİLEN BİR KANUNUN TBMM TARAFINDAN BİR DAHA AYNEN KABULÜ : Üye tamsayısının salt çoğunluğu (301 oy)

7) TBMM SEÇİMLERİNİ YENİLEME KARARI : Üye tamsayısının beşte üçü (360 oy)

8) ANAYASA MAHKEMESİ'NE ÜYE SEÇİMİNDE:

1. tur = Üye tamsayısının üçte ikisi (400)

2. tur = Üye tamsayısının salt çoğunluğu (301)

(Anayasa Mahkemesi'ne üye seçiminin üçüncü turunda herhangi bir özel çoğunluk aranmaz; basit çoğunluk yeterlidir.)

9) HAKİMLER VE SAVCILAR KURULU'NA ÜYE SEÇİMİNDE:

1. tur = üye tamsayısının üçte ikisi (400)

2. tur = üye tamsayısının beşte üç çoğunluğu (360)

(İkinci oylamada da üye seçilemediği takdirde en çok oyu alan iki aday arasında ad çekme usulü ile üye seçimi tamamlanır.)

TBMM'de Oylama Usulleri

1. İşaretle oylama	Milletvekillerinin el kaldırması; tereddüt halinde ayağa kalkmaları; beş üyenin ayağa kalkarak teklif etmesi halinde de salonda olumlu ve olumsuz oy verenlerin ikiye bölünerek sayılmaları suretiyle yapılır.
2. Açık oylama	Üzerinde milletvekillerinin ad ve soyadlarıyla seçim çevrelerinin yazılı olduğu oy pusulalarının kutuya atılması veya elektronik oylama mekanizmasının çalıştırılması yahut ad cetvelinin okunması üzerine adı okunan milletvekilinin ayağa kalkarak "kabul", "çekimser" veya "ret" kelimelerinden birini yüksek sesle söylemesi ve böylece açıkladığı oyunun kâtip üyelerce kaydedilmesi suretiyle olur.
3. Gizli oylama,	Üzerinde hiçbir işaret bulunmayan yuvarlak pusulaların kürsüden kutuya atılması suretiyle yapılır. Beyaz oy pusulası olumlu, yeşil oy pusulası çekimser ve kırmızı oy pusulası olumsuz oy anlamına gelir.

KURAL: Anayasada, kanunlarda ve İçtüzükte açık veya gizli oylama yapılmasının zorunlu olduğu belirtilmeyen bütün hususlarda kural olarak işaret oyuna başvurulur.

Bu kurala Anayasa ile getirilen istisnalar aşağıda gösterilmiştir:

- Anayasa değişikliği oylaması **gizli oyla** yapılır.
- Milletvekilliğiyle bağdaşmayan bir görev veya hizmeti sürdürmekte ısrar eden milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesine **gizli oyla** karar verilir.
- Cumhurbaşkanı hakkında soruşturma açılması istemi **gizli oyla** karara bağlanır.
- Cumhurbaşkanının bir suç işlediği iddiasıyla kurulan komisyonun hazırlayacağı rapor üzerine Yüce Divan'a sevk edilip edilmemesi hususunda **gizli oylama** yapılır.
- Cumhurbaşkanı yardımcıları veya bakanlar hakkında Meclis soruşturması açılması istemi **gizli oyla** karara bağlanır.
- Meclis soruşturması sonucunda Cumhurbaşkanı yardımcılarının veya bakanların Yüce Divan'a sevki konusundaki oylama **gizli oyla** yapılır.
- TBMM Başkanı **gizli oyla** seçilir.
- Kamu Başdenetçisi **gizli oyla** seçilir.
- Anayasa Mahkemesi'ne TBMM kontenjanından seçilecek üyeler **gizli oyla** seçilir.
- Hakimler ve Savcılar Kurulu'na TBMM kontenjanından seçilecek üyeler **gizli oyla** seçilir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİN BİLGİ EDİNME VE DENETİM YOLLARI (Md.98)

TBMM, bilgi edinme ve denetleme yetkisini 4 yolla kullanır:

1)Meclis araştırması: Belli bir konuda bilgi edinmek için yapılan incelemeden ibarettir.

2)Genel görüşme: Toplumu ve Devlet faaliyetlerini ilgilendiren belli bir konunun Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda görüşülmesidir.

3)Meclis soruşturması: Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar hakkında yapılan soruşturmadan ibarettir.

4)Yazılı soru: Yazılı olarak en geç 15 gün içinde cevaplanmak üzere milletvekillerinin, Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlara yazılı olarak soru sormalarından ibarettir.

Meclis araştırması, genel görüşme ve yazılı soru önergelerinin verilme şekli, içeriği ve kapsamı ile araştırma usulleri Meclis İçtüzüğü ile düzenlenir.

MECLİS SORUŞTURMASI

Cumhurbaşkanı yardımcıları ve Bakanlar hakkında *görevleriyle ilgili suç işledikleri iddiasıyla*, Meclis soruşturması açılabilir.

SÜREÇ	AÇIKLAMA
1. Soruşturma önergesi verilmesi	TBMM üye tamsayısının salt çoğunluğunun [301 MV] vereceği önergeyle soruşturma açılması istenebilir.
2. Soruşturma önergesinin görüşülmesi ve oylanması	TBMM, önergeyi en geç bir ay içinde görüşür ve - üye tamsayısının beşte üçünün [360 MV] - **GİZLİ OYUYLA** soruşturma açılmasına karar verebilir.
3. Soruşturma Komisyonu kurulması	Soruşturma açılmasına karar verilmesi halinde, Meclisteki siyasi partilerin, güçleri oranında komisyona verebilecekleri üye sayısının üç katı olarak gösterecekleri adaylar arasından, her siyasi parti için ayrı ayrı ad çekme suretiyle kurulacak 15 kişilik bir komisyon kurulur.
4. Soruşturma Komisyonu raporunun Meclis Başkanlığına sunulması	Komisyon, soruşturma sonucunu belirten raporunu 2 ay içinde Meclis Başkanlığına sunar. Soruşturmanın bu sürede bitirilememesi halinde, komisyona 1 aylık yeni ve kesin bir süre verilir.
5. Raporun TBMM'de görüşülmesi	Rapor Başkanlığa verildiği tarihten itibaren 10 gün içinde dağıtılır ve dağıtımından itibaren 10 gün içinde Genel Kurulda görüşülür.
6. Yüce Divan'a sevk	TBMM, - üye tamsayısının üçte ikisinin [400 MV] - gizli oyuyla Yüce Divana sevk kararı alabilir.

Yüce Divan yargılaması	Yüce Divan yargılaması 3 ay içinde tamamlanır, bu sürede tamamlanamazsa bir defaya mahsus olmak üzere 3 aylık ek süre verilir, yargılama bu sürede kesin olarak tamamlanır. ***Yüce Divanda seçilmeye engel bir suçtan mahkûm edilen Cumhurbaşkanı yardımcısı veya bakanın görevi sona erer.

YÜRÜTME

1. Cumhurbaşkanı A. Adaylık ve seçimi [1]

Madde 101 – (Değişik: 21/1/2017-6771/7 md.)

Cumhurbaşkanı, kırk yaşını doldurmuş, yükseköğrenim yapmış, milletvekili seçilme yeterliliğine sahip Türk vatandaşları arasından, doğrudan halk tarafından seçilir.

Cumhurbaşkanının görev süresi beş yıldır. Bir kimse en fazla iki defa Cumhurbaşkanı seçilebilir.

Cumhurbaşkanlığına, siyasi parti grupları, en son yapılan genel seçimlerde toplam geçerli oyların tek başına veya birlikte en az yüzde beşini almış olan siyasi partiler ile en az yüzbin seçmen aday gösterebilir.

Cumhurbaşkanı seçilen milletvekilinin Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği sona erer.

Genel oyla yapılacak seçimde, geçerli oyların salt çoğunluğunu alan aday, Cumhurbaşkanı seçilir. İlk oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamayı izleyen ikinci pazar günü ikinci oylama yapılır. Bu oylamaya, ilk oylamada en çok oy almış iki aday katılır ve geçerli oyların çoğunluğunu alan aday, Cumhurbaşkanı seçilir.

İkinci oylamaya katılmaya hak kazanan adaylardan birinin herhangi bir nedenle seçime katılmaması halinde; ikinci oylama, boşalan adaylığın birinci oylamadaki sıraya göre ikame edilmesi suretiyle yapılır. İkinci oylamaya tek adayın kalması halinde, bu oylama referandum şeklinde yapılır. Aday, geçerli oyların salt çoğunluğunu aldığı takdirde Cumhurbaşkanı seçilir. Oylamada, adayın geçerli oyların çoğunluğunu alamaması halinde, sadece Cumhurbaşkanı seçimi yenilenir.

Seçimlerin tamamlanamaması halinde, yenisi göreve başlayıncaya kadar mevcut Cumhurbaşkanının görevi devam eder.

Cumhurbaşkanlığı seçimlerine ilişkin diğer usul ve esaslar kanunla düzenlenir.

D. Görev ve yetkileri

Madde 104 – (Değişik: 21/1/2017-6771/8 md.)

Cumhurbaşkanı Devletin başıdır. Yürütme yetkisi Cumhurbaşkanına aittir.

Cumhurbaşkanı, Devlet başkanı sıfatıyla Türkiye Cumhuriyetini ve Türk Milletinin birliğini temsil eder; Anayasanın uygulanmasını, Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını temin eder.

Gerekli gördüğü takdirde, yasama yılının ilk günü Türkiye Büyük Millet Meclisinde açılış konuşmasını yapar.

Ülkenin iç ve dış siyaseti hakkında Meclise mesaj verir.

Kanunları yayımlar.

Kanunları tekrar görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderir.

Kanunların, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün tümünün veya belirli hükümlerinin Anayasaya şekil veya esas bakımından aykırı oldukları gerekçesiyle Anayasa Mahkemesinde iptal davası açar.

Cumhurbaşkanı yardımcıları ile bakanları atar ve görevlerine son verir.

Üst kademe kamu yöneticilerini atar, görevlerine son verir ve bunların atanmalarına ilişkin usul ve esasları Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenler.

Yabancı devletlere Türkiye Cumhuriyetinin temsilcilerini gönderir, Türkiye Cumhuriyetine gönderilecek yabancı devlet temsilcilerini kabul eder.

Milletlerarası andlaşmaları onaylar ve yayımlar.

Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları gerekli gördüğü takdirde halkoyuna sunar.

Milli güvenlik politikalarını belirler ve gerekli tedbirleri alır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi adına Türk Silahlı Kuvvetlerinin Başkomutanlığını temsil eder.

Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar verir.

Sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebiyle kişilerin cezalarını hafifletir veya kaldırır.

Cumhurbaşkanı, yürütme yetkisine ilişkin konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarabilir. **Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleriyle dördüncü bölümde yer alan siyasi haklar ve ödevler Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenemez**. Anayasada münhasıran kanunla düzenlenmesi öngörülen konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamaz. Kanunda açıkça düzenlenen konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamaz. Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile kanunlarda farklı hükümler bulunması halinde, kanun hükümleri uygulanır. Türkiye Büyük Millet Meclisinin aynı konuda kanun çıkarması durumunda, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi hükümsüz hale gelir.

Cumhurbaşkanı, kanunların uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilir.

Kararnameler ve yönetmelikler, yayımdan sonraki bir tarih belirlenmemişse, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girer.

Cumhurbaşkanı, ayrıca Anayasada ve kanunlarda verilen seçme ve atama görevleri ile diğer görevleri yerine getirir ve yetkileri kullanır.

CUMHURBAŞKANI SEÇİMİ

1. SEÇİM DÖNEMİ

- ✓ Cumhurbaşkanı ve TBMM seçimleri ***beş yılda bir aynı gün*** yapılır. Cumhurbaşkanı ve TBMM'nin görev sürelerinin dolmasından önceki son Pazar günü oy verme günüdür. Görev süresi, birlikte yapılan bir önceki seçim tarihi esas alınarak belirlenir. Oy verme gününden geriye doğru hesaplanacak 60 günlük sürenin ilk günü seçimin başlangıç tarihidir.

- ✓ ***CB veya TBMM tarafından seçimlerin yenilenmesine karar verilmesi (erken seçim) hâlinde,*** bu kararın verildiği günden sonra gelen ***60. günü takip eden ilk Pazar*** günü Cumhurbaşkanı ile TBMM genel seçimi birlikte yapılır.

- ✓ ***Cumhurbaşkanlığı makamının herhangi bir nedenle boşalması VE TBMM genel seçimine 1 yıl veya daha az süre kalması hâlinde,*** Cumhurbaşkanı seçimi, makamın boşaldığı günden sonra gelen ***60. günü takip eden ilk Pazar günü*** TBMM genel seçimiyle birlikte yapılır.

- ✓ ***Cumhurbaşkanlığı makamının herhangi bir nedenle boşalması VE TBMM genel seçimine bir yıldan fazla süre kalması hâlinde, CB seçimi, makamın boşaldığı günden sonra gelen 45 gün içindeki son Pazar günü yapılır.*** Bu şekilde seçilen Cumhurbaşkanı TBMM seçim tarihine kadar görevine devam eder. Kalan süreyi tamamlayan Cumhurbaşkanı açısından bu süre dönemden sayılmaz.

2. ADAYLIK

Cumhurbaşkanlığına,

- ***siyasi parti grupları*** aday gösterebilir,
- en son yapılan genel seçimde ***geçerli oyların tek başına en az yüzde beşini almış olan bir siyasi parti*** aday gösterebilir,
- en son yapılan genel seçimde ***geçerli oyların birlikte (toplamda) en az yüzde beşini almış olan siyasi partiler BİRLİKTE ADAY*** gösterebilir,
- en az 100.000 seçmen aday gösterebilir.

3. SEÇİM

Genel oyla yapılacak seçimde, geçerli oyların salt çoğunluğunu alan aday, Cumhurbaşkanı seçilir. İlk oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamayı izleyen ikinci pazar günü ikinci oylama yapılır. Bu oylamaya, ilk oylamada en çok oy almış iki aday katılır ve geçerli oyların çoğunluğunu alan aday, Cumhurbaşkanı seçilir.

İkinci oylamaya katılmaya hak kazanan adaylardan birinin herhangi bir nedenle seçime katılmaması halinde; ikinci oylama, boşalan adaylığın birinci oylamadaki sıraya göre ikame edilmesi suretiyle yapılır. ***İkinci oylamaya tek adayın kalması halinde, bu oylama referandum şeklinde yapılır. Aday, geçerli oyların salt çoğunluğunu aldığı takdirde Cumhurbaşkanı seçilir.***

CUMHURBAŞKANININ GÖREV VE YETKİLERİ

I. 1982 Anayasası'nın 104. Maddesinde Sayılan Görev ve Yetkiler

1. Cumhurbaşkanı Devletin başıdır. Yürütme yetkisi Cumhurbaşkanına aittir.
2. Cumhurbaşkanı, Devlet başkanı sıfatıyla Türkiye Cumhuriyetini ve Türk Milletinin birliğini temsil eder; Anayasanın uygulanmasını, Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını temin eder.
3. Gerekli gördüğü takdirde, yasama yılının ilk günü Türkiye Büyük Millet Meclisinde açılış konuşmasını yapar.
4. **Ülkenin iç ve dış siyaseti hakkında Meclise mesaj verir.**
5. Kanunları yayımlar.
6. Kanunları tekrar görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderir.
7. Kanunların, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün tümünün veya belirli hükümlerinin Anayasaya şekil veya esas bakımından aykırı oldukları gerekçesiyle Anayasa Mahkemesinde iptal davası açar.
8. **Cumhurbaşkanı yardımcıları ile bakanları atar ve görevlerine son verir.**
9. **Üst kademe kamu yöneticilerini atar, görevlerine son verir ve bunların atanmalarına ilişkin usul ve esasları Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenler.**
10. Yabancı devletlere Türkiye Cumhuriyetinin temsilcilerini gönderir, Türkiye Cumhuriyetine gönderilecek yabancı devlet temsilcilerini kabul eder.
11. Milletlerarası antlaşmaları onaylar ve yayımlar.
12. Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları gerekli gördüğü takdirde halkoyuna sunar.
13. **Milli güvenlik politikalarını belirler ve gerekli tedbirleri alır.**
14. Türkiye Büyük Millet Meclisi adına Türk Silahlı Kuvvetlerinin Başkomutanlığını temsil eder.
15. Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar verir.
16. Sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebiyle kişilerin cezalarını hafifletir veya kaldırır.
17. **Cumhurbaşkanı, yürütme yetkisine ilişkin konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarabilir.**
18. Cumhurbaşkanı, kanunların uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilir.
19. Cumhurbaşkanı, ayrıca Anayasada ve kanunlarda verilen seçme ve atama görevleri ile diğer görevleri yerine getirir ve yetkileri kullanır.

II. 1982 Anayasası'nın Diğer Maddelerinde Sayılan Görev ve Yetkiler

20. Seçimleri yenilemek
21. Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri ve yetkileri, teşkilat yapısı ile merkez ve taşra teşkilatlarının kurulması
22. Anayasa Mahkemesi'ne üye seçmek
23. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısını ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısını seçmek
24. Danıştay'a üye seçmek
25. Hâkimler ve Savcılar Kurulu'na üye seçmek
26. Devlet Denetleme Kurulunun Başkan ve üyelerini atamak
27. YÖK üyelerini atamak
28. Rektörleri atamak
29. Milli Güvenlik Kuruluna başkanlık etmek; Kurulun gündemini hazırlamak
30. Genelkurmay Başkanını atamak
31. Olağanüstü hal ilanına karar vermek
32. Olağanüstü halin gerektirdiği konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarmak
33. Kamu tüzel kişiliği kurmak
34. Mahalli idare birliği kurulmasına izin vermek
35. Bütçe ve kesin hesapkanun teklifi vermek

CUMHURBAŞKANI, YÜRÜTME YETKİSİNE İLİŞKİN KONULARDA CUMHURBAŞKANLIĞI KARARNAMESİ ÇIKARABİLİR.

Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleriyle dördüncü bölümde yer alan siyasi haklar ve ödevler Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenemez.

Anayasada münhasıran kanunla düzenlenmesi öngörülen konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamaz.

Kanunda açıkça düzenlenen konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamaz.

Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile kanunlarda farklı hükümler bulunması halinde, kanun hükümleri uygulanır.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin aynı konuda kanun çıkarması durumunda, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi hükümsüz hale gelir.

E. Cumhurbaşkanının cezai sorumluluğu [1]

Madde 105 – (Değişik: 21/1/2017-6771/9 md.)

Cumhurbaşkanı hakkında, bir suç işlediği iddiasıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının salt çoğunluğunun vereceği önergeyle soruşturma açılması istenebilir. Meclis, önergeyi en geç bir ay içinde görüşür ve üye tamsayısının beşte üçünün gizli oyuyla soruşturma açılmasına karar verebilir.

Soruşturma açılmasına karar verilmesi halinde, Meclisteki siyasi partilerin, güçleri oranında komisyona verebilecekleri üye sayısının üç katı olarak gösterecekleri adaylar arasından her siyasi parti için ayrı ayrı ad çekme suretiyle kurulacak onbeş kişilik bir komisyon tarafından soruşturma yapılır. Komisyon, soruşturma sonucunu belirten raporunu iki ay içinde Meclis Başkanlığına sunar. Soruşturmanın bu sürede bitirilememesi halinde, komisyona bir aylık yeni ve kesin bir süre verilir.

Rapor Başkanlığa verildiği tarihten itibaren on gün içinde dağıtılır, dağıtımından itibaren on gün içinde Genel Kurulda görüşülür. Türkiye Büyük Millet Meclisi, üye tamsayısının üçte ikisinin gizli oyuyla Yüce Divana sevk kararı alabilir. Yüce Divan yargılaması üç ay içinde tamamlanır, bu sürede tamamlanamazsa bir defaya mahsus olmak üzere üç aylık ek süre verilir, yargılama bu sürede kesin olarak tamamlanır.

Hakkında soruşturma açılmasına karar verilen Cumhurbaşkanı, seçim kararı alamaz.

Yüce Divanda seçilmeye engel bir suçtan mahkûm edilen Cumhurbaşkanının görevi sona erer.

Cumhurbaşkanının görevde bulunduğu sürede işlediği iddia edilen suçlar için görevi bittikten sonra da bu madde hükmü uygulanır.

F. Cumhurbaşkanı yardımcıları, Cumhurbaşkanına vekâlet ve bakanlar [2]

Madde 106 – (Değişik: 21/1/2017-6771/10 md.)

Cumhurbaşkanı, seçildikten sonra bir veya daha fazla Cumhurbaşkanı yardımcısı atayabilir.

Cumhurbaşkanlığı makamının herhangi bir nedenle boşalması halinde, **kırkbeş gün içinde** Cumhurbaşkanı seçimi yapılır. Yenisi seçilene kadar Cumhurbaşkanı yardımcısı Cumhurbaşkanlığına vekâlet eder ve Cumhurbaşkanına ait yetkileri kullanır. Genel seçime bir yıl veya daha az kalmışsa Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimi de Cumhurbaşkanı seçimi ile birlikte yenilenir. Genel seçime bir yıldan fazla kalmışsa seçilen Cumhurbaşkanı Türkiye Büyük Millet Meclisi seçim tarihine kadar görevine devam eder. Kalan süreyi tamamlayan Cumhurbaşkanı açısından bu süre dönemden sayılmaz. Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimlerinin yapılacağı tarihte her iki seçim birlikte yapılır.

Cumhurbaşkanının hastalık ve yurt dışına çıkma gibi sebeplerle geçici olarak görevinden ayrılması hallerinde, Cumhurbaşkanı yardımcısı Cumhurbaşkanına vekâlet eder ve Cumhurbaşkanına ait yetkileri kullanır.

Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar, milletvekili seçilme yeterliliğine sahip olanlar arasından Cumhurbaşkanı tarafından atanır ve görevden alınır. Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar, 81 inci maddede yazılı şekilde Türkiye Büyük Millet Meclisi önünde andiçerler. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Cumhurbaşkanı yardımcısı veya bakan olarak atanırlarsa üyelikleri sona erer.

Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar, Cumhurbaşkanına karşı sorumludur. Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar hakkında görevleriyle ilgili suç işledikleri iddiasıyla, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının salt çoğunluğunun vereceği önergeyle soruşturma açılması istenebilir. Meclis, önergeyi en geç bir ay içinde görüşür ve üye tamsayısının beşte üçünün gizli oyuyla soruşturma açılmasına karar verebilir.

Soruşturma açılmasına karar verilmesi halinde, Meclisteki siyasi partilerin, güçleri oranında komisyona verebilecekleri üye sayısının üç katı olarak gösterecekleri adaylar arasından, her siyasi parti için ayrı ayrı ad çekme suretiyle kurulacak onbeş kişilik bir komisyon tarafından soruşturma yapılır. Komisyon, soruşturma sonucunu belirten raporunu iki ay içinde Meclis Başkanlığına sunar. Soruşturmanın bu sürede bitirilememesi halinde, komisyona bir aylık yeni ve kesin bir süre verilir.

Rapor Başkanlığa verildiği tarihten itibaren on gün içinde dağıtılır ve dağıtımından itibaren on gün içinde Genel Kurulda görüşülür. Türkiye Büyük Millet Meclisi, üye tamsayısının üçte ikisinin gizli oyuyla Yüce Divana sevk kararı alabilir. Yüce Divan yargılaması üç ay içinde tamamlanır, bu sürede tamamlanamazsa bir defaya mahsus olmak üzere üç aylık ek süre verilir, yargılama bu sürede kesin olarak tamamlanır.

Bu kişilerin görevde bulundukları sürede, görevleriyle ilgili işledikleri iddia edilen suçlar bakımından, görevleri bittikten sonra da beşinci, altıncı ve yedinci fıkra hükümleri uygulanır.

Yüce Divanda seçilmeye engel bir suçtan mahkûm edilen Cumhurbaşkanı yardımcısı veya bakanın görevi sona erer.

Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar, görevleriyle ilgili olmayan suçlarda yasama dokunulmazlığına ilişkin hükümlerden yararlanır.

Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri ve yetkileri, teşkilat yapısı ile merkez ve taşra teşkilatlarının kurulması Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenir.

AÇIKLAMA

1) TBMM Başkanının Cumhurbaşkanlığına vekillik etmesi son bulmuştur. Artık Cumhurbaşkanına **Cumhurbaşkanı yardımcısı vekalet edecektir.**

2) Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği kaldırılmıştır. (Md.107 – (Mülga: 21/1/2017-6771/16 md.))

3) Cumhurbaşkanı, bir veya daha fazla Cumhurbaşkanı yardımcısı atayabilecektir.

4) Cumhurbaşkanlığı makamının herhangi bir nedenle boşalması halinde önceden olduğu gibi 60 gün içinde değil, **45 gün içinde Cumhurbaşkanı seçimi yapılacaktır.**

5) Cumhurbaşkanlığı makamının boşalması halinde, genel seçime 1 yıl veya daha az kalmışsa TBMM seçimi de Cumhurbaşkanı seçimi ile birlikte yenilenecek; 1 yıldan fazla kalmışsa seçilen Cumhurbaşkanı TBMM seçim tarihine kadar görevine devam edecek, ancak kalan süreyi tamamlayan Cumhurbaşkanı açısından bu süre dönemden sayılmayacaktır.

6) Cumhurbaşkanına karşı sorumlu olan Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanların, görevleriyle ilgili suç işledikleri iddiasıyla cezai sorumlulukları çerçevesinde yargılanmaları, **Cumhurbaşkanının suç işlediği iddiasıyla yargılanma usul ve esasları ile aynı olacaktır.**

7) Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri ve yetkileri, teşkilat yapısı ile merkez ve taşra teşkilatlarının kurulması CUMHURBAŞKANLIĞI KARARNAMESİYLE düzenlenir.

DEVLET DENETLEME KURULU MD.108

İdarenin hukuka uygunluğunun, düzenli ve verimli şekilde yürütülmesinin ve geliştirilmesinin sağlanması amacıyla, **Cumhurbaşkanlığına bağlı olarak kurulan Devlet Denetleme Kurulu,** Cumhurbaşkanının isteği üzerine, tüm kamu kurum ve kuruluşlarında ve sermayesinin yarısından fazlasına bu kurum ve kuruluşların katıldığı her türlü kuruluşta, kamu kurumu niteliğinde olan meslek kuruluşlarında, her düzeydeki işçi ve işveren meslek kuruluşlarında, kamuya yararlı derneklerle vakıflarda, her türlü **İDARİ SORUŞTURMA,** inceleme, araştırma ve denetlemeleri yapar.

Yargı organları, Devlet Denetleme Kurulunun görev alanı dışındadır.

Devlet Denetleme Kurulunun **Başkan ve üyeleri, CUMHURBAŞKANINCA atanır.**

Devlet Denetleme Kurulunun işleyişi, üyelerinin görev süresi ve diğer özlük işleri, **CUMHURBAŞKANLIĞI KARARNAMESİYLE** düzenlenir.

AÇIKLAMA

Devlet Denetleme Kuruluna İDARİ SORUŞTURMA yapma yetkisi verilmiştir.

TSK daha önce denetlemezken artık denetlenebilir hale gelmiştir. DDK' nın tek denetleyemeyeceği organ YARGI ORGANI' dır.

Daha önce Devlet Denetleme Kurulu üyelerini, Cumhurbaşkanı kanunda belirtilen nitelikteki kişiler arasından atayabiliyorken, şimdi sadece niteliklerini de kendisinin serbestçe belirleyeceği kişiler arasından atayabilecektir.

Devlet Denetleme Kurulunun işleyişi, üyelerinin görev süresi ve diğer özlük işleri, daha önce kanunla düzenlenebiliyorken bundan sonra CUMHURBAŞKANLIĞI KARARNAMESİYLE düzenlenir.

BAŞKOMUTANLIK VE GENELKURMAY BAŞKANLIĞI Md.117

Başkomutanlık, Türkiye Büyük Millet Meclisinin manevi varlığından ayrılamaz ve Cumhurbaşkanı tarafından temsil olunur.

Milli güvenliğin sağlanmasından ve Silahlı Kuvvetlerin yurt savunmasına hazırlanmasından, Türkiye Büyük Millet Meclisine karşı, Cumhurbaşkanı sorumludur.

CUMHURBAŞKANINCA ATANAN Genelkurmay Başkanı; Silahlı Kuvvetlerin komutanı olup, savaşta Başkomutanlık görevlerini Cumhurbaşkanlığı namına yerine getirir.

MİLLİ GÜVENLİK KURULU Md. 118

Millî Güvenlik Kurulu; Cumhurbaşkanının başkanlığında, CUMHURBAŞKANI YARDIMCILARI, Adalet, Millî Savunma, İçişleri, Dışişleri Bakanları, Genelkurmay Başkanı, Kara, Deniz ve Hava kuvvetleri komutanlarından kurulur.

Gündemin özelliğine göre Kurul toplantılarına ilgili bakan ve kişiler çağrılıp görüşleri alınabilir.

Millî Güvenlik Kurulu; Devletin millî güvenlik siyasetinin tayini, tespiti ve uygulanması ile ilgili alınan tavsiye kararları ve gerekli koordinasyonun sağlanması konusundaki görüşlerini Cumhurbaşkanına bildirir. Kurulun, Devletin varlığı ve bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği, toplumun huzur ve güvenliğinin korunması hususunda alınmasını zorunlu gördüğü tedbirlere ait kararlar **CUMHURBAŞKANINCA** değerlendirilir.

Milli Güvenlik Kurulunun gündemi; **Cumhurbaşkanı yardımcıları ve Genelkurmay Başkanının önerileri** dikkate alınarak Cumhurbaşkanınca düzenlenir.

Cumhurbaşkanı katılamadığı zamanlar Milli Güvenlik Kurulu **Cumhurbaşkanı yardımcısının başkanlığında** toplanır. (Eskiden Başbakan idi)

Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin teşkilatı ve görevleri **CUMHURBAŞKANLIĞI KARARNAMESİYLE** düzenlenir.

OLAĞANÜSTÜ HAL YÖNETİMİ (Md. 119)

III. Olağanüstü hal yönetimi [6]
Madde 119 – (Değişik: 21/1/2017-6771/12 md.)

Cumhurbaşkanı; savaş, savaşı gerektirecek bir durumun başgöstermesi, seferberlik, ayaklanma, vatan veya Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışma, ülkenin ve milletin bölünmezliğini içten veya dıştan tehlikeye düşüren şiddet hareketlerinin yaygınlaşması, anayasal düzeni veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerinin ortaya çıkması, şiddet olayları nedeniyle kamu düzeninin ciddî şekilde bozulması, tabiî afet veya tehlikeli salgın hastalık ya da ağır ekonomik bunalımın ortaya çıkması hallerinde yurdun tamamında veya bir bölgesinde, süresi altı ayı geçmemek üzere olağanüstü hal ilan edebilir.

Olağanüstü hal ilanı kararı, verildiği gün Resmî Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur.

Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde ise derhal toplantıya çağırılır; Meclis gerekli gördüğü takdirde olağanüstü halin süresini kısaltabilir, uzatabilir veya olağanüstü hali kaldırabilir.

Cumhurbaşkanının talebiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi her defasında dört ayı geçmemek üzere süreyi uzatabilir. Savaş hallerinde bu dört aylık süre aranmaz.

Olağanüstü hallerde vatandaşlar için getirilecek para, mal ve çalışma yükümlülükleri ile 15 inci maddedeki ilkeler doğrultusunda temel hak ve hürriyetlerin nasıl sınırlanacağı veya geçici olarak durdurulacağı, hangi hükümlerin uygulanacağı ve işlemlerin nasıl yürütüleceği kanunla düzenlenir.

Olağanüstü hallerde Cumhurbaşkanı, olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda, 104 üncü maddenin onyedinci fıkrasının ikinci cümlesinde belirtilen sınırlamalara tabi olmaksızın Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarabilir. **Kanun hükmündeki bu kararnameler** Resmî Gazetede yayımlanır, aynı gün Meclis onayına sunulur.

Savaş ve mücbir sebeplerle Türkiye Büyük Millet Meclisinin toplanamaması hâli hariç olmak üzere; **olağanüstü hal sırasında çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnameleri üç ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülür ve karara bağlanır. Aksi halde olağanüstü hallerde çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnamesi kendiliğinden yürürlükten kalkar.**

Cumhurbaşkanı şu hallerde OHAL ilan edebilir:

→ Savaş,

→ Savaşı gerektirecek bir durumun başgöstermesi,

→ Seferberlik,

→ Ayaklanma,

→ Vatan veya Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışma,

→ Ülkenin ve milletin bölünmezliğini içten veya dıştan tehlikeye düşüren şiddet hareketlerinin yaygınlaşması,

→ Anayasal düzeni veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerinin ortaya çıkması,

→ Şiddet olayları nedeniyle kamu düzeninin ciddî şekilde bozulması,

→ Tabiî afet

→ Tehlikeli salgın hastalık

→ Ağır ekonomik bunalımın ortaya çıkması

Cumhurbaşkanı yukarıda sayılan hallerde **yurdun tamamında veya bir bölgesinde,** süresi **6 ayı** geçmemek üzere OHAL ilan edebilir.

→ OHAL ilanı kararı, **verildiği gün Resmî Gazetede yayımlanır** ve a**ynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur.**

→ TBMM tatilde ise derhal toplantıya çağırılır; Meclis gerekli gördüğü takdirde OHAL' in süresini kısaltabilir, uzatabilir veya OHAL' i kaldırabilir.

→ **Cumhurbaşkanının** talebiyle TBMM her defasında **4 ayı** geçmemek üzere süreyi uzatabilir. Savaş hallerinde bu 4 aylık süre aranmaz.

→ Olağanüstü hallerde **vatandaşlar** için getirilecek **para, mal ve çalışma yükümlülükleri** ile 15 inci maddedeki ilkeler doğrultusunda temel hak ve hürriyetlerin **nasıl sınırlanacağı veya geçici olarak durdurulacağı,** hangi hükümlerin uygulanacağı ve işlemlerin nasıl yürütüleceği **kanunla** düzenlenir.

→ Olağanüstü hallerde Cumhurbaşkanı, **olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda,** 104 üncü maddenin onyedinci fıkrasının ikinci cümlesinde belirtilen sınırlamalara tabi olmaksızın **Cumhurbaşkanlığı kararnamesi** çıkarabilir. **Kanun hükmündeki** bu OHAL Cumhurbaşkanlığı kararnameleri Resmî Gazetede yayımlanır, aynı gün Meclis onayına sunulur.

→ Savaş ve mücbir sebeplerle TBMM'nin toplanamaması hâli hariç olmak üzere; **OHAL sırasında çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnameleri 3 ay içinde TBMM' de görüşülür ve karara bağlanır**. Aksi halde olağanüstü hallerde çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnamesi kendiliğinden yürürlükten kalkar.

IV. İdare

A. İdarenin esasları

1. İdarenin bütünlüğü ve kamu tüzelkişiliği

Madde 123 – İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir.

İdarenin kuruluş ve görevleri, merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır.

Kamu tüzelkişiliği, kanunla veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle kurulur.(1)

2. Yönetmelikler

Madde 124 – Cumhurbaşkanı, bakanlıklar ve kamu tüzelkişileri, kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların ve Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilirler.(2)

Hangi yönetmeliklerin Resmî Gazetede yayımlanacağı kanunda belirtilir.

B. Yargı yolu

Madde 125 – İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır. **(Ek hüküm: 13/8/1999-4446/2 md.)** Kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinde bunlardan doğan uyuşmazlıkların milli veya milletlerarası tahkim yoluyla çözülmesi öngörülebilir. Milletlerarası tahkime ancak yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklar için gidilebilir.

(…)(1) **(Ek cümle: 7/5/2010-5982/11 md.)** (…)(1) Yüksek Askerî Şûranın terfi işlemleri ile kadrosuzluk nedeniyle emekliye ayırma hariç her türlü ilişik kesme kararlarına karşı yargı yolu açıktır.(1)

İdari işlemlere karşı açılacak davalarda süre, yazılı bildirim tarihinden başlar.

(Değişik birinci cümle: 7/5/2010-5982/11 md.) Yargı yetkisi, idarî eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlı olup, hiçbir surette yerindelik denetimi şeklinde kullanılamaz. Yürütme görevinin kanunlarda gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini kısıtlayacak, idari eylem ve işlem niteliğinde veya takdir yetkisini kaldıracak biçimde yargı kararı verilemez.

İdari işlemin uygulanması halinde telafisi güç veya imkansız zararların doğması ve idari işlemin açıkça hukuka aykırı olması şartlarının birlikte gerçekleşmesi durumunda gerekçe gösterilerek yürütmenin durdurulmasına karar verilebilir.

Kanun, olağanüstü hallerde, (…)(2) seferberlik ve savaş halinde ayrıca milli güvenlik, kamu düzeni, genel sağlık nedenleri ile yürütmenin durdurulması kararı verilmesini sınırlayabilir.(2)

İdare, kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür.

C. İdarenin kuruluşu

1. Merkezi idare

Madde 126 – Türkiye, merkezi idare kuruluşu bakımından, coğrafya durumuna, ekonomik şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre, illere; iller de diğer kademeli bölümlere ayırılır.

İllerin idaresi yetki genişliği esasına dayanır.

Kamu hizmetlerinin görülmesinde verim ve uyum sağlamak amacıyla, birden çok ili içine alan merkezi idare teşkilatı kurulabilir. Bu teşkilatın görev ve yetkileri kanunla düzenlenir.

2. Mahalli idareler

Madde 127 – Mahalli idareler; il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileridir.

Mahalli idarelerin kuruluş ve görevleri ile yetkileri, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenlenir.

(Değişik fıkra: 23/7/1995-4121/12 md.) Mahalli idarelerin seçimleri, 67 nci maddedeki esaslara göre beş yılda bir yapılır. **(Mülga ikinci cümle: 21/1/2017-6771/16 md.) (…)** Kanun, büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirebilir.

Mahalli idarelerin seçilmiş organlarının, organlık sıfatını kazanmalarına ilişkin itirazların çözümü ve kaybetmeleri, konusundaki denetim yargı yolu ile olur. Ancak, görevleri ile ilgili bir suç sebebi ile hakkında soruşturma veya kovuşturma açılan mahalli idare organları veya bu organların üyelerini, İçişleri Bakanı, geçici bir tedbir olarak, kesin hükme kadar uzaklaştırabilir.

Merkezi idare, mahalli idareler üzerinde, mahalli hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahalli ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla, kanunda belirtilen esas ve usuller dairesinde idari vesayet yetkisine sahiptir.

Mahalli idarelerin belirli kamu hizmetlerinin görülmesi amacı ile, kendi aralarında Cumhurbaşkanının izni ile birlik kurmaları, görevleri, yetkileri, maliye ve kolluk işleri ve merkezi idare ile karşılıklı bağ ve ilgileri kanunla düzenlenir. Bu idarelere, görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanır.(1)

D. Kamu hizmeti görevlileriyle ilgili hükümler

1. Genel ilkeler

Madde 128 – Devletin, kamu iktisadi teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevler, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülür.

Memurların ve diğer kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir. **(Ek cümle: 7/5/2010-5982/12 md.)** Ancak, malî ve sosyal haklara ilişkin toplu sözleşme hükümleri saklıdır.

Üst kademe yöneticilerinin yetiştirilme usul ve esasları, kanunla özel olarak düzenlenir.

2. Görev ve sorumlulukları, disiplin kovuşturulmasında güvence

Madde 129 – Memurlar ve diğer kamu görevlileri Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunmakla yükümlüdürler.

Memurlar ve diğer kamu görevlileri ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşları mensuplarına savunma hakkı tanınmadıkça disiplin cezası verilemez.

(Değişik üçüncü fıkra: 7/5/2010-5982/13 md.) Disiplin kararları yargı denetimi dışında bırakılamaz.

Silahlı Kuvvetler mensupları ile hakimler ve savcılar hakkındaki hükümler saklıdır.

Memurlar ve diğer kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken işledikleri kusurlardan doğan tazminat davaları, kendilerine rücu edilmek kaydıyla ve kanunun gösterdiği şekil ve şartlara uygun olarak, ancak idare aleyhine açılabilir.

Memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında işledikleri iddia edilen suçlardan ötürü ceza kovuşturması açılması, kanunla belirlenen istisnalar dışında, kanunun gösterdiği idari merciin iznine bağlıdır.

E. Yükseköğretim kurumları ve üst kuruluşları

1. Yükseköğretim kurumları

Madde 130 – Çağdaş eğitim-öğretim esaslarına dayanan bir düzen içinde milletin ve ülkenin ihtiyaçlarına uygun insan gücü yetiştirmek amacı ile; ortaöğretime dayalı çeşitli düzeylerde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapmak, ülkeye ve insanlığa hizmet etmek üzere çeşitli birimlerden oluşan kamu tüzelkişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip üniversiteler Devlet tarafından kanunla kurulur.

Kanunda gösterilen usul ve esaslara göre, kazanç amacına yönelik olmamak şartı ile vakıflar tarafından, Devletin gözetim ve denetimine tabi yükseköğretim kurumları kurulabilir.

Kanun, üniversitelerin ülke sathına dengeli bir biçimde yayılmasını gözetir.

Üniversiteler ile öğretim üyeleri ve yardımcıları serbestçe her türlü bilimsel araştırma ve yayında bulunabilirler. Ancak, bu yetki, Devletin varlığı ve bağımsızlığı ve milletin ve ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği aleyhinde faaliyette bulunma serbestliği vermez.

Üniversiteler ve bunlara bağlı birimler, Devletin gözetimi ve denetimi altında olup, güvenlik hizmetleri Devletçe sağlanır.

Kanunun belirlediği usul ve esaslara göre; rektörler Cumhurbaşkanınca, dekanlar ise Yükseköğretim Kurulunca seçilir ve atanır.

Üniversite yönetim ve denetim organları ile öğretim elemanları; Yükseköğretim Kurulunun veya üniversitelerin yetkili organlarının dışında kalan makamlarca her ne suretle olursa olsun görevlerinden uzaklaştırılamazlar.

Üniversitelerin hazırladığı bütçeler; Yükseköğretim Kurulunca tetkik ve onaylandıktan sonra Milli Eğitim Bakanlığına sunulur ve merkezi yönetim bütçesinin bağlı olduğu esaslara uygun olarak işleme tabi tutularak yürürlüğe konulur ve denetlenir.(1)

Yükseköğretim kurumlarının kuruluş ve organları ile işleyişleri ve bunların seçimleri, görev, yetki ve sorumlulukları üniversiteler üzerinde Devletin gözetim ve denetim hakkını kullanma usulleri, öğretim elemanlarının görevleri, unvanları, atama, yükselme ve emeklilikleri, öğretim elemanı yetiştirme, üniversitelerin ve öğretim elemanlarının kamu kuruluşları ve diğer kurumlar ile ilişkileri, öğretim düzeyleri ve süreleri, yükseköğretime giriş, devam ve alınacak harçlar, Devletin yapacağı yardımlar ile ilgili ilkeler, disiplin ve ceza işleri, mali işler, özlük hakları, öğretim elemanlarının uyacakları koşullar, üniversitelerarası ihtiyaçlara göre öğretim elemanlarının görevlendirilmesi, öğrenimin ve öğretimin hürriyet ve teminat içinde ve çağdaş bilim ve teknoloji gereklerine göre yürütülmesi, Yükseköğretim kuruluna ve üniversitelere Devletin sağladığı mali kaynakların kullanılması kanunla düzenlenir.

Vakıflar tarafından kurulan yükseköğretim kurumları, mali ve idari konuları dışındaki akademik çalışmaları, öğretim elemanlarının sağlanması ve güvenlik yönlerinden, Devlet eliyle kurulan yükseköğretim kurumları için Anayasada belirtilen hükümlere tabidir.

2. Yükseköğretim üst kuruluşları

Madde 131 – Yükseköğretim kurumlarının öğretimini planlamak, düzenlemek, yönetmek, denetlemek, yükseköğretim kurumlarındaki eğitim - öğretim ve bilimsel araştırma faaliyetlerini yönlendirmek bu kurumların kanunda belirtilen amaç ve ilkeler doğrultusunda kurulmasını, geliştirilmesini ve üniversitelere tahsis edilen kaynakların etkili bir biçimde kullanılmasını sağlamak ve öğretim elemanlarının yetiştirilmesi için planlama yapmak maksadı ile Yükseköğretim Kurulu kurulur.

(Değişik ikinci fıkra: 7/5/2004-5170/8 md.) Yükseköğretim Kurulu, üniversiteler tarafından seçilen ve sayıları, nitelikleri, seçilme usulleri kanunla belirlenen adaylar arasından rektörlük ve öğretim üyeliğinde başarılı hizmet yapmış profesörlere öncelik vermek sureti ile Cumhurbaşkanınca atanan üyeler ve Cumhurbaşkanınca doğrudan doğruya seçilen üyelerden kurulur.(1)

Kurulun teşkilatı, görev, yetki, sorumluluğu ve çalışma esasları kanunla düzenlenir.

3. Yükseköğretim kurumlarından özel hükümlere tabi olanlar

Madde 132 - Türk Silahlı Kuvvetleri ve emniyet teşkilatına bağlı yükseköğretim kurumları özel kanunlarının hükümlerine tabidir.

F. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, radyo ve televizyon kuruluşları ve kamuyla ilişkili haber ajansları(2)

Madde 133 - (Değişik: 8/7/1993-3913/1 md.)

Radyo ve televizyon istasyonları kurmak ve işletmek kanunla düzenlenecek şartlar çerçevesinde serbesttir.

(Ek fıkra: 21/6/2005-5370/1 md.) Radyo ve televizyon faaliyetlerini düzenlemek ve denetlemek amacıyla kurulan Radyo ve Televizyon Üst Kurulu dokuz üyeden oluşur. Üyeler, siyasi parti gruplarının üye sayısı oranında belirlenecek üye sayısının ikişer katı olarak gösterecekleri adaylar arasından, her siyasi parti grubuna düşen üye sayısı esas alınmak suretiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunca seçilir. Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun kuruluşu, görev ve yetkileri, üyelerinin nitelikleri, seçim usulleri ve görev süreleri kanunla düzenlenir.

Devletçe kamu tüzelkişiliği olarak kurulan tek radyo ve televizyon kurumu ile kamu tüzelkişilerinden yardım gören haber ajanslarının özerkliği ve yayınlarının tarafsızlığı esastır.

G. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu

Madde 134 – Atatürkçü düşünceyi, Atatürk ilke ve inkılaplarını, Türk kültürünü, Türk tarihini ve Türk dilini bilimsel yoldan araştırmak, tanıtmak ve yaymak ve yayınlar yapmak amacıyla; Atatürk'ün manevi himayelerinde, Cumhurbaşkanının gözetim ve desteğinde, Cumhurbaşkanının görevlendireceği bakana bağlı; Atatürk Araştırma Merkezi, Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu ve Atatürk Kültür Merkezinden oluşan, kamu tüzel kişiliğine sahip "Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu" kurulur.(3)

Türk Dil Kurumu ile Türk Tarih Kurumu için Atatürk'ün vasiyetnamesinde belirtilen mali menfaatler saklı olup kendilerine tahsis edilir.

Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumunun; kuruluşu, organları, çalışma usulleri ve özlük işleri ile kuruluşuna dahil kurumlar üzerindeki yetkileri kanunla düzenlenir.

H. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları

Madde 135 – Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları; belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlakını korumak maksadı ile kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzelkişilikleridir.

Kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadi teşebbüslerinde asli ve sürekli görevlerde çalışanların meslek kuruluşlarına girme mecburiyeti aranmaz.

(Değişik fıkra: 23/7/1995-4121/13 md.) Bu meslek kuruluşları, kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunamazlar.

(Değişik fıkra: 23/7/1995-4121/13 md.) Bu meslek kuruluşları ve üst kuruluşları organlarının seçimlerinde siyasi partiler aday gösteremezler.

(Değişik fıkra: 23/7/1995-4121/13 md.) Bu meslek kuruluşları üzerinde Devletin idari ve mali denetimine ilişkin kurallar kanunla düzenlenir.

(Değişik fıkra: 23/7/1995-4121/13 md.) Amaçları dışında faaliyet gösteren meslek kuruluşlarının sorumlu organlarının görevine, kanunun belirlediği merciin veya Cumhuriyet savcısının istemi üzerine mahkeme kararıyla son verilir ve yerlerine yenileri seçtirilir.

(Değişik fıkra: 23/7/1995-4121/13 md.) Ancak, milli güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, kanunla bir merci, meslek kuruluşlarını veya üst kuruluşlarını faaliyetten men ile yetkilendirilebilir. Bu merciin kararı, yirmidört saat içerisinde görevli

hakimin onayına sunulur. Hakim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, bu idari karar kendiliğinden yürürlükten kalkar.

İ. Diyanet İşleri Başkanlığı

Madde 136 – Genel idare içinde yer alan Diyanet İşleri Başkanlığı, laiklik ilkesi doğrultusunda, bütün siyasi görüş ve düşünüşlerin dışında kalarak ve milletçe dayanışma ve bütünleşmeyi amaç edinerek, özel kanununda gösterilen görevleri yerine getirir.

J. Kanunsuz emir

Madde 137 – Kamu hizmetlerinde herhangi bir sıfat ve suretle çalışmakta olan kimse, üstünden aldığı emri, yönetmelik, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi, kanun veya Anayasa hükümlerine aykırı görürse, yerine getirmez ve bu aykırılığı o emri verene bildirir. Ancak, üstü emrinde ısrar eder ve bu emrini yazı ile yenilerse, emir yerine getirilir; bu halde, emri yerine getiren sorumlu olmaz.(1)

YARGI

MAHKEMELERİN BAĞIMSIZLIĞI (md.138)

Hakimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdanı kanaatlerine göre hüküm verirler.

Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hakimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz.

Görülmekte olan bir dava hakkında Yasama Meclisinde yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz, görüşme yapılamaz veya herhangi bir beyanda bulunulamaz.

Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez.

HAKİM VE SAVCILIK TEMİNATI(md.139)

Hakimler ve savcılar azlolunamaz,

kendileri istemedikçe Anayasada gösterilen yaştan önce emekliye ayrılamaz;

Bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa, aylık, ödenek ve diğer özlük haklarından yoksun kılınamaz.

Meslekten çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymiş olanlar,

Görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceği kesin olarak anlaşılanlar veya

Meslekte kalmalarının uygun olmadığına karar verilenler hakkında kanundaki istisnalar saklıdır.

HAKİM VE SAVCILIK MESLEĞİ(md.140)

Hakimler ve savcılar adli ve idari yargı hakim ve savcıları olarak görev yaparlar. Bu görevler meslekten hakim ve savcılar eliyle yürütülür.

Hakimler, mahkemelerin bağımsızlığı ve hakimlik teminatı esaslarına göre görev ifa ederler.

Hakim ve savcıların nitelikleri, atanmaları, hakları ve ödevleri, aylık ve ödenekleri, meslekte ilerlemeleri, görevlerinin ve görev yerlerinin geçici veya sürekli olarak değiştirilmesi, haklarında disiplin kovuşturması açılması ve disiplin cezası verilmesi, görevleriyle ilgili veya görevleri sırasında işledikleri suçlarından dolayı soruşturma yapılması ve yargılanmalarına karar verilmesi, meslekten çıkarmayı gerektiren suçluluk veya yetersizlik halleri ve meslek içi eğitimleri ile diğer özlük işleri mahkemelerin bağımsızlığı ve hakimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.

Hakimler ve savcılar 65 yaşını bitirinceye kadar hizmet görürler; askeri hakimlerin yaş haddi, yükselme ve emeklilikleri kanunda gösterilir.

Hakimler ve savcılar, kanunda belirtilenlerden başka, Resmî ve özel hiçbir görev alamazlar.

Hakimler ve savcılar idari görevleri yönünden Adalet Bakanlığına bağlıdırlar.

Hakim ve savcı olup da adalet hizmetindeki idari görevlerde çalışanlar, hakimler ve savcılar hakkındaki hükümlere tabidirler. Bunlar, hakimler ve savcılara ait esaslar dairesinde sınıflandırılır ve derecelendirilirler, hakimlere ve savcılara tanınan her türlü haklardan yararlanırlar.

DURUŞMALARIN AÇIK VE KARARLARIN GEREKÇELİ OLMASI(md.141)

Mahkemelerde duruşmalar herkese açıktır. Duruşmaların bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına ancak **genel ahlakın veya kamu güvenliğinin** kesin olarak gerekli kıldığı hallerde karar verilebilir.

Küçüklerin yargılanması hakkında kanunla özel hükümler konulur.

Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.

Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir.

MAHKEMELERİN KURULUŞU(md.142)

Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir.

(Ek fıkra: 21/1/2017-6771/13 md.) Disiplin mahkemeleri dışında askerî mahkemeler kurulamaz. Ancak savaş halinde, asker kişilerin görevleriyle ilgili olarak işledikleri suçlara ait davalara bakmakla görevli askerî mahkemeler kurulabilir.

ADALET HİZMETLERİNİN DENETİMİ(md.144)

Adalet hizmetleri ile savcıların idarî görevleri yönünden Adalet Bakanlığınca denetimi, adalet müfettişleri ile hâkim ve savcı mesleğinden olan iç denetçiler; araştırma, inceleme ve soruşturma işlemleri ise adalet müfettişleri eliyle yapılır. Buna ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.

Anayasal Yüksek Mahkemeler:

1) Anayasa Mahkemesi

2) Yargıtay

3) Danıştay

4) Uyuşmazlık Mahkemesi

Yargı başlığında düzenlenen **Sayıştay** ile yasama başlığında düzenlenen **Yüksek Seçim Kurulu**nun anayasal bir yargı yeri olmakla beraber bir **yüksek mahkeme olmadığına dikkat etmek gerekir.**

Ayrıca 2017 AY değişikliği sonrası ismi ve yapısı değişen **Hakimler Ve Savcılar Kurulu (HSK) nun da bir yargı yeri ya da mahkeme olmayıp**, hakim ve savcıların özlük işlemlerini düzenleyip atamalarını gerçekleştiren, **tüzelkişiliği olmayan anayasal yönetsel bir kuruluş** olduğu unutulmamalıdır.

B. Yargıtay

Madde 154 – Yargıtay, adliye mahkemelerince verilen ve kanunun başka bir adli yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Kanunla gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.

Yargıtay üyeleri, birinci sınıfa ayrılmış adli yargı hakim ve Cumhuriyet savcıları ile bu meslekten sayılanlar arasından Hakimler ve Savcılar (…)[3] Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir.[3]

Yargıtay Birinci Başkanı, birinci başkanvekilleri ve daire başkanları kendi üyeleri arasından Yargıtay Genel Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla dört yıl için seçilirler; süresi bitenler yeniden seçilebilirler.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Cumhuriyet Başsavcıvekili, Yargıtay Genel Kurulunun kendi üyeleri arasından gizli oyla belirleyeceği beşer aday arasından Cumhurbaşkanı tarafından dört yıl için seçilirler. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler.

Yargıtayın kuruluşu, işleyişi, Başkan, başkanvekilleri, daire başkanları ve üyeleri ile Cumhuriyet Başsavcısı ve Cumhuriyet Başsavcıvekilinin nitelikleri ve seçim usulleri, mahkemelerin bağımsızlığı ve hakimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.

C. Danıştay

Madde 155 – Danıştay, idari mahkemelerce verilen ve kanunun başka bir idari yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Kanunla gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.

(Değişik ikinci fıkra: 13/8/1999-4446/3 md.) Danıştay, davaları görmek, (…)[1] kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmeleri hakkında iki ay içinde düşüncesini bildirmek, (…)[1] idari uyuşmazlıkları çözmek ve kanunla gösterilen diğer işleri yapmakla görevlidir.[1]

Danıştay üyelerinin dörtte üçü, birinci sınıf idari yargı hakim ve savcıları ile bu meslekten sayılanlar arasından Hakimler ve Savcılar (…)[2] Kurulu; dörtte biri, nitelikleri kanunda belirtilen görevliler arasından Cumhurbaşkanı; tarafından seçilir. [2]

Danıştay Başkanı, Başsavcı, başkanvekilleri ve daire başkanları, kendi üyeleri arasından Danıştay Genel Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla dört yıl için seçilirler. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler.

Danıştayın, kuruluşu, işleyişi, Başkan, Başsavcı, başkanvekilleri, daire başkanları ile üyelerinin nitelikleri ve seçim usulleri, idari yargının özelliği, mahkemelerin bağımsızlığı ve hakimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.

F. Uyuşmazlık Mahkemesi

Madde 158 – Uyuşmazlık Mahkemesi adli ve idari yargı mercileri arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarını kesin olarak çözümlemeye yetkilidir. [3]

Uyuşmazlık Mahkemesinin kuruluşu, üyelerinin nitelikleri ve seçimleri ile işleyişi kanunla düzenlenir. Bu mahkemenin Başkanlığını Anayasa Mahkemesince, kendi üyeleri arasından görevlendirilen üye yapar.

Diğer mahkemelerle, Anayasa Mahkemesi arasındaki görev uyuşmazlıklarında, Anayasa Mahkemesinin kararı esas alınır.

IV. Sayıştay

Madde 160 – Sayıştay, merkezî yönetim bütçesi kapsamındaki kamu idareleri ile sosyal güvenlik kurumlarının bütün gelir ve giderleri ile mallarını Türkiye Büyük Millet Meclisi adına denetlemek ve sorumluların hesap ve işlemlerini kesin hükme bağlamak ve kanunlarla verilen inceleme, denetleme ve hükme bağlama işlerini yapmakla görevlidir. Sayıştayın kesin hükümleri hakkında ilgililer yazılı bildirim tarihinden itibaren onbeş gün içinde bir kereye mahsus olmak üzere karar düzeltilmesi isteminde bulunabilirler. Bu kararlar dolayısıyla idari yargı yoluna başvurulamaz.[2]

Vergi, benzeri mali yükümlülükler ve ödevler hakkında Danıştay ile Sayıştay kararları arasındaki uyuşmazlıklarda Danıştay kararları esas alınır.

(Ek üçüncü fıkra: 29/10/2005-5428/2 md.) Mahallî idarelerin hesap ve işlemlerinin denetimi ve kesin hükme bağlanması Sayıştay tarafından yapılır.

Sayıştayın kuruluşu, işleyişi, denetim usulleri, mensuplarının nitelikleri, atanmaları, ödev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri ve diğer özlük işleri, Başkan ve üyelerinin teminatı kanunla düzenlenir.

(Mülga son fıkra: 7/5/2004-5170/10 md.)

III. Hakimler ve Savcılar (...)[4] Kurulu [4]

Madde 159 – (Değişik: 7/5/2010-5982/22 md.)

Hâkimler ve Savcılar (…)[4] Kurulu, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kurulur ve görev yapar. [4]

(Değişik fıkra: 21/1/2017-6771/14 md.) Hâkimler ve Savcılar Kurulu **onüç üyeden oluşur; iki daire halinde çalışır.**

(Değişik fıkra: 21/1/2017-6771/14 md.) Kurulun Başkanı Adalet Bakanıdır. **Adalet Bakanlığı Müsteşarı Kurulun tabiî üyesidir.** Kurulun, üç üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş adlî yargı hâkim ve savcıları arasından, bir üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş idarî yargı hâkim ve savcıları arasından Cumhurbaşkanınca; üç üyesi Yargıtay üyeleri, bir üyesi Danıştay üyeleri, üç üyesi nitelikleri kanunda belirtilen yükseköğretim kurumlarının hukuk dallarında görev yapan öğretim üyeleri ile avukatlar arasından Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından seçilir. Öğretim üyeleri ile avukatlar arasından seçilen üyelerden, en az birinin öğretim üyesi ve en az birinin de avukat olması zorunludur. Kurulun Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından seçilecek üyeliklerine ilişkin başvurular, Meclis Başkanlığına yapılır. Başkanlık, başvuruları **Anayasa ve Adalet Komisyonları** Üyelerinden Kurulu **Karma Komisyona** gönderir. Komisyon her bir üyelik için üç adayı, üye tamsayısının üçte iki çoğunluğuyla belirler. Birinci oylamada aday belirleme işleminin sonuçlandırılamaması halinde ikinci oylamada üye tamsayısının beşte üç çoğunluğu aranır. Bu oylamada da aday belirlenemediği takdirde, her bir üyelik için en çok oyu alan iki aday arasında ad çekme usulü ile aday belirleme işlemi tamamlanır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, Komisyon tarafından belirlenen adaylar arasından, her bir üye için ayrı ayrı gizli oyla seçim yapar. Birinci oylamada üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu; bu oylamada seçimin sonuçlandırılamaması halinde, ikinci oylamada üye tamsayısının beşte üç çoğunluğu aranır. İkinci oylamada da üye seçilemediği takdirde en çok oyu alan iki aday arasında **ad çekme usulü ile** üye seçimi tamamlanır.

(Değişik fıkra: 21/1/2017-6771/14 md.) Üyeler dört yıl için seçilir. Süresi biten üyeler bir kez daha seçilebilir.

(Değişik fıkra: 21/1/2017-6771/14 md.) Kurul üyeliği seçimi, üyelerin görev süresinin dolmasından önceki **otuz gün** içinde yapılır. Seçilen üyelerin görev süreleri dolmadan Kurul üyeliğinin boşalması durumunda, boşalmayı takip eden **otuz gün içinde**, yeni üyelerin seçimi yapılır.

Kurulun, Adalet Bakanı ile Adalet Bakanlığı Müsteşarı dışındaki (…)[1] üyeleri, görevlerinin devamı süresince; kanunda belirlenenler dışında başka bir görev alamazlar veya Kurul tarafından başka bir göreve atanamaz ve seçilemezler. [1]

Kurulun yönetimi ve temsili Kurul Başkanına aittir. Kurul Başkanı dairelerin çalışmalarına katılamaz. Kurul, kendi üyeleri arasından daire başkanlarını ve daire başkanlarından birini de başkanvekili olarak seçer. Başkan, yetkilerinden bir kısmını başkanvekiline devredebilir.

Kurul, adlî ve idarî yargı hâkim ve savcılarını mesleğe kabul etme, atama ve nakletme, geçici yetki verme, yükselme ve birinci sınıfa ayırma, kadro dağıtma, meslekte kalmaları uygun görülmeyenler hakkında karar verme, disiplin cezası verme, görevden uzaklaştırma işlemlerini yapar; Adalet Bakanlığının, bir mahkemenin kaldırılması veya yargı çevresinin değiştirilmesi konusundaki tekliflerini karara bağlar; ayrıca, Anayasa ve kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirir.

Hâkim ve savcıların görevlerini; kanun ve diğer mevzuata (hâkimler için idarî nitelikteki genelgelere) uygun olarak yapıp yapmadıklarını denetleme; görevlerinden dolayı veya görevleri sırasında suç işleyip işlemediklerini, hal ve eylemlerinin sıfat ve görevleri icaplarına uyup uymadığını araştırma ve gerektiğinde haklarında inceleme ve soruşturma işlemleri, ilgili dairenin teklifi ve Hâkimler ve Savcılar (…)[1] Kurulu Başkanının oluru ile Kurul müfettişlerine yaptırılır. Soruşturma ve inceleme işlemleri, hakkında soruşturma ve inceleme yapılacak olandan daha kıdemli hâkim veya savcı eliyle de yaptırılabilir. [1]

Kurulun meslekten çıkarma cezasına ilişkin olanlar dışındaki kararlarına karşı yargı mercilerine başvurulamaz.

Kurula bağlı Genel Sekreterlik kurulur. Genel Sekreter, birinci sınıf hâkim ve savcılardan Kurulun teklif ettiği üç aday arasından Kurul Başkanı tarafından atanır. Kurul müfettişleri ile Kurulda geçici veya sürekli olarak çalıştırılacak hâkim ve savcıları, muvafakatlerini alarak atama yetkisi Kurula aittir.

Adalet Bakanlığının merkez, bağlı ve ilgili kuruluşlarında geçici veya sürekli olarak çalıştırılacak hâkim ve savcılar ile adalet müfettişlerini ve hâkim ve savcı mesleğinden olan iç denetçileri, **muvafakatlerini alarak atama yetkisi Adalet Bakanına aittir.**

Kurul üyelerinin seçimi, dairelerin oluşumu ve işbölümü, Kurulun ve dairelerin görevleri, toplantı ve karar yeter sayıları, çalışma usul ve esasları, dairelerin karar ve işlemlerine karşı yapılacak itirazlar ve bunların incelenmesi usulü ile Genel Sekreterliğin kuruluş ve görevleri kanunla düzenlenir.

YÜKSEK MAHKEMELERİN OLUŞUMU

Yüksek Mahkeme	Üyeler	Başkan	Başsavcı
Yargıtay	HSK tarafından seçilir.	Yargıtay Genel Kurulu seçer.	Başsavcı ve Başsavcıvekili için Yargıtay Genel Kurulu, üyeleri arasından 5'er aday gösterir; CB bu adaylar arasından seçer ve atar.
Danıştay	¼ CB tarafından, ¾ HSK tarafından	Danıştay Genel Kurulu seçer.	Danıştay Genel Kurulu, üyeleri arasından seçer.
Anayasa Mahkemesi	12 üye CB tarafından, 3 üye TBMM tarafından	Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu seçer.	Başsavcılık yoktur.
Uyuşmazlık Mahkemesi		Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu, üyeleri arasından seçer.	Başsavcılık yoktur.

HAKİM VE SAVCILAR KURULU (13 üye)

Doğal Üyeler	CB Kontenjanı (4)	TBMM Kontenjanı (7)*
1. Adalet Bakanı 2. Adalet Bakanlığı Müsteşarı	3 üye: Adli yargı hakim ve savcıları arasından 1 üye: İdari yargı hakim ve savcıları arasından	3 üye: Yargıtay üyeleri arasından 1 üye: Danıştay üyeleri arasından, 3 üye: Yükseköğretim kurumlarının hukuk dallarında görev yapan öğretim üyeleri ile avukatlar arasından**

***TBMM kontenjanından seçilecek üyeler için, seçim süreci:**

1. Adaylık başvuruları Meclis Başkanlığına yapılır.
2. Başkanlık, başvuruları Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyona gönderir.
3. Komisyon her bir üyelik için üç adayı, üye tamsayısının üçte iki çoğunluğuyla belirler. Birinci oylamada aday belirleme işleminin sonuçlandırılamaması halinde ikinci oylamada üye tamsayısının beşte üç çoğunluğu aranır. Bu oylamada da aday belirlenemediği takdirde, her bir üyelik için en çok oyu alan iki aday arasında ad çekme usulü ile aday belirleme işlemi tamamlanır.
4. Türkiye Büyük Millet Meclisi, Komisyon tarafından belirlenen adaylar arasından, her bir üye için ayrı ayrı gizli oyla seçim yapar. Birinci oylamada üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu; bu oylamada seçimin sonuçlandırılamaması halinde, ikinci oylamada üye tamsayısının beşte üç çoğunluğu aranır. İkinci oylamada da üye seçilemediği takdirde en çok oyu alan iki aday arasında ad çekme usulü ile üye seçimi tamamlanır.

**** Öğretim üyeleri ile avukatlar arasından seçilen üyelerden, en az birinin öğretim üyesi ve en az birinin de avukat olması zorunludur.**

A. Anayasa Mahkemesi

1. Kuruluşu

Madde 146 – (Değişik: 7/5/2010-5982/16 md.)

Anayasa Mahkemesi onbeş üyeden kurulur.(2)

Türkiye Büyük Millet Meclisi; iki üyeyi Sayıştay Genel Kurulunun kendi başkan ve üyeleri arasından, her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden, bir üyeyi ise baro başkanlarının serbest avukatlar arasından gösterecekleri üç aday içinden yapacağı gizli oylamayla seçer. Türkiye Büyük Millet Meclisinde yapılacak bu seçimde, her boş üyelik için ilk oylamada üye tam sayısının üçte iki ve ikinci oylamada üye tam sayısının salt çoğunluğu aranır. İkinci oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için üçüncü oylama yapılır; üçüncü oylamada en fazla oy alan aday üye seçilmiş olur.

Cumhurbaşkanı; üç üyeyi Yargıtay, iki üyeyi Danıştay (…)(1) genel kurullarınca kendi başkan ve üyeleri arasından her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden; en az ikisi hukukçu olmak üzere üç üyeyi Yükseköğretim Kurulunun kendi üyesi olmayan yükseköğretim kurumlarının hukuk, iktisat ve siyasal bilimler dallarında görev yapan öğretim üyeleri arasından göstereceği üçer aday içinden; dört üyeyi üst kademe yöneticileri, serbest avukatlar, birinci sınıf hâkim ve savcılar ile en az beş yıl raportörlük yapmış Anayasa Mahkemesi raportörleri arasından seçer.(1)

Yargıtay, Danıştay (…)(2) ve Sayıştay genel kurulları ile Yükseköğretim Kurulundan Anayasa Mahkemesi üyeliğine aday göstermek için yapılacak seçimlerde, her boş üyelik için, (…)(3) en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır. Baro başkanlarının serbest avukatlar arasından gösterecekleri üç aday için yapılacak seçimde (…)(3) en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır.(2)(3)

Anayasa Mahkemesine üye seçilebilmek için, kırkbeş yaşın doldurulmuş olması kaydıyla; yükseköğretim kurumları öğretim üyelerinin profesör veya doçent unvanını kazanmış, avukatların en az yirmi yıl fiilen avukatlık yapmış, üst kademe yöneticilerinin yükseköğrenim görmüş ve en az yirmi yıl kamu hizmetinde fiilen çalışmış, birinci sınıf hâkim ve savcıların adaylık dahil en az yirmi yıl çalışmış olması şarttır.

Anayasa Mahkemesi üyeleri arasından gizli oyla ve üye tam sayısının salt çoğunluğu ile dört yıl için bir Başkan ve iki başkanvekili seçilir. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler.

Anayasa Mahkemesi üyeleri aslî görevleri dışında Resmî veya özel hiçbir görev alamazlar.

2. Üyelerin görev süresi ve üyeliğin sona ermesi (4)

Madde 147 – (Değişik birinci fıkra: 7/5/2010-5982/17 md.) Anayasa Mahkemesi üyeleri oniki yıl için seçilirler. Bir kimse iki defa Anayasa Mahkemesi üyesi seçilemez. Anayasa Mahkemesi üyeleri altmışbeş yaşını doldurunca emekliye ayrılırlar. Zorunlu emeklilik yaşından önce görev süresi dolan üyelerin başka bir görevde çalışmaları ve özlük işleri kanunla düzenlenir.

Anayasa Mahkemesi üyeliği, bir üyenin hakimlik mesleğinden çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymesi halinde kendiliğinden; görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceğinin kesin olarak anlaşılması halinde de, Anayasa Mahkemesi üye tamsayısının salt çoğunluğunun kararı ile sona erer.

ANAYASA MAHKEMESİ (15 ÜYE)

<table>
<tr><th colspan="2">Anayasa Mahkemesi'nin 12 üyesini Cumhurbaşkanı seçer.</th></tr>
<tr><th>Cumhurbaşkanı, 8 üyeyi kendisine gösterilen <u>adaylar arasından</u> seçer.</th><th>Cumhurbaşkanı 4 üyeyi <u>re'sen</u> (kendisi, doğrudan) seçer.</th></tr>
<tr><td><u>3 üyeyi</u> Yargıtay Genel Kurulunca kendi başkan ve üyeleri arasından her boş yer için gösterilecek üçer aday içinden

<u>2 üyeyi</u> Danıştay Genel Kurulunca kendi başkan ve üyeleri arasından her boş yer için gösterilecek üçer aday içinden</td><td rowspan="2"><u>4 üyeyi</u> üst kademe yöneticileri, serbest avukatlar, birinci sınıf hâkim ve savcılar ile en az beş yıl raportörlük yapmış Anayasa Mahkemesi raportörleri arasından

***Anayasa Mahkemesine üye seçilebilmek için,
- Üst kademe yöneticilerinin kırkbeş yaşını doldurmuş, yükseköğrenim görmüş <u>ve</u> en az yirmi yıl kamu hizmetinde fiilen çalışmış olması şarttır,
- Avukatların, kırkbeş yaşını doldurmuş <u>ve</u> en az yirmi yıl fiilen avukatlık yapmış olması şarttır,
- Birinci sınıf hâkim ve savcıların, kırkbeş yaşını doldurmuş <u>ve</u> adaylık dahil en az yirmi yıl çalışmış olması şarttır.
- Anayasa Mahkemesi raportörlerinin, en az beş yıl raportörlük yapmış olması şarttır.</td></tr>
<tr><td><u>3 üyeyi</u> Yükseköğretim Kurulunun kendi üyesi olmayan yükseköğretim kurumlarının hukuk, iktisat ve siyasal bilimler dallarında görev yapan öğretim üyeleri arasından göstereceği üçer aday içinden
*** YÖK kontenjanından atanan üç üyenin en az ikisi hukukçu olmak zorundadır.
*** Atanacak öğretim üyeleri, kırkbeş yaşını doldurmuş olmalıdır.
*** Atanacak öğretim üyeleri profesör veya doçent unvanını kazanmış olmalıdır.
*** Yükseköğretim Kurulu kendi içinden aday gösteremez.</td></tr>
</table>

<table>
<tr><th>Anayasa Mahkemesi'nin 3 üyesini TBMM seçer.</th></tr>
<tr><td><u>2 üyeyi</u> Sayıştay Genel Kurulunun kendi başkan ve üyeleri arasından, her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden</td></tr>
<tr><td><u>1 üyeyi</u> ise baro başkanlarının serbest avukatlar arasından gösterecekleri üç aday içinden

***Avukatların, kırkbeş yaşın doldurulmuş olması kaydıyla, en az yirmi yıl fiilen avukatlık yapmış olması şarttır.</td></tr>
</table>

3. Görev ve yetkileri [1]

Madde 148 – Anayasa Mahkemesi, kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün Anayasaya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetler ve bireysel başvuruları karara bağlar. Anayasa değişikliklerini ise sadece şekil bakımından inceler ve denetler. Ancak, olağanüstü hallerde (…)[2] ve savaş hallerinde çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla, Anayasa Mahkemesinde dava açılamaz.[2]

Kanunların şekil bakımından denetlenmesi, son oylamanın, öngörülen çoğunlukla yapılıp yapılmadığı; Anayasa değişikliklerinde ise, teklif ve oylama çoğunluğuna ve ivedilikle görüşülemeyeceği şartına uyulup uyulmadığı hususları ile sınırlıdır. Şekil bakımından denetleme, Cumhurbaşkanınca veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin beşte biri tarafından istenebilir. Kanunun yayımlandığı tarihten itibaren on gün geçtikten sonra, şekil bozukluğuna dayalı iptal davası açılamaz; def'i yoluyla da ileri sürülemez.

(Ek fıkra: 7/5/2010-5982/18 md.) Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır.

(Ek fıkra: 7/5/2010-5982/18 md.) Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz.

(Ek fıkra: 7/5/2010-5982/18 md.) Bireysel başvuruya ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.

Anayasa Mahkemesi Cumhurbaşkanını, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanını, Cumhurbaşkanı yardımcılarını, bakanları, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay (…)[5] Başkan ve üyelerini, Başsavcılarını, Cumhuriyet Başsavcıvekilini, Hakimler ve Savcılar (…)[6] Kurulu ve Sayıştay Başkan ve üyelerini görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divan sıfatıyla yargılar.[3][4][5][6]

(Ek fıkra: 7/5/2010-5982/18 md.) Genelkurmay Başkanı, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları (…)[1] da görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divanda yargılanırlar. [1]

Yüce Divanda, savcılık görevini Cumhuriyet Başsavcısı veya Cumhuriyet Başsavcıvekili yapar.

(Değişik beşinci fıkra: 7/5/2010-5982/18 md.) Yüce Divan kararlarına karşı yeniden inceleme başvurusu yapılabilir. Genel Kurulun yeniden inceleme sonucunda verdiği kararlar kesindir.

Anayasa Mahkemesi, Anayasa ile verilen diğer görevleri de yerine getirir.

4. Çalışma ve yargılama usulü

Madde 149 – (Değişik: 7/5/2010-5982/19 md.)

Anayasa Mahkemesi, iki bölüm ve Genel Kurul halinde çalışır. Bölümler, başkanvekili başkanlığında dört üyenin katılımıyla toplanır. Genel Kurul, Mahkeme Başkanının veya Başkanın belirleyeceği başkanvekilinin başkanlığında en az on üye ile toplanır. Bölümler ve Genel Kurul, kararlarını salt çoğunlukla alır. Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik incelemesi için komisyonlar oluşturulabilir. [2]

Siyasî partilere ilişkin dava ve başvurulara, iptal ve itiraz davaları ile Yüce Divan sıfatıyla yürütülecek yargılamalara Genel Kurulca bakılır, bireysel başvurular ise bölümlerce karara bağlanır.

Anayasa değişikliğinde iptale, siyasî partilerin kapatılmasına ya da Devlet yardımından yoksun bırakılmasına karar verilebilmesi için toplantıya katılan üyelerin üçte iki oy çokluğu şarttır.

Şekil bozukluğuna dayalı iptal davaları Anayasa Mahkemesince öncelikle incelenip karara bağlanır.

Anayasa Mahkemesinin kuruluşu, Genel Kurul ve bölümlerin yargılama usulleri, Başkan, başkanvekilleri ve üyelerin disiplin işleri kanunla; Mahkemenin çalışma esasları, bölüm ve komisyonların oluşumu ve işbölümü kendi yapacağı İçtüzükle düzenlenir.

Anayasa Mahkemesi Yüce Divan sıfatıyla baktığı davalar dışında kalan işleri dosya üzerinde inceler. Ancak, bireysel başvurularda duruşma yapılmasına karar verilebilir. Mahkeme ayrıca, gerekli gördüğü hallerde sözlü açıklamalarını dinlemek üzere ilgilileri ve konu üzerinde bilgisi olanları çağırabilir ve siyasî partilerin kapatılmasına ilişkin davalarda, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısından sonra kapatılması istenen siyasî partinin genel başkanlığının veya tayin edeceği bir vekilin savunmasını dinler.

5. İptal davası

Madde 150 – Kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün veya bunların belirli madde ve hükümlerinin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptal davası açabilme hakkı, Cumhurbaşkanına, Türkiye Büyük Millet Meclisinde en fazla üyeye sahip iki siyasi parti grubuna ve üye tamsayısının en az beşte biri tutarındaki üyelere aittir. **(Mülga son cümle: 21/1/2017-6771/16 md.) (…)** [1]

6. Dava açma süresi

Madde 151 – Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptal davası açma hakkı, iptali istenen kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi veya içtüzüğün Resmî Gazetede yayımlanmasından başlayarak altmış gün sonra düşer. (2)

7. Anayasaya aykırılığın diğer mahkemelerde ileri sürülmesi

Madde 152 – Bir davaya bakmakta olan mahkeme, uygulanacak bir kanun veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin hükümlerini Anayasaya aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varırsa, Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar davayı geri bırakır. (3)

Mahkeme, Anayasaya aykırılık iddiasını ciddi görmezse bu iddia, temyiz merciince esas hükümle birlikte karara bağlanır.

Anayasa Mahkemesi, işin kendisine gelişinden başlamak üzere beş ay içinde kararını verir ve açıklar. Bu süre içinde karar verilmezse mahkeme davayı yürürlükteki kanun hükümlerine göre sonuçlandırır. Ancak, Anayasa Mahkemesinin kararı, esas hakkındaki karar kesinleşinceye kadar gelirse, mahkeme buna uymak zorundadır.

Anayasa Mahkemesinin işin esasına girerek verdiği red kararının Resmî Gazetede yayımlanmasından sonra on yıl geçmedikçe aynı kanun hükmünün Anayasaya aykırılığı iddiasıyla tekrar başvuruda bulunulamaz.

8. Anayasa Mahkemesinin kararları

Madde 153 – Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir. İptal kararları gerekçesi yazılmadan açıklanamaz.

Anayasa Mahkemesi bir kanun veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin tamamını veya bir hükmünü iptal ederken, kanun koyucu gibi hareketle, yeni bir uygulamaya yol açacak biçimde hüküm tesis edemez.(4)

Kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.(1)

İptal kararının yürürlüğe girişinin ertelendiği durumlarda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, iptal kararının ortaya çıkardığı hukuki boşluğu dolduracak kanun (…)(2) teklifini öncelikle görüşüp karara bağlar.(2)

İptal kararları geriye yürümez.

Anayasa Mahkemesi kararları Resmî Gazetede hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzelkişileri bağlar.

ANAYASA MAHKEMESİNİN GÖREV VE YETKİLERİ(md.148)

Anayasa değişikliklerinin, kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin ve TBMM İçtüzüğünün Anayasaya uygunluğunun denetimini yapmak

Bireysel başvuruları karara bağlamak

Yüce Divan sıfatıyla yargılama yapmak

Siyasi partilerin kapatılmasına karar vermek

Siyasi partilerin mali denetimini yapmak

TBMM üyelerinin dokunulmazlığının kaldırılması ve üyeliğin düşürülmesi kararlarının denetimini yapmak

Uyuşmazlık Mahkemesi başkanını seçmek

ANAYASA MAHKEMESİNİN ÇALIŞMA VE YARGILAMA USULÜ(md.149)

Anayasa Mahkemesi, **iki bölüm** ve **Genel Kurul** halinde çalışır.

Bölümler, başkanvekili başkanlığında 4 üyenin katılımıyla toplanır.

Genel Kurul, Mahkeme Başkanının veya Başkanın belirleyeceği başkanvekilinin başkanlığında en az 10 üye ile toplanır.

Bölümler ve Genel Kurul, kararlarını **SALT ÇOĞUNLUKLA** alır.

Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik incelemesi için komisyonlar oluşturulabilir.

Genel Kurulca bakılacak işler:

Siyasî partilere ilişkin dava ve başvurulara

İptal ve itiraz davaları

Yüce Divan sıfatıyla yürütülecek yargılamalara

Bölümlerce bakılacak işler:

Bireysel başvurular

Anayasa Mahkemesinin TOPLANTIYA KATILAN ÜYELERİN 2/3 OY ÇOKLUĞUYLA karar vermesinin şart olduğu durumlar:

Anayasa değişikliğinde iptale karar verebilmesi

Siyasi partilerin kapatılmasına

Devlet yardımından yoksun bırakılmasına karar verebilmesi

Anayasa Mahkemesinin ÜYE TAM SAYISININ SALT ÇOĞUNLUĞUYLA aldığı kararlar:

Anayasa Mahkemesinin Başkanını ve Başkanvekillerini seçmesi

4 yıllığına kendi üyeleri arasından Uyuşmazlık Mahkemesinin başkan ve başkanvekilini seçmesi

Sağlık nedeniyle bir üyenin üyeliğine son verilmesi

ANAYASA MAHKEMESİNİN YÜCE DİVAN GÖREVİ

Anayasa Mahkemesi görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divan sıfatıyla şu kişileri yargılar:

Cumhurbaşkanını **(Cumhurbaşkanını sadece görevi ile ilgili değil, herhangi bir suç işlediği iddiası ile)**

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanını,

Cumhurbaşkanı yardımcılarını,

Bakanları,

Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay Başkan ve üyelerini, Başsavcılarını, Cumhuriyet Başsavcıvekilini,

Hakimler ve Savcılar (…)(6) Kurulu Başkan ve üyelerini

Sayıştay Başkan ve üyelerini

Genelkurmay Başkanı, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları

Yüce Divanda, SAVCILIK görevini Cumhuriyet Başsavcısı veya Cumhuriyet Başsavcıvekili yapar.

Anayasa Mahkemesi Yüce Divan sıfatıyla baktığı davaları duruşmalı yürütür.

Yüce Divan kararlarına karşı **15 GÜN İÇİNDE YENİDEN İNCELEME BAŞVURUSU** yapılabilir. Genel Kurulun yeniden inceleme sonucunda verdiği kararlar kesindir.

ANAYASA MAHKEMESİNİN SİYASİ PARTİLERLE İLGİLİ GÖREVLERİ

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının açacağı dava üzerine TOPLANTIYA KATILAN ÜYELERİN 2/3 OY ÇOKLUĞU ile siyasal partilerin kapatılmasına karar verir.

Anayasa Mahkemesi SAYIŞTAY' dan yardım alarak siyasi partilerin mal edinimleri ile gelir ve giderlerinin kanuna uygunluğunun denetimi yapar. Denetim sonucunda vereceği karar kesindir.

ANAYASA MAHKEMESİMİN UYUŞMAZLIK MAHKEMESİNİN BAŞKANINI SEÇMEK GÖREVİ

Anayasa Mahkemesi Uyuşmazlık Mahkemesinin başkanı ve başkanvekiiini kendi üyeleri arasından gizli oyla ve üye tamsayısının salt çoğunluğuyla 4 yıl için seçerek görevlendirir.

BİREYSEL BAŞVURU KARARLARINI KARARA BAĞLAMAK

Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır.

Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz.

Bireysel başvurular Anayasa Mahkemesinde başkanvekili başkanlığında 4 üyenin katılımı ile toplanıp salt çoğunlukla karar veren bölümlerce karara bağlanır.

Bireysel başvuru konusu olamayacak işlemler şunlardır:

Yasama işlemleri(aleyhine doğrudan bireysel başvuru yapılamaz.)

Düzenleyici idari işlemler(aleyhine doğrudan bireysel başvuru yapılamaz.)

Anayasa Mahkemesi kararları

Anayasanın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemler

Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren **30 GÜN içinde** yapılması gerekir. Haklı bir mazereti nedeniyle süresi içinde başvuramayanlar, **mazeretin kalktığı tarihten itibaren 15 gün içinde** ve mazeretlerini belgeleyen delillerle birlikte başvurabilirler.

Tedbire karar verilmesi halinde, esas hakkındaki kararın en geç 6 AY içinde verilmesi gerekir. Aksi takdirde tedbir kararı kendiliğinden kalkar.

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİNE iç hukuk yollarının tüketilmesinden sonra ve iç hukuktaki kesin karar tarihinden itibaren 6 AYLIK bir süre içinde başvurulabilir.

Bireysel başvuru ancak ihlale yol açtığı ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal nedeniyle **güncel ve kişisel bir hakkı doğrudan etkilenenler** tarafından yapılabilir.

Kamu tüzel kişileri bireysel başvuru yapamaz.

Özel hukuk tüzel kişileri sadece tüzel kişiliğe ait haklarının ihlal edildiği gerekçesiyle bireysel başvuruda bulunabilir.

Yalnızca Türk vatandaşlarına tanınan haklarla ilgili olarak yabancılar bireysel başvuru yapamaz.

Bireysel başvuru hakkını açıkça kötüye kullandığı tespit edilen başvurucular aleyhine, yargılama giderlerinin dışında, ayrıca **2.000 Türk Lirasından fazla olmamak üzere disiplin para cezasına hükmedilebilir.**

ANAYASA MAHKEMESİNİN NORM DENETİMİ YAPMAK GÖREVİ: İPTAL DAVASI (SOYUT NORM DENETİMİ) (md.150,51)

Anayasa mahkemesi iptal davası yoluyla inceleyip denetleyebileceği normlar 4 tanedir:

Anayasa değişikliği kanunları(sadece şekil bakımından)

Kanunlar (şekil+esas bakımından)

Cumhurbaşkanlığı kararnameleri (şekil+esas bakımından)

TBMM İçtüzüğü (şekil+esas bakımından)

1961 Anayasasında 1971 yılında yapılan değişiklikle, Anayasa Mahkemesinin Anayasa değişikliklerini esas bakımından denetlemesinin yolu kapatılmıştır. SADECE ŞEKİL bakımından denetleyebileceği hükmü kabul edilmiştir.

İptal davasında sadece iki süre bulunmaktadır.

10 GÜN: KANUNLARIN ŞEKİL DENETİMİ VE ANAYASA DEĞİŞİKLİĞİ KANUNLARI ŞEKİL

60 GÜN: KANUNLAR ESAS; CUMHURBAŞKANLIĞI KARARNAMELERİ ŞEKİL+ESAS; TBMM İÇTÜZÜĞÜ ŞEKİL+ESAS

İPTAL DAVASI AÇABİLECEKLER:

1) CUMHURBAŞKANI

2) TBMM DE EN FAZLA ÜYEYE SAHİP İKİ SİYASİ PARTİ GRUBU

3) ÜYE TAMSAYISININ EN AZ 1/5 İ TUTARINDAKİ ÜYELER(120 MİLLETVEKİLİ)

CUMHURBAŞKANI ve ÜYE TAMSAYISININ EN AZ 1/5 İ TUTARINDAKİ 120 MİLLETVEKİLİ : 10 GÜN VE 60 GÜNLÜK DAVA AÇMA SÜRELERİNİN TÜMÜNE TABİ OLAN BÜTÜN NORMLARA ,YANİ TAMAMINA KARŞI DAVA AÇABİLİRLER:

ANAYASA DEĞİŞİKLİĞİ KANUNLARI: ŞEKİL

KANUNLAR: ŞEKİL+ESAS

CUMHURBAŞKANLIĞI KARARNAMELERİ: ŞEKİL+ESAS

TBMM İÇTÜZÜĞÜ: ŞEKİL+ESAS

TBMM DE EN FAZLA ÜYEYE SAHİP İKİ SİYASİ PARTİ GRUBU ise: Sadece 60 günlük dava açma süresine tabi normlara karşı dava açabilirler:

KANUNLAR: ESAS

CUMHURBAŞKANLIĞI KARARNAMELERİ: ŞEKİL+ESAS

TBMM İÇTÜZÜĞÜ: ŞEKİL+ESAS

ŞEKİL DENETİMİNİN SINIRLARI:

Kanunların şekil bakımından denetiminin: son oylamanın öngörülen çoğunlukla yapılıp yapılmadığı ile sınırlıdır.(Tbmm içtüzüğünün de)

Sadece şekil bakımından denetlenebilen ANAYASA DEĞİŞİKLİKLERİ ise, teklif çoğunluğuna ve oylama çoğunluğuna ve ivedilikle görüşülemeyeceği şartına uyulup uyulmadığı hususları ile sınırlıdır.

CUMHURBAŞKANLIĞI KARARNAMELERİ herhangi bir sınırlamaya tabi olmadan tüm şekil şartları yönünden Anayasa Mahkemesince denetlenebilmektedir.

Şekil bozukluğuna dayalı iptal davaları Anayasa Mahkemesince öncelikle incelenip karara bağlanır.

Şekil bozukluğuna dayana Anayasaya aykırılık iddiası mahkemeler tarafından itiraz(def i yoluyla) ileri sürülemez.

ANAYASA DEĞİŞİKLİĞİ KANUNU →	Şekil Şekil	RG'de yayımdan itibaren 10 gün	*CB *1/5 mv. (120 mv)
KANUN →	Esas	RG'de yayımdan itibaren 60 gün	*CB *1/5 mv *TBMM'de en fazla üyeye sahip 2 siyasi parti grubu
CUMHURBAŞKANLIĞI KARARNAMESİ →			
TBMM İÇ TÜZÜĞÜ →	Şekil Esas		

DİKKAT: Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanlığı kararnamesine karşı iptal davası açmaz.

Tabloyu genişletmemek adına ilgili norm Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ise Cumhurbaşkanını dahil etmiyoruz. Diğer bir deyişle;

Cumhurbaşkanlığı kararnamesi için esas ve şekil bakımından iptal davası açabilme hakkı;

1)TBMM'de en fazla üyeye sahip iki siyasi parti grubuna

2) TBMM üye tamsayısının 1/5'i tutarındaki üyelere (120 Milletvekiline) aittir.

ANAYASA MAHKESİNİN NORM DENETİMİ YAPMAK GÖREVİ:

İTİRAZ YOLU (SOMUT NORM DENETİMİ, DEF'İ YOLU) (md.152)

Anayasaya aykırılığın diğer mahkemelerde ileri sürülmesi madde kenar başlıklı 152. Maddesine göre; Bir davaya bakmakta olan MAHKEME, uygulanacak bir KANUN veya CUMHURBAŞKANLIĞI KARARNAMESİNİN HÜKÜMLERİNİ Anayasaya aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varırsa, Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar davayı geri bırakır.

Anayasa anayasaya aykırılığı ancak davaya bakmakta olan mahkemenin gidebileceğini öngördüğü için tüm adli ve idari mahkemeler, icra mahkemeleri, disiplin mahkemeleri, hatta hüküm uyuşmazlıklarında Uyuşmazlık Mahkemesi itiraz yoluna başvurabilir.

Not: AYM, 13.11.2014 tarihinde verdiği kararla SAYIŞTAY'ı davaya bakmakta olan mahkeme olarak kabul etti. **Sayıştay'ın yaptığı somut norm itirazını kabul etmiştir.**

Oysa sulh ceza hakimleri. hakemler, vergi itiraz ve temyiz komisyonları, il ve ilçe idare kurulları, il ve ilçe seçim kurulları ve Yüksek Seçim Kurulu mahkeme kavramına girmez. **Dolayısıyla itirazda bulunma yetkileri yoktur.**

Somut norm denetimine ESAS açıdan konu olan sadece 2 norm vardır.

1.Kanun

2.Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri

Dolayısıyla Anayasa değişikliği kanunu ve Meclis İçtüzüğünün itiraz yolu ile denetime konu olamayacağına dikkat edilmelidir.

Mahkeme, Anayasaya aykırılık iddiasını ciddi görmezse bu iddia, temyiz merciince esas hükümle birlikte karara bağlanır.

Anayasa Mahkemesi, işin kendisine gelişinden başlamak üzere **5 ay içinde** kararını verir ve açıklar. Bu süre içinde karar verilmezse mahkeme davayı yürürlükteki kanun hükümlerine göre sonuçlandırır. Ancak, Anayasa Mahkemesinin kararı, esas hakkındaki karar kesinleşinceye kadar gelirse, mahkeme buna uymak zorundadır.

Anayasa Mahkemesinin işin esasına girerek verdiği red kararının Resmî Gazetede yayımlanmasından sonra **10 yıl geçmedikçe** aynı kanun hükmünün Anayasaya aykırılığı iddiasıyla tekrar başvuruda bulunulamaz

ANAYASA MAHKEMESİNİN KARARLARININ ÖZELLİKLERİ(md.153)

Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir.

İptal kararları gerekçesi yazılmadan açıklanamaz.

Anayasa Mahkemesi bir kanun veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin tamamını veya bir hükmünü iptal ederken, kanun koyucu gibi hareketle, yeni bir uygulamaya yol açacak biçimde hüküm tesis edemez.

Kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde **Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak 1 yılı geçemez.**

İptal kararının yürürlüğe girişinin ertelendiği durumlarda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, iptal kararının ortaya çıkardığı hukuki boşluğu dolduracak kanun teklifini öncelikle görüşüp karara bağlar.

İptal kararları geriye yürümez.

Anayasa Mahkemesi kararları Resmî Gazetede hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzelkişileri bağlar.

I. Anayasanın değiştirilmesi, seçimlere ve halkoylamasına katılma:

Madde 175 – (Değişik: 17/5/1987-3361/3 md.)[2]

Anayasanın değiştirilmesi Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte biri tarafından yazıyla teklif edilebilir. Anayasanın değiştirilmesi hakkındaki teklifler Genel Kurulda iki defa görüşülür. **Değiştirme teklifinin kabulü Meclisin üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun gizli oyuyla mümkündür.**

Anayasanın değiştirilmesi hakkındaki tekliflerin görüşülmesi ve kabulü, bu maddedeki kayıtlar dışında, kanunların görüşülmesi ve kabulü hakkındaki hükümlere tabidir.

Cumhurbaşkanı Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları, bir daha görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderebilir. Meclis, geri gönderilen Kanunu, üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile aynen kabul ederse Cumhurbaşkanı bu Kanunu halkoyuna sunabilir.

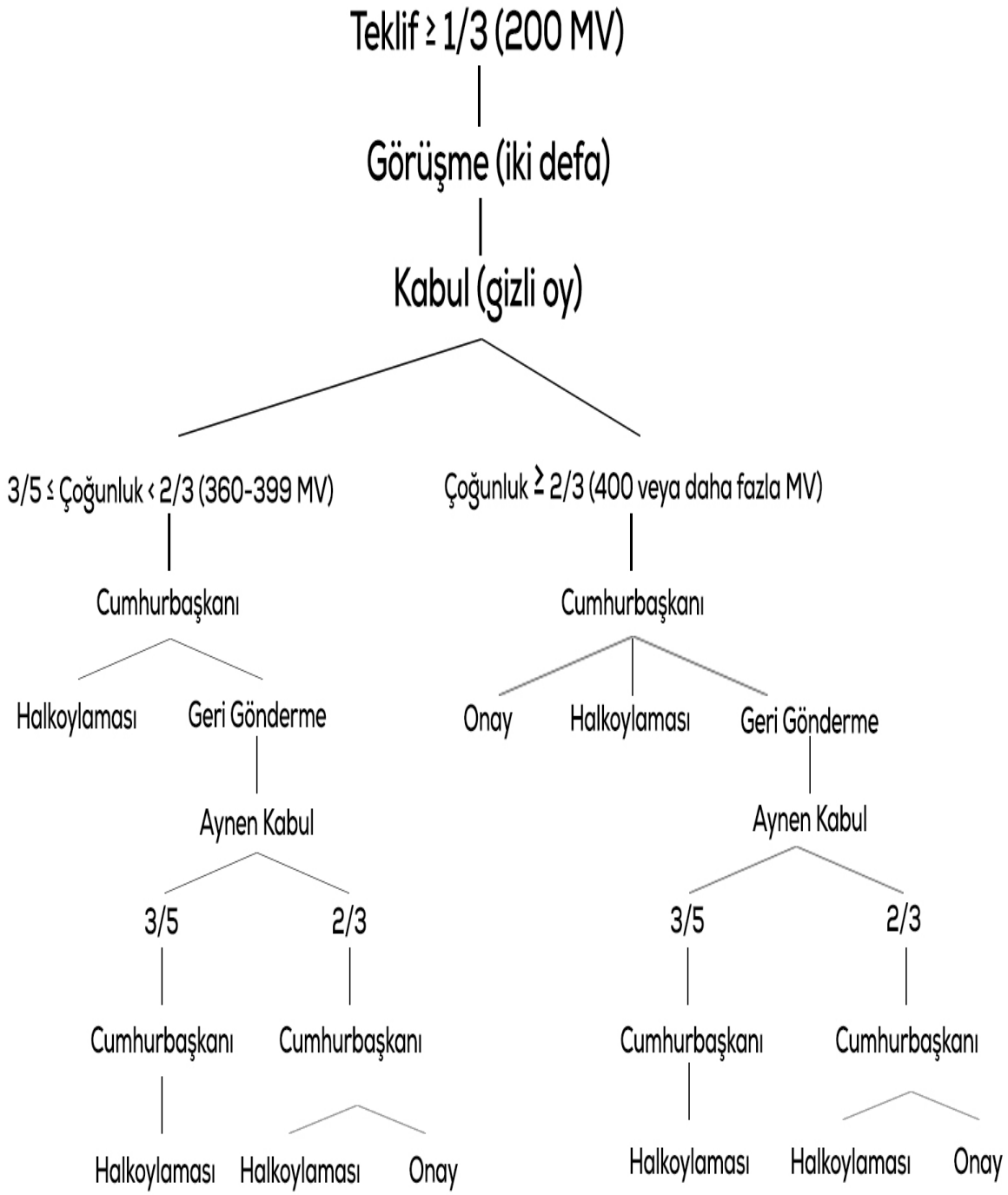
Meclisce üye tamsayısının beşte üçü ile veya üçte ikisinden az oyla kabul edilen Anayasa değişikliği hakkındaki Kanun, Cumhurbaşkanı tarafından Meclise iade edilmediği takdirde halkoyuna sunulmak üzere Resmî Gazetede yayımlanır.

Doğrudan veya Cumhurbaşkanının iadesi üzerine, Meclis üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile kabul edilen Anayasa değişikliğine ilişkin kanun veya gerekli görülen maddeleri Cumhurbaşkanı tarafından halkoyuna sunulabilir. Halkoylamasına sunulmayan Anayasa değişikliğine ilişkin Kanun veya ilgili maddeler Resmî Gazetede yayımlanır.

Halkoyuna sunulan Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların yürürlüğe girmesi için, halkoylamasında kullanılan geçerli oyların yarısından çoğunun kabul oyu olması gerekir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların kabulü sırasında, bu Kanunun halkoylamasına sunulması halinde, **Anayasanın değiştirilen hükümlerinden, hangilerinin birlikte hangilerinin ayrı ayrı oylanacağını da karara bağlar.**

Halkoylamasına, milletvekili genel ve ara seçimlerine ve mahalli genel seçimlere iştiraki temin için, kanunla para cezası dahil gerekli her türlü tedbir alınır.

Teklif ≥ 1/3 (200 MV)
Görüşme (iki defa)
Kabul (gizli oy)
3/5 ≤ Çoğunluk < 2/3 (360-399 MV)
Çoğunluk ≥ 2/3 (400 veya daha fazla MV)
Cumhurbaşkanı
Cumhurbaşkanı
Halkoylaması
Geri Gönderme
Onay
Halkoylaması
Geri Gönderme
Aynen Kabul
Aynen Kabul
3/5
2/3
3/5
2/3
Cumhurbaşkanı
Cumhurbaşkanı
Cumhurbaşkanı
Cumhurbaşkanı
Halkoylaması
Halkoylaması
Onay
Halkoylaması
Halkoylaması
Onay

6216 SAYILI ANAYASA MAHKEMESİ'NİN KURULUŞU VE YARGILAMA USULLERİ HAKKINDA KANUN

Bireysel başvuru hakkı

MADDE 45- (1) Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir.

(2) İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir.

(3) Yasama işlemleri ile düzenleyici idari işlemler aleyhine doğrudan bireysel başvuru yapılamayacağı gibi Anayasa Mahkemesi kararları ile Anayasanın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemler de bireysel başvurunun konusu olamaz.

Bireysel başvuru hakkına sahip olanlar

MADDE 46-(1) Bireysel başvuru ancak ihlale yol açtığı ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal nedeniyle **güncel ve kişisel bir hakkı doğrudan etkilenenler tarafından yapılabilir.**

(2) Kamu tüzel kişileri bireysel başvuru yapamaz. Özel hukuk tüzel kişileri sadece tüzel kişiliğe ait haklarının ihlal edildiği gerekçesiyle bireysel başvuruda bulunabilir.

(3) Yalnızca Türk vatandaşlarına tanınan haklarla ilgili olarak yabancılar bireysel başvuru yapamaz.

Bireysel başvuru usulü

MADDE 47-(1) Bireysel başvurular, bu Kanunda ve İçtüzükte belirtilen şartlara uygun olarak doğrudan ya da mahkemeler veya yurt dışı temsilcilikler vasıtasıyla yapılabilir. Başvurunun diğer yollarla kabulüne ilişkin usul ve esaslar İçtüzükle düzenlenir.

(2) Bireysel başvurular harca tabidir.

(3) Başvuru dilekçesinde başvurucunun ve varsa temsilcisinin kimlik ve adres bilgilerinin, işlem, eylem ya da ihmal nedeniyle ihlal edildiği ileri sürülen hak ve özgürlüğün ve dayanılan Anayasa hükümlerinin, ihlal gerekçelerinin, başvuru yollarının tüketilmesine ilişkin aşamaların, başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarih ile varsa uğranılan zararın belirtilmesi gerekir. Başvuru dilekçesine, dayanılan deliller ile ihlale neden olduğu ileri sürülen işlem veya kararların aslı ya da örneğinin ve harcın ödendiğine dair belgenin eklenmesi şarttır.

(4) Başvurucu bir avukat tarafından temsil ediliyorsa, vekâletnamenin sunulması gerekir.

(5) Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir. Haklı bir mazereti nedeniyle süresi içinde başvuramayanlar, mazeretin kalktığı tarihten itibaren onbeş gün içinde ve mazeretlerini belgeleyen delillerle birlikte başvurabilirler. Mahkeme, öncelikle başvurucunun mazeretinin geçerli görülüp görülmediğini inceleyerek talebi kabul veya reddeder.

(6) Başvuru evrakında herhangi bir eksiklik bulunması hâlinde, Mahkeme yazı işleri tarafından eksikliğin giderilmesi için başvurucu veya varsavekiline onbeş günü geçmemek üzere bir süre verilir ve geçerli bir mazereti olmaksızın bu sürede eksikliğin tamamlanmaması durumunda başvurunun reddine karar verileceği bildirilir.

Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik şartları ve incelenmesi

MADDE 48-(1) Bireysel başvuru hakkında kabul edilebilirlik kararı verilebilmesi için 45 ila 47 nci maddelerde öngörülen şartların taşınması gerekir.

(2) Mahkeme, Anayasanın uygulanması ve yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi açısından önem taşımayan ve başvurucunun önemli bir zarara uğramadığı başvurular ile açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir.

(3) Kabul edilebilirlik incelemesi komisyonlarca yapılır. Kabul edilebilirlik şartlarını taşımadığına oy birliği ile karar verilen başvurular hakkında, kabul edilemezlik kararı verilir. Oy birliği sağlanamayan dosyalar bölümlere havale edilir.

(4) Kabul edilemezlik kararları kesindir ve ilgililere tebliğ edilir.

(5) Kabul edilebilirlik şartları ve incelemesinin usul ve esasları ile ilgili diğer hususlar İçtüzükle düzenlenir.

Esas hakkındaki inceleme

MADDE 49-(1) Kabul edilebilirliğine karar verilen bireysel başvuruların esas incelemesi bölümler tarafından yapılır. Başkan iş yükünün bölümler arasında dengeli bir şekilde dağıtılması için gerekli önlemleri alır.

(2) Bireysel başvurunun kabul edilebilirliğine karar verilmesi hâlinde, başvurunun bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilir. Adalet Bakanlığı gerekli gördüğü hâllerde görüşünü yazılı olarak Mahkemeye bildirir.

(3) Komisyonlar ve bölümler bireysel başvuruları incelerken bir temel hakkın ihlal edilip edilmediğine yönelik her türlü araştırma ve incelemeyi yapabilir. Başvuruyla ilgili gerekli görülen bilgi, belge ve deliller ilgililerden istenir.

(4) Mahkeme, incelemesini dosya üzerinden yapmakla birlikte, gerekli görürse duruşma yapılmasına da karar verebilir.

(5) Bölümler, esas inceleme aşamasında, başvurucunun temel haklarının korunması için zorunlu gördükleri tedbirlere resen veya başvurucunun talebi üzerine karar verebilir. Tedbire karar verilmesi hâlinde, esas hakkındaki kararın en geç altı ay içinde verilmesi gerekir. Aksi takdirde tedbir kararı kendiliğinden kalkar.

(6) Bölümlerin, bir mahkeme kararına karşı yapılan bireysel başvurulara ilişkin incelemeleri, bir temel hakkın ihlal edilip edilmediği ve bu ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağının belirlenmesi ile sınırlıdır. Bölümlerce kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz.

(7) Bireysel başvuruların incelenmesinde, bu Kanun ve İçtüzükte hüküm bulunmayan hâllerde ilgili usul kanunlarının bireysel başvurunun niteliğine uygun hükümleri uygulanır.

(8) Esas hakkında incelemenin usul ve esasları ile ilgili diğer hususlar İçtüzükle düzenlenir.

Kararlar

MADDE 50-(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. Ancak yerindelik denetimi yapılamaz, idari eylem ve işlem niteliğinde karar verilemez.

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.

(3) Bölümlerin esas hakkındaki kararları gerekçeleriyle birlikte ilgililere ve Adalet Bakanlığına tebliğ edilir ve Mahkemenin internet sayfasında yayımlanır. Bu kararlardan hangilerinin Resmî Gazetede yayımlanacağına ilişkin hususlar İçtüzükte gösterilir.

(4) Komisyonlar arasındaki içtihat farklılıkları, bağlı oldukları bölümler; bölümler arasındaki içtihat farklılıkları ise Genel Kurul tarafından karara bağlanır. Buna ilişkin diğer hususlar İçtüzükle düzenlenir.

(5) Davadan feragat hâlinde, düşme kararı verilir.

Başvuru hakkının kötüye kullanılması

MADDE 51- (1) Bireysel başvuru hakkını açıkça kötüye kullandığı tespit edilen başvurucular aleyhine, yargılama giderlerinin dışında, ayrıca ikibin Türk Lirasından fazla olmamak üzere disiplin para cezasına hükmedilebilir.